

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Theologia Universa**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Tractatus Primus. De Actuum Humanorum Principiis, Conscientia,
Resolvtionibvs Particularibus, ac Modernis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38477

THEOLOGIAE PRACTICAE AC MORALIS TRACTATUS I.

De Actuum Humanorum Principiis, & Conscientia ex illis formanda, cum Resolutionibus Particularibus ac Modernis in vario ac præcipuo genere Quæstionum.

SVMPLA Materie, & Ordinis hujus Tractatus primi, *Laxitatis ac Rigoris damna in actibus humanis. Ignorantia invincibilis, vincibilis &c. Conscientia scrupulosa, Dubia, practice certa. De Probabilitate opinionum in formanda conscientia, diffusæ. De Lege, Metu, Deliberatione, Consensu &c. Decreta integra Alexandri VII. & Innocentii XI.*

Controversia generales Recentiorum de Probabilitate. Controversia particulares moderna, per Quæstiones 25. in quavis materia selectissima.

Resolutiones ad munus Pastorale pertinentes: Quas sequitur materia de Religione, Beneficiis, Decimis, Privilegiis Fori, Canonis &c. Ac de Regularibus eorumque Statu Fori, Constitutionibus, &c.

SPECVLATIVA Principia de Actuum humanorum natura, libertate, bonitate, malitia, divisione, &c. Traduntur supra in prima secundæ cap. 1. pag. 18. & seq.

CAPUT I.

Principia, sive Dictamina generalia, & Conscientie directiva pro Resolutionibus particularibus ritè formandis, vitato Laxitatis ac Rigoris excessu.

De Laxitate, ac Rigore, eorumque damnis in usu Principiorum moralium.

Principiis rectè formandæ conscientie duo extrema summoperè obsistunt, quæ hoc potissimum tempore multum agitantur. Primum est, studium nimie Laxitatis, alteri um, studium nimii Rigoris in Regularum morum vel statuendis, vel applicandis. Utriusque damna & incommoda hic paucis declarantur. Deinde traduntur Principia in quibus illa extrema deviantur, & viæ mediæ ac securæ insistitur.

Damna & Indicia nimie Laxitatis in usu Principiorum formandæ conscientie.

INDICIUM nimie Laxitatis est, recessus ab obligatione quam Patres, aut prebati Theologi, aut Fideles communiter admittunt. Quod fit dum Theologus quispiam, aut Curator animarum in casu particulari excogitat leves ratiunculas ad eximendum ab aliquo præcepto, à vitis probatis usu & consuetudine passim recepto, ut est, abstinentia ab ovis in quadragesima; restitutio summæ notabilis per modica furta ablata, &c. Talis enim extendit immunitatem obligationis ultra limites à præcepto ex communi iudicio constitutos: in qua extensione indebita, Laxitas, uti Physica, ita & moralis propriè consistit. Damnatur illa in Scripturis sub nomine *via lata*; & de ea præscribitur Proverbiorum cap. 22. v. 28. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.*

II. Signum est Laxitatis, sectari singulariter opinari. *R. P. Arjdek. Tom. II.*

niones carni, & sanguini, & cupiditati faventes quantumvis tenui rationis, vel auctoritatis fundamento subnixas. Sic enim procedentes non se legi, sed potius legem sibi conformare student.

III. Indicium & causa nimie in opinando Laxitatis, uti & sæpè Rigoris, est affectatio inordinata Novitatis. Sunt enim qui à via trita, sicut alii à detritis vestibus, abhorrent: neutrum est sinceræ modestiæ, aut moderationis argumentum.

IV. In hos etiam scopulos non rarò impellit, studium partium, sive contradicendi illis Auctoribus quibus ex causa aliqua minus afficiuntur: ideoque statunt in partem illis oppositam sibi totis viribus incumbendum esse: quos animo jam præoccupato vel nimis laxos, vel nimis rigidos facile imaginantur, ut habeant quod oppugnent. Unde fit ut qui tales sunt, potius cæco voluntatis impetu, quam rationum ductu ferantur; ideoque in alterutrum extremum facile impingant.

INCOMMODA verò per hanc opinandi Laxitatem incurruntur maxima. 1. Periculum enervandi Leges sive divinas, sive humanas, & ab earum scopo sapius aberrandi. Si enim ad executendam legis, sive præcepti obligationem, sufficeret levis aliquis rationis, vel auctoritatis prætextus, rari essent qui ea serio & constanter implerent.

II. Illa viâ incurritur periculum non tantum transgressionis materialis, sed etiam formalis, sive mala fidei. Qui enim id unum agit, ut quarat leviam & stramineam obligationis effugia, arguitur ille non habere serium animum obtemperandi sive in se, sive in aliis quorum conscientias dirigit: uti de servo pigro & infideli in Evangelio exprimitur.

III. Qui alios docendo, affectant extremam in opinando licentiam, vereri debent ne se, aliosque pedetentim in majora præcipitia inducant. Sic enim naturâ comparatum est, ut qui audeat magis quam

K fidenter

vide
Kin

theo
logia

fidenter plurimas legum obligationes pro levibus, aut nullis ducunt, paulatim etiam in gravioribus eas immodicè laxent aut contemnant, juxta illud. *Qui spernit modica paulatim decidit.* Neque verò existimandum est Hæreticos in materia fidei aut morum, aut alios quibz instituto suo deficiunt, subito sibi id faciendum censuisse; sed cum cœpissent primò in aliquibus judicio suo frana indebitè laxare, paulatim ad extremam errorum perniciem pervenisse. Sic de Manichæo refertur, qui negabat Deum substantiæ corporeæ auctorem esse, cum primò cuidam Christiano persuasisset, Deo indignum esse pulicem creare, animalculum tam vile & homini molestum: hoc impetrato, ulterius progressus facile persuasit, idem dicendum esse de musca, quæ pulicem parum excedit: & hoc concessio, idem sentiendum esse de passerulo, & sic gradatim obtinuit ut Christianus ille demum admitteret, Deum nec etiam elephantis, nec ullius animalis auctorem esse.

IV. Damna alia Laxitatis in opinando, eaque plurima præ aliis nervosa brevitate pridem perstrinxit Goussinus Nihil Societ. Jesu Generalis agens de perniciæ laxiorum opinionum in præcepto voti religiosæ pauperatis, in sua Epist. i. Instituti pag. 540. Ut, inquit, non omni probabilitatis specie careant istiusmodi opiniones, an eas operæ pretium est passim dissimulare, ut error & serupuli paucis extimantur, plurimis ingerantur? Neque ejus insitiæ sunt omnes ut non satis intelligant quàm incertò duci abducendos se committant à recta & regia via, cum in paupertatem audent quidpiam eorum, quæ certis quibusdam ratiunculis fieri impunè posse audiunt: videntque stare ex adverso & contradicere, non modò sapienrum virotum consensum, & vocem; sed verò etiam Præpositorum Generalium decreta, qui hæc commentitias & noxias opiniones procul à Societate ablegarunt. Et post plura inculcat cum S. Augustino Serm. 22. de verbis Apostoli, *Melior est fidelis ignorantia, quam temeraria scientia.* Decreta Societatis de fuga laxarum opinionum, generatim patent ex Congregat. Gen. II. Decreto 22. & sapius alibi.

Hanc veri nominis Laxitatem multum adversati sunt alii viri sancti, & verè perfecti. Quæ tamen detorquenda non est ad illam *Benignitatem* opinandi, atq; animas dirigendi, quam viri maximè sancti semper præ oculis habuerunt. Ut de hac sana, ac probata *Benignitate* præteream innumeros, instar omnium erunt Constitutiones S. Dominici, Fundatoris toto orbe celeberrimi ac sapientissimi Ordinis Prædicatorum, in Glossa prologi ad litteram L. *Declaramus quod tria sunt præcipue, quæ salutem animarum impediunt. Tertium est austeritas in consiliis & opinionibus, terrentur enim homines in tantum, ut salutem propriam negligant; quapropter relaxanda est, quantum fieri poterit Rigiditas, & austeritas in consiliis, ac homines benignè tractandi sunt.*

Damna nimii Rigoris in usu Principiorum formande conscientia.

Nimius Rigor hic intelligitur, qui Leges, & Principia formandæ conscientia ita extendit ut obligationes indebitas, sive passim incertas hominibus imponat: moderatus enim rigor utilis est.

Nocet Rigor ille plurimum, I. Per repugnantiam

cum lege Christi, graviora scilicet Christianæ legis onera inducendo, quàm à Christo fuerint intenta, qui apertè pronunciat *Matth. II.* Jugum meum suave est, & onus meum leve. Idemque de lege Christi dicitur *1. Joan. 3.* Mandata ejus gravia non sunt.

Gravissima verò illa præcepta forent, sumpta cum aliis hæcenus secutis, si accederet forte obligatio in omnibus ferè quæ circa illa in questionem veniunt exigiora & tutiora ex præcepto sequendi & exequendi. Quia quo rigidior est interpretatio, eo lex evadit gravior, nam per eam extenditur illius obligatio ad plurimos casus particulares de quibus incomperum est sub lege comprehendi.

II. Rigor ille tot præcepta multiplicaret, quot sunt opiniones, aut suspensiones falsæ præceptum existeret, quando verè non existit in facto particulari. Illæ item opiniones, dubia, & suspensiones sunt assidue plurimæ.

III. Tot etiam nova onera per se injungeret, quot sunt opiniones à parte rei falsæ circa interpretationem de mente, sensu & obligatione legum singularium: tales verò opiniones esse innumeras nemo dubitat, cum nemo quantumvis doctus, de mente legis, & legislatoris sit interpres infallibilis. Similia incommoda sequi in officio judicis, advocati, & actorum in materia justitiæ facile deprehendes.

IV. Nemo etiam audeat securè judicio sui Confessarii, aut Parochi acquiescere, dum illum ad aliquam obligationem v. g. restitutionis, aut jejunii hic & nunc exemptum declararet. Quia rigidius & securius esset etiam tunc obligationem subire & exequi, cum possit Confessarius in judicando errare: plura præterea hujusmodi incommoda particularia consideranti obvia.

V. Si denique hoc onus sequendi rigidiora passim extaret, multum superaret vires imbecillitatis humanæ, atque inde peccata formalia multiplicarentur innumera. Quia conjeeret homines in mortalem necessitatem committendi plurima peccata aliis non committenda. Necessitas enim hæc manifestè conjungitur cum onere gravissimo vitandi omnes actus & omissiones in quibus aliqua peccati formido appareret. Cum autem hujusmodi occasiones forent innumera insistendo tali rigori, fieri moraliter non potest, in hominum imbecillitate communi & promiscua, quin inde peccata formalia magnoperè multiplicentur. Quanto enim frequentior occasio & persuasio peccati, tanto difficilior est resistentia, & inde lapsus crebriores.

Unde ulterius colligitur, rigorem talem divinæ legi non conformari, cujus finis est peccata in nominibus imminuere, potius quam ea multiplicari.

Quin & nimio Rigori indulgendo, plurimæ etiam Hæreses & errores in Ecclesiam inductæ fuerunt. Quales ex multis sunt hæ: Relapsos ad penitentiam non recipiendos. Baptizatos ab hæreticis necessariò rebaptizandos, ut voluit S. Cyprianus. Aliqua peccata esse irremissibilia ab ullo Sacerdote, ut Armeni. Item hæ: Non peractâ penitentia confitentem absolvi non debent, Petrus de Osma. Quilibet timor gehennæ facit hominem hypocritam, & magis peccatorem, Lutherus. Motus concupiscentiæ etiam involuntarii sunt vera peccata, Calvinus. Non licere carnibus vesci, Manichæi. Solos bonos esse in Ecclesia, Donatistæ.

Non licere Ecclesiasticis habere possessiones. *Wiclefius*. Et neminem salvari nisi sit pauper. Episcopum peccantem hoc ipso amittere Episcopatum, idem *Wiclefius*. Fidem amitti quovis peccato mortali, *Lutherus*. Illicitum omnino esse Christianis jurare, *Waldenses*: Item, Bellum gerere, *Anabaptista*. Illicitas esse secundas nuptias, *Novatiani*. Illicitum Christianis coram Iudice petere reparationem injuriarum, *Lutherus*.

Addi etiam possint dogmata quadam recentiora in Jansenio damnata quae deprehenduntur in errore impedito per immodicum sentiendi rigorem. Scilicet haec, Aliqua Dei praecepta etiam iustis esse impossibilia: Ad peccandum sive demerendum in hoc statu naturae lapsae non requiri libertatem à necessitate: Christum pro omnibus mortuum non esse. Eadem ratione damnatae variae propositiones Bajanae, exempli tantum causa: Nullum esse peccatum ex natura sua veniale, sed sic mereri poenam aeternam: Omne quod agit peccator, vel servus peccati peccatum esse: Omnia opera infidelium esse peccata: Hominem peccare damnabiliter in eo quod necessarium facit: & alia quae singulas considerant facile occurrunt.

Damnati sunt etiam in hoc genere Libelli varii, ut à Clemente IX. Rituale Alerense &c. qui inducere volebant antiquam, ut aiebant, poenitentiae canonum severitatem, aliosque sentiendi, & exequendi rigores.

Haec, aliaque plurima, quamvis in nimio sentiendi Rigore consistant, non ideo illa minus erronea, & ad animarum noxam tendentia merito semper censuit Ecclesia, quam omni aeo horum singula vehementer turbant. Unde porro patet Ecclesiam non tantum à nimia Laxitate, sed etiam à nimio Rigore posse perturbari, quamvis Rigor apud viros perfectos magis gratum nomen obtineat, sed qui in *observando*, non *opinando* praeceptum consistit.

Ut autem clarius appareat, per viam istius immodici rigoris, quanta Fidelibus obligationum moles, quamque portatu difficilis accrescere possit.

Notandum sedulo est, ab initio Ecclesiae Christianae, quam leve censeri possit fidelium onus in legum numero, si cum praesenti conferatur. Ultra legem naturae in Decalogo omnibus communem, Legum à Christo & Apostolis latarum summa ferè consistebat in quinque praeceptis Ecclesiae, & susceptione quorundam Sacramentorum. Quantum contra aliquos decernunt Apostoli, ne vel una lege circumcisionis, semel tantum in vita, Christi fideles gravarentur? Ab illo autem tempore expende, quanta accesserit Legum & praeceptorum multitudo. 1. In quindecim vastis Tomis Conciliorum. 2. In tot voluminibus Bullarum Pontificiarum. 3. In omnibus Tomis sive Oceano juris Canonici. 4. In tot vastis voluminibus juris Civilis, cujus etiam Leges plerumque in conscientia obligare agnoscimus. His adde tot Leges particulares Anathematum in sua dioecesi, Principum in suo regno, aut territorio, Praelatorum, Capitulorum, & Superiorum Regularium, pro omnibus personis sibi subiectis. Quanta haec quamque multiplicia conscientiae vincula ac gravamina.

Nunc porro adverte, nullam esse harum omnium Legum ac Praeceptorum de qua in actionibus & circumstantiis particularibus non possint centena obligationis dubia exoriri. Si ergo in his omnibus judicandum esset in Rigore pro obligatione tamquam tutiori, quae saepe à parte rei nulla subest, inducerentur obliga-

R. P. Ardeke. Tom. II.

tiones indebitae multo plures quam sit numerus omnium illarum legum ac praeceptorum quae supra recensui. Quam immensa forent haec fidelium gravamina, & conscientiarum vincula pro tota communitate hominum, ex illo Rigore orta, nemo non videt. Dixi, pro tota communitate hominum, barbaris, rusticis, plebeis, &c. nam quod dentur aliqui viri perfecti, quibus nullus gravis est Rigor, huc non pertinet.

Unde in praedictis valde observandum est, hic Rigorem pia ac studiosae observantiae, quae ad voluntatem praeceptum pertinet, minimè improbari: Imò nec ullius Auctoris aut Scholae doctrinam in particulari re-dargui, nam omnes in vitando illo extremo rigoris excessu qui hic solus exprimitur, libenter consentire existimo.

Ex his igitur omnibus tantum intendo declarare, quantum Theologo incumbendum sit, ut in formandis, & applicandis Regulis sive principiis conscientiae & morum, uti à nimia Laxitate, ita etiam à nimio Rigore sedulo caveat. Huic nos documento insistentes, & ab utroque extremo declinantes, viam mediam, tutam, ac probatam in sequentibus principiis ac Resolutionibus retinere studiosè conabimur.

Principium primum.

De dictamine Conscientiae, & Ignorantia invincibili.

Semper tenetur quilibet sequi dictamē suae Conscientiae, Squamdiu, re examinata, nulla in oppositum dubitandi ratio occurrat. Hoc est. Si homo sine sua culpa absolute iudicet hic & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti iudicio non conformet; & non peccabit, si conformet; quamvis aliàs à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquà lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à Lege divina & aeterna, ut docet *S. Thom. 1. 2. Quae. 19. Art. 3.* Ergo qui agit secundum dictamen Conscientiae, naturali regulae, à Deo sibi constitutae, se conformat.

Hinc fit ut omnino existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibis vetitis abstinere. Et contra, iudicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet si carnibus vescatur, quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Ignorantia invincibilis.

Sunt quidam hoc tempore qui regent hoc Principium valere in actibus qui procedunt ex Ignorantia invincibili juris naturalis, ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, ajunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam tradidit Jansenius in suo *Augustino Tom. 2. de statu Nat. lapsae lib. 2. c. 2.* illam suscepit cum paucis defendendam Sinnichius in *Saule Exegete lib. 1. cap. 96.* Eadem fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, ambigendo an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

Sed contra, ignorantiam illam dari, & à peccato formali excusare, probat invicta ratio, communis auctoritas, & ipse *S. Augustinus lib. 3. de libero arbit.*

vide
kin

theo
logia

cap. 19. *Non, inquit, tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis querere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum Augustino docet, in eo quod cavere non potest deesse voluntarium, sive liberum sine quo nequit peccatum admitti: cavere autem non potest malitia quæ sic ignoratur ut de ea nulla profusus animus subeat cogitatio. Frustra autem opponitur, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velis nobis ad peccatum imputari ea quæ contra legem naturæ ex caritate, amantia, aut concupiscentiâ ex peccato Adami profluente nolentes incurrimus: quod nemo sanè admiserit, qui noluit hinc in alium errorem devolvi, qui negatlibertatem à necessitate ad peccandum requiri, quod in Propos. 3. Jansenii, & aliis pridem damnatum est. Nec unquam ostenditur, cur minus à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, & ex ea gesta, quàm ea quæ est juris divini, aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit, quàm tamen adversæ doctrinæ defensores à delicti reatu omninò eximunt. Suedemus tamen & nos à Deo postulari illuminationem cordis &c. ad eam præveniendam.

Denique, si doctrina illa vera foret, sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas necessariò statueris peccati reus. Ut si invincibiliter iudices ad liberandum innocentem te hic & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat, ut ipsi volunt: si non pejeres, peccas contra conscientiam dicentem te nunc ad pejerandum teneri.

Sequeretur secundo, Aliquos Sanctos Patres qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando secuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debite non retractarunt. Tertio, cum in quæstionibus juris naturæ aliter in multis opinetur ac doceat rota Schola Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra tanta quanta est, in formali peccato continuo verfabitur. Neque minus illis injurius eris, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi tot, talesque istorum Ordinum viri integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam recentior qui ostendit se hunc bolum tam crassum velut culicem facile deglutire, quidni & camelum.

Ex dictis satis liquet, Eam quæ sunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam asserentium eam à peccato non excusate, principium esse dirigendæ conscientie non magis idoneum, quàm sititudo: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentem quas habent vires, sunt impossibilia: quod omninò damnatum est, ac supra testatum Tom. I. Tract. II. cap. 2. §. 2.

Principium II. Ignorantia vincibilis.

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolute à peccato operationem aut omissionem, quæ ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cum sit in hominis potestate constitutum prævio veritatis examine errorem illum vincere & deponere, operatio mala quæ inde sequitur,

scilicet in sua causa, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illam depellere, quam tamen amovere neglexit. Ignorantia enim vincibilis est quæ depelli potuit, & debuit; invincibilis quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D. Thoma tradit *Wiger. 12. Quest. 7. Art. 1. Malderus, alique Theologi.*

Hinc fit, ut quis peccet attestando rem falsam, quam putat esse veram, si antea neglexerit veritatem inquirere? Item, ut delinquat omitendo Sacrum, etsi judicaverit diem non esse Festum, si noluit in cognitione Festorum debitam curam adhibere. Et sic de cæteris.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vincibilis non semper committere novum peccatum formale distinctum à præterita omissione inquisitionis debite. Ut, si quis pridem suâ culpâ neglexerit inquirere, an tali die soleat esse jejunium, & postea ignorans jejunii isto die carnes comedat, non incurrit ille tunc novum & formale peccatum contra præceptum jejunii, de quo ipsi illo tempore nihil in mentem venit. De ignorantia vincibili in punctis Fidei, an, & quomodo constituat hæreticum, vide supra de Fide pag. 35.

Conscientia perplexa, & scrupulosa.

Qui ita perplexus est, ut utrumque oppositorum putet esse peccatum, eoque errore nec per se, nec per alium expedire se possit, eligere tenetur quod ipsi minus malum appareat. Quia in illo casu alia non suppetit via, bonâ fide conscientiam formandi. Ut si aliquis die festo solus assistens moribundo; existimet se peccare sive ægrum deserat sive sacrum omitat, debet eligere potius Sacrum omittere, si judicet illud præceptum minus obligare, sicut verè minus obligat, quàm præceptum charitatis proximi.

Quod si nec hoc ipsum determinare possit, quid ex duobus appareat minus malum, quidquid operis peccatum non incurret. Quia cum absolute necessarium sit rem vel facere vel omittere, si sic constitutus peccaret, ex necessitate peccaret, quod omninò repugnat.

Licetum est operari cum conscientia scrupulosa, in aliquid sit peccatum, manente etiam scrupulo, dummodo iudicetur esse scrupulus, & tanquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inherere apprehensio peccati, si in die jejunii moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde ortâ anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum subest. Atqui cum illa apprehensione consistit prædens iudicium, quod illa non obstante licet operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti iudicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit iudicium prædicum, & ritè fundamentum de licita operatione.

Ut autem hoc iudicium magis in particulari fundetur, juvat tam penitentem, quàm ejus Confessorium reflectere ad notas & signa conscientie scrupulose, 1. Quod aliorum iudicium acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia iudicium de eadem re frequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod adver-

advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse nimis inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sapius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientie satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosa ad rectam normam reducat. 1. Assuescere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium audacter operari: sic enim clavus clavo pelli debet. 2. Nihil judicare mortale, nisi id certò sciat. 3. Cavere otium, & vagas cogitationes quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eligere vitum probum & prudentem cuius iudicio firmiter adhaereat, nec illud apud se in examen inducat. 5. Advertere quod possit se conformare communi iudicio & consilio Theologorum, Quod scilicet, dum angit scrupulus nec suppetit aliunde consilium, possit se ad quam vult partem liberè resolvere, nisi certò illi confiteri esse peccatum. Item, quod ex Confessionibus præteritis nihil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, & se illud ritè confessum non esse: quod certò illi constare non potest quamdiu dubitat. Ratio horum est, quia periculum aliquod remotum peccati materialis, vel integritatis in confessione, non debet evitari cum tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate perpetua, aliisque malis quibus homo multum scrupulosus involvitur: cum ab illis difficultates etiam minores aliquando excusent.

Quinimo potest actus esse virtutis veræ, Deo grata, ac meritorie prædictis modis scrupulis resistere. Quia possunt scrupuli plurima impedire bona, & plurima procurare mala tam in se, quam in proximo, nisi illis resistatur. Imo ex his potest fieri, ut *major sit scrupuli materia, scrupulis non resistere.*

Itaque tenentur plerumque illi perito Confessario acquiescere, & sua apprehensione postposita illius se iudicio conformare. Quod conforme est ipsi S. Augustino, qui Paulino suadet, ut illiusmodi *hæreticorum animi* cum perito spirituali medico communicet. Et exploratum satis est, plerisque scrupulosos etiam doctissimos (quorum imple aliquos novi) hoc unico remedio potuisse curari.

Quin & ego addo, ut bonas illas & ægras animas ad illam curationem efficacem magis impellam, *Tales volendo sic evitare peccata, in plura peccata incurrere.* Quod breviter declaro. Illi ad innumera non præcepta tamquam ad vera præcepta & peccata hærent. Et tamen obnoxii sunt fragilitati humanæ ad labendum, sicut sunt omnes homines. Ergo sic exponunt se frequentioribus formaliter peccandi periculis. Quia illis ex suis scrupulis centeni peccandi casus & persuasiones occurrunt, à quibus alii homines iudicii recti, & non scrupulosi, sunt omnino immunes. Hoc saltem motivum solidè consideratum debet illos, etiam ex suo genio, efficaciter adigere, ne dictum remedium respiciendo, dum vitant stulti vitia in contraria currant.

Cetera quæ de his supra tradidi conformia sunt communiori Doctorum sententiæ apud *Navarrum in prælud. n. 9. Sanchez 1. moral. cap. 10. Fillincium, Resantium, Valenciam, Bresserum,* & alios qui hanc materiam latius tradiderunt.

Principium III. In DUBIO quomodo agendum.

Quæ operatur cum Conscientia practice dubia, committit peccatum ejusdem speciei cum eo de quo dubitat. Dicitur autem *practice dubia* quando pergit dubitare, non tantum de bonitate objecti, sed etiam de honestate sue actionis hic & nunc exercende. Exempli gratia, si quis dubitans an sibi licitum sit hic & nunc in die festo studere, pergit nihilominus studio incumbere, incurrit idem peccatum quod ex Festi violatione contraheret.

Ratio est, quia talis exponit se periculo peccandi, cum non habeat determinatum iudicium quod operatio sua sit licita potius quam illicita. Teneatur proinde actionem suam suspendere, donec re ulterius examinata dubium deponat, & licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat.

Quibus autem Regulis homo in Dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licitè agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intelligitur.

Principium IV. Dubitanti favet possessio.

In dubio melior est conditio possidentis. Hanc *Regulam* plurimi Theologi intelligunt non tantum de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est: Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti modis infra explicandis. Quia per solum dubium nemo censetur de consueta possessione & usu suæ libertatis deturbari. Quod si è contra, possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere suam libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dicitur *Regulæ* sive axiomatis est, quod cuius licitum sit uti sua libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum ea potestate esse privatum: sicuti licitè retinet alia sua bona quamdiu non probatur ea alteri esse devincta; hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda,* rectè notat cum aliis *Doc. Lovanii Wigerus l. 2. q. 19. art. 3. n. 50.* Regulam illam sine limitatione acceptam non semper esse præcepti: & aliquando tantum esse consilii docet *Navarrus, Bonacina, Sanchez, Laym.* & plures alii.

Sed quia aliquando dubium est, pro qua parte stet ipsa possessio, an pro lege, aut voto, aut libertate &c. ut hoc resolvatur statui potest hæc Regula: In dubio, quid, vel quis sit in possessione, judicandum est possessionem pro eo stare pro quo est præsumptio juris: si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio, judicandum stare pro eo qui onus probandi rejicit in alium, ut est Reus, cui sufficit crimen, vel obligationem negare, quam Actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte, prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque æquales, ita judicandum est, ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris*, suspicio quedam verosimilitudinis à jure approbata, ut in dubio eam tamquam assensum verum & prudentem sequamur, donec veritas aliunde innotescat.

Addo hic ultteriores rationes, quibus ostenditur prædictum principium tam in materia Justitiæ, quam omnium

vide
kin

theo
logia

omnium aliarum Virtutum locum habere, & in hoc eandem esse de illis rationem.

Primo, Ideo in materia Iustitiæ potior est conditio possidentis, sic ut sequi quis possit partem minus tutam, rem sibi retinendo, Quia jus dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem, & insuper pro possidente accedit quod jus actualis possessionis sit certum, adeoque hoc potiori jure vincit jus dubium alterius non possidentis. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuslibet alterius virtutis, ut in materia dubii præcepti, voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est.

Minor probatur: Quia in dubio, v. gr. præcepti, est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur, & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur; & insuper supra hoc jus utrimque dubium, ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quæ per obligationem utrimque dubiam privari non potest: adeoque sua illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioqui deberet pro obligatione prorsus dubia, & quæ nullo modo probari potest, spoliari sua certa & naturali libertate, & cogi ad subeundum totum onus, quod tunc subeundum esset, quando obligatio esset certa & manifesta; quod non videretur æquum, aut rationi consentaneum. Jus etenim certum hoc est, Volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandæ, quæ numquam per dubium probari potest.

Secundo, Quia judicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo, quando externum non innititur alicui falsæ præsumptioni cognitæ, uti tradunt passim Doctores, etiam Juris, cum Baldo, Navarro, Covar. Mart. Ledesma, Suare, Salas &c. apud Sanchez in præcepta lib. 1. cap. 10. Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem, nemo ad eam adstringitur, sed pro libertate & jure possessoris judicatur. Quia favorabilior est causa Rei, quàm Actoris: & actor non probante plenè, reus absolvi debet. Ergo idem in foro interno judicandum est dum agitur de obligatione conscientie.

Hanc doctrinam fufius tradunt Doctores plurimi apud Sanchez supra num. 11. 16. & 36. qui docent, Dubium an voverit, aut juraverit, aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri: & solius Consilii esse hic sequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez 3. part. disp. 40. sect. 5. & 6. ubi ait, incredibile sibi esse, quod in dubio juris, & in omni dubio facti necessarium sit amplecti partem tutiorem: & num. 15. ait falsum esse, & sine fundamento, possessionem in sola iustitiæ materia suffragari.

Quædam quæ in contrarium adducuntur maxime depromi ex aliquibus locis Juris non ritè explicatis, ostendit Sanchez supra, ubi ea dissolvit n. 15. Ceterum in jure nihil frequentius occurrit quam hujusmodi Regule; In pari causa, possessor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præferenda sunt. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quàm tutius est. Cum sunt partium jura obscura, reo potius favendum est, quàm actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati sæpius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc *Principium* Theologo valde reflectendum

est. Nam viam oppositam tenendo, imponeret ipse hominibus centies plura præcepta, quam sint omnia præcepta quæ constat à Deo, aut Natura, aut Ecclesiâ, aut Republica illis imponi. Mirum hoc prima fronte videbitur, sed clarum esse demonstro. Quia circa quodlibet Præceptum aut legem, in actionibus particularibus possunt Dubia Centum & multò plura variis passim hominibus suboriri, ut assidue occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi universi quoties dubitant, debeant obligationem certam subire, & tutius sequi, manifestum est quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & incompetas sustinere, quam sit numerus omnium præceptorum aut legum generalium certò obligantium. Porro ut ex prædictis principiis particulares casus solidè deducantur, ad sequentia advertendum erit.

Principium V. Dubium, an Lex sit lata.

Quæsi dubitatur de aliqua Lege, an sit lata, vel de Voto, an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex, vel votum obligationem inducant, debent sic proponi ut prudenter præsumatur ea verè existere; cum autem in casu id præsumi non possit, dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc, si cras sit jejunium, & dubites an sit hora duodecima noctis, potes carnibus vesci. Quia non constat legem jejunii pro illa hora esse latam, adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrii ut istà horà carnibus utatur.

At si constat legem, aut votum existere, sed tantum dubitatur an illis satisfeceris, ad satisfaciendum obligaris: Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc fit ut indubitatus Sacerdos plenè dubitans an Horas legerit, eas persolvere teneatur: Illi & alii casus particulares ab illo principio dependentes, quod tunc lex sit in possessione, & melior sit conditio possidentis.

Principium VI. Dubium, an casus particularis sit Lege comprehensus.

Quæsi certum est de Lege lata, sed dubium est an Casus occurrens lege illa comprehendatur, rectè resistitur quoad illum casum non obligari.

Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege, cum post diligens examen maneat dubium, an in lege casus ille contineatur. Exempli causa, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili: dubium manet an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

Si autem constet casum lege contineri, sed dubium sit an illi satisfactum, teneris satisfacere. Hinc certus de peccato, dubius de confessione, ad confitendum teneris: quia sic lex confitendi est in possessione.

Principium VII. Dubium, an Lex acceptata, aut abrogata.

Quæsi quando constat de Lege, sed dubium est an fuerit acceptata, aut postea abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existere, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti, eam ab initio non esse acceptatam.

utatur, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quam cum dubius exhibere non possit, manet ea lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis Acceptatione probabile sit eam non obligare, cum plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, ut tenent plerique Canonistæ, *It. Navar. Azor. aliisq. citati à Laym. l. 1. r. 4. c. 3.*

Principium VIII. De Fine Legis cessante.

Quando constat finem adæquatam legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti cum communi docet *Suar. Covar. Ariaga de leg. d. 27. Sect. 6.* Ratio est, quia lex ordinatur tamquam medium ad procurandum bonum aliquod publicum, vel privatum, vel malum avertendum: ergo quando observatio legis ad hæc nullo modo conducit cessat habere rationem talis medii.

Exempli causa: si lex lata sit ut nemo egrediatur civitate ob metum hostis, desinit obligare, si constet hostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui probabile esse, apud *Ariaga supra*, aliosque. Cessante fine adæquato legis in casu particulari, probabile esse pro eo casu cessare legis obligationem. Quia quando ratio adæquata legis ex toto cessat, desinit etiam tota ejus obligatio, ergo dicendum est illam in uno casu desinere, in quo adæquatius ejus finis evanescit. Et hinc inferunt, cessare in casu individuo legem correctionis traxerunt, quando ex alterius admonitione nulla correctio speratur.

Principium IX. Dubius de Debito, de Solutione, & aliis.

Quæsi dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeatur, nihil tenetur solvere. Quia iniqua esset solutio certa pro debito incerto, ut habet consensus communis.

Verum, qui certus est de debito, & tantum dubius est an persolverit, à solutione non eximitur, *Suar. Vasq. Dian. p. 2. Tr. 6. ref. 49.* Eo enim casu pro debito stat possessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta solutione dubitaret, opinantur alii, debitorem ad nihil teneri, *Tanner. 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4. &c.* Alii docent pro qualitate dubii ad partem obligari, *Laym. Dian. p. 4. Tr. 3. resol. 32. &c.* quod haud dubie tutius est.

Hinc si depositarius, aut commodatarius dubitet an culpâ suâ acquiserit rem quam depositam aut commodatam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea præstandam. Quia uterque est in possessione libertatis, neque lex ullatenus resistit, neque culpa præsumitur, nisi casus sit talis in quo culpa intervenire solet: quod etiam docet *Scilder de conscientia pag. 442. & Bardi pag. 594.*

Si mutuatarius aliquid mutuantis dederit supra sortem, sive valorem rei mutuatæ, & dubium sit an gratuito donaverit, non licet mutuantis illud accipere. Quia lex pro mutuo nihil accipiendi, nisi gratuita donatione, est in possessione; non præsumitur autem donatio: ut etiam docet *Lessius, Bardi, aliisque, contra Cajetanum.*

Dubitans an Censum debeat, non tenetur solvere, nisi creditor antea sit in possessione exigendi: Quia alter est in possessione libertatis non solvendi, nec in tali dubio præsumitur censum deberi: ita etiam *Scilder supra pag. 464. &c.*

Qui dubitat de *etate, doctrina, aut de alia simili conditione requisita ad Ordinem factum, aut aliquid Officium, non potest licite illum Ordinem, vel Officium postulare.* Quia Lex requirens talem conditionem est in possessione, & conditio non præsumitur postulanti inesse, nisi id ab eo probetur, quam dubius probare non potest. Aliud est de quibusdam conditionibus quæ quasi naturaliter insunt, ut innocentia, quæ præsumi solet. Hoc pluribus ritè confirmat *Scilder supra*, quamvis ex principiis à nobis non-nihil diverfis.

Principium X. Dubium Possessori Super-veniens.

Nihil obest dubium superveniens bona fidei possessori.

Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei possessio favore. Hinc si emisti equum bona fide, & postea dubites an fuerit Petro ablati, retinere potes, si nihil certius occurrit. Contraxisti matrimonium bona fide, exoritur dubium de valore, post diligentem veritatis inquisitionem si dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bona fide petenti: licere etiam tibi petere, cum multis docet *Thom. Sanchez, & Dicastillo de Just. lib. 2. Tract. 2. disp. 5. d. 8. n. 221. & Diana p. 3. Tr. 3. resol. 15. citans 8. Auctores valde probatos, qui ibi apud eum videri possunt.*

Principium XI. Dubius de Legis Iustitia.

IN dubio de sola Legis Iustitia subditus ei parere tenetur. Quia legislator possidet Jus præcipiendi, à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiam si contra legis justitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet hic *Suar. cum pluribus.*

Principium XII. De LEGVM interpretatione.

IN Legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi: Reg. juris 15. Hoc est, quæ odiosa & pœnalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum: secus, quando leges gratiam aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo an verbis legis comprehendatur, judicandum est potius eum comprehendi. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pœnas esse propensior. Hinc in dubio an Censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt varix juris utriusque Regulæ, quas circa finem hujus 3. Partis simul collectas adduco.

Reliqua Principia de LEGIS aut Præcepti obligatione.

Lex à præcepto distinguitur, quod Lex definiatur, Recta agendorum ratio, à publica potestate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi: Præceptum vero sive mandatum tendat tantum ad personas singulas, & cum illis extingui solet.

I. Lex ut obliget debet esse honesta, justa, possibilis, pro communi utilitate lata, constans ac perpetua. Hæc enim legis figem, & naturam constituunt.

II. Potestas Legis obligationem tollendi illius est, cuius est legem instituere: ut legislator, & illius in eadem potestate successor.

III. Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per consuetu-

vide
kin

Neo
logia

suetudinem legitime præscriptam in ea non observanda. Præscriptio illa compleri solet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Ecclesiastica recepta.

IV. Ut lex sub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legislatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit ut legislator possit rem gravem sub levi culpa præcipere.

V. Lege humana non censetur per se præcipi aut prohiberi *actus merè interni*: sed tantum quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit ut dum hæresis anathemati subijcitur, non censetur comprehendi hæresis merè interna, sive quæ non prodit in illum actum externum, ut fufius infra Tract. VI.

VI. Finis sive intentio præcepti, non cadit sub præceptum. Hinc etsi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, satisficit tamen præcepto quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio sequatur.

VII. Qui ob solum Metum opus præceptum exequitur censetur tamen præcepto satisficere. Ut si servus piger adigatur ad Sacrum die festo audiendum, alias non auditurus.

VIII. Lex in præsumptione fundata cessat obligare, si de contraria veritate postea constat. Quia præsumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præsumptione, cujus formale motivum & conditio intrinseca est præsumptio de alicujus rei veritate. Ut si lex instituitur ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum esse, aut fore deprehenditur.

IX. Leges positivæ ordinariè non obligant cum periculo vitæ, mutilationis, gravis infamiae, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præceptum Jejunii Ecclesiastici, ad Sacrum in die festo, ad Confessionis integritatem, &c.

Dixi, *ordinariè*, nempe nisi ex neglectu legis majus Reipublicæ incommodum timeatur, quam æstimari debeat periculum, aut jactura privata. Item, nisi transgressio legis cessura sit in contemptum Potestatis legislatricis, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt, ipsa lex naturæ exigit ut legis positivæ observatio damno proprio præferatur. Hinc, non obstante gravi periculo, illicita est comestio carnis die jejunii, si in præcepti Ecclesiastici, aut Religionis contemptum illa postuletur. *Ex quibus Principis facile alia plurima in particulari deducuntur.*

Principium XIII. & XIV. De iis que ex METU fiunt.

I.

Metus alius est justè incussus, alius injustè. Item, Alius est metus cadens in *virum constantem*, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis est metus mortis, magni cruciatus, exilii, diuturni carceris, gravis infamiae, amissionis magnæ partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius est metus cadens in *virum non constantem*, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus causis, consideratâ simul personæ qualitate, sexu, ætate &c. ex cujus dispositione & imbecillitate metus potest judicari gravior, qui in aliis meritò levior censeretur.

I. Ad evitandum culpam formalem nullus metus censetur justus, aut cadens in virum constantem, si propter illum aliquis in peccatum etiam veniale consentiat: sed sæpe in ordine ad evitandum obligationem ex promissione, aut contractu excusat metus cadens in virum constantem. Ut si quis ob talem metum, debitum incipienti remittat, aut illi promittat matrimonium.

II. Metus non tollit voluntarium: quia non solet tollere considerationem malitiæ, aut honestatis retinenda aut omittenda: minuit tamen peccati malitiam, & penam: quia minuit in agendo libertatem.

III. Vis & coactio propriè & simpliciter dicta quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & sic Patres dicunt per violentiam stupri animam nequam maculari.

IV. Contractus & promissiones ex Metu qui ab extrinseco incussus non sunt, sed tantum ab intrinseco conceptus, omni jure valere censetur: Ut si sponsum Religionem profiteri, ut decretum jure mortis supplicium, vel in mari naufragium effugas, sponcione illi obligaris.

V. Promissiones verò & contractus directè extorti per Metum gravem ab extrinseco proveniente, valent quidem jure naturali & civili, cum in illis non desit consensus absolutus: attamen secundum æquitatem arbitrio Metum passi rescindi possunt. Unde si latroni gravem Metum ad hoc incurrenti penam, aut equum promittas, potes à promissione liberari.

II.

Metus in violatione Præcepti negativi.

Nullus Metus excusat à violatione præcepti *malis negativis prohibentis rem intrinsece malam*. Hinc ob Metum mortis non licet unquam mentiri, aut aliquo signo fidem negare. Repugnat enim rem esse intrinsece malam, id est, à malitia inseparabilem, si possit in aliqua circumstantia honestari.

III.

Metus in violatione Præcepti positivi.

Metus gravis sæpe excusat à præcepto positivo tum *divino, quam humano*.

Hinc cum periculo vitæ, aut gravis infamiae, non tenetis observare integritatem Confessionis, aut explorare votum, aut succurrere proximo in extrema necessitate corporali.

Verùm in extrema necessitate spiritali non obstante mortis metu, teneris v. gr. baptizare infanrem certò moriturum, aut absolvere peccatorem moribundum, quando constat aliâ viâ non posse juvari. Ad hæc tenetur etiam in gravi necessitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

Principium XV. Violatio Præcepti indirecta quomodo sit peccatum.

Non violat præceptum, qui ponit causam, sive *aliam nem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & æquè immediatè bonus, quando hujus bonitatis, illius malitiam elidit.*

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indirectè.

indirectè in sua causa, cum illius causam assumat tantum in ordine ad effectum bonum, & solum permittit se habeat ad effectum malum per accidens securitatum, quem non tenetur cum omissione aequalis boni, & suo incommodo impedire. Esset enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nemis onerosa, uti fufius declarat *Sanch. in precepta l. 1. cap. 7.*

Hinc 1. Licita est Mercatori venditio gladii, etsi timeat inde securitatem injustam alterius lesionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

II. Licitum quoque est Duci in bello iusto turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

III. Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè in famulos gravis indignatio, aut percussio, quæ efficitur malum ex eorum actione securitatum ipsi non imputetur.

IV. E contra, ad peccatum imputatur effectus malus, qui prævidetur securitatus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat, vel quando actio hic & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale iudicium hominum intendere istum malum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violaturi jejuniium, quando ad hoc nullus urget Metus incommodi gravioris: Non licet etiam alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsumitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de cæteris. Confirmanatur hæc ex propositione si. ab Innocentio XI. reprobata, *Famulus qui somniis humeris &c.*

Quæres: Quomodo possit Confessarius violationem præcepti mortalem, à veniali peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optimè discerni per Regulas sequentes. *Primo, ex gravitate materie* prohibita: aut præceptæ colligitur gravis obligatio: materia autem gravis censeri debet quam prudentes solent multam æstimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legislatore intentum; v. g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei festi, non autem per unam horam. *Secundo, si legislator utatur verbis gravior prohibentibus in materia non levi, v. g. mandamus, districte prohibemus, vel precipimus:* potest enim, si velit, & id declaret, materiam gravem leviter prohibere. *Tertio, mortalis est violatio præcepti cui additur gravis poena, aut censura Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur, in virtute sanctæ obedientiæ.* *Quarto, ex parte penitentis;* censentur Rudes mortaliter peccasse, quando ostendunt se dum peccarent rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientiæ turbationem, & remorsum habuisse: vix enim norunt hi rudes alio indicio formalem peccati sui malitiam explicare.

REGULÆ porro annotandæ, de Deliberatione intellectus, & Consensu voluntatis ad mortale, aut veniale, equisitis.

L Ad peccatum quodcumque incurrendum requiritur aliqua malitia moralis consideratio, id est, ad R. P. Arsdok. Tom. II.

eam advertere, aut adversionem debitam sponte non impedire. Hinc etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpatè nihil cogitet de malitia suæ actionis, nullum omnino peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas, nequit autem esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione, deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam quamdiu hæc non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen cenam sibi jucuudam & utilem, nullum peccatum cenando committit.

II. Si insit subjecto duplex malitia, & tantum ad unius speciei malitiam advertatur, circa hæc solam peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti; non autem sacrilegi, solum furti peccatum committet. Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

III. Ad peccatum mortale plena consideratio malitiae gravis requiritur. Vel, consideratio malitiae in genere, quando absque debito examine malitiae levis aut gravis ad agendum aliquis temerè se resolvit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primum ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitiae divinae, & poena æterna debeat, alienum est à recta ratione credere, tanto & tam pleno supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundum etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantumdem facit ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter sive leviter offendar.

Dixi in primò, plena consideratio, non enim sufficit ad mortale semi-plena & imperfecta consideratio malitiae etiam in se gravis: qualem habent qui nondum à somno plenè excitati in motibus veneris, aut pollutione malitiam tantum imperfectè & confusè animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum æquam habet de illis homo jam plenè & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpè in praxi difficilem, explicat *Cajetanus* in Summa, verbo, Delectatio, & *Vasquez* Disp. 107. Cap. 4.

IV. Ex parte voluntatis, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. E ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia, & poena æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinities levioris momenti, frequenter soleat consensus ille perfectus considerari. Hinc posita etiam plenà consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures iudices ordinati, sententia finalis ipse stat ad iudicem supremum. Ratio autem superior est in anima supremus Iudex, & consensus plenus ad mortale requisitus, est sententia finalis in tribunali conscientiae. Ita etiam *D. Thomas, Cajet.* alique hic cap. 2. q. 15. art. 4. Ut autem hæc in praxi & actibus particularibus clarius discernantur, notandæ porro sunt Regulæ sequentes.

V. Quando rei pravæ appetitum advertens, se ita dispositum sentit, ut quamvis facile eam rem actu exequi possit,

de
kin

theo
logia

posset, non exequeretur, metu peccati, signum habet ex quo iudicet, aut consensum nullum, aut tantum imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

VI. Quando *motus pravus* in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primùm occurrit cum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium iudicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis saltem breve ad deliberandum requiritur, cum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

VII. Non satis colligitur *consensus in peccatum* ex sola delectationis sensibilis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus quo delectamur, non est plene subditus voluntati ut ipsa imperante statim desistat, sicut ipsi subiectus est motus manus, lingua, & similibus membrorum.

VIII. Quando quis dubitat, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenæ deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impeditur, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque si plenus ille usus rationis tunc adfuisse, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hoc argumentum tantò certius est, quanto magis qui dubitat, peccatum timere & abhorreere solet. Sicut qui morbum multum timet, etiam longius distans, facilius apprehendit se infici, quam alius audentior infecto propius assistens.

Ex his principiis multum lucis hauriet tam pœnitens, quam prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis, cum nulla censeantur reservata quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

Principium XVI. DE PROBABILITY, & quomodo Dubium à Probabili distinguendum?

Valdè accuratè notandum est, magnam esse differentiam inter dubium (de quo supra actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem, quam differentiam non satis etiam nunc aliqui discernunt.

Dubium est suspensio iudicii circa rem propositam, sic ut nequeat intellectus affirmare ita esse vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cum dubitatur, an Stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate aliqua rationum pro utraque parte concurrentium, unde fit ut intellectus nequeat se ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas stante illa motivorum æqualitate, aliquando possit aliunde intellectum ad unius tantum partis assensum inclinare.

Opinio autem probabilis est, quæ nititur ratione, vel auctoritate gravi, quamvis ex se non certa, ex qua scilicet homo prudens in rebus magni momenti concludere solet.

Unde patet primò, opinionem dici probabilem *intrinsecè*, quando pro motivo habet rationes ab auctoritate distinctas: probabilem verò *extrinsecè*, quando sola auctoritas movet ad assensum.

Patet secundò, Opinionem verò probabilem debere niti motivis, quæ per se sufficiant ut intellectus possit determinari ad eliciendum pro una parte iudicium prudens, quamvis incertum, & inevidens, eo quod motiva istius iudicii non sint tam evidentiæ ut possint intellectum de rei veritate certum reddere. In dubio autem motiva tam sunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut si inter se conferantur, nequeant pro ulla parte assensum generare, aut conscientiam ad prudentem actionem per se dirigere.

Itaque *ulterius examen*, quod diximus adhibendum, dum conscientia hæret dubia, ad hoc plurimum servit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ sufficiant ad formandum opinionem probabilem, quæ possit homo se à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè resolvere.

Principium XVII. & XVIII. OPERATIO, quando licita ex Opinio verè probabili, & minus probabili.

Licita est plerumque operatio, vel omissio quæ procedit ex opinione verè probabili. Dixi, plerumque, quia ad hoc quædam in sequentibus sunt observanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipsa definitione, & natura opinionis probabilis, & ex communi hominum estimatione. Nemo enim operationem illam vituperò dignam existimat, quam ex gravi rationis, vel auctoritatis fundamento licitam esse iudicavit, quando post diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viti prudentes in rebus magni momenti procedere solent.

De communi illo Prudentium iudicio in omni genere hominum ritè dispositorum, patet primò ex communi consensu Doctorum, qui in hac sententia omni tempore conveniunt, quorum ultra centum & septuaginta adferri possunt qui in suis Scriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci sunt qui repugnant moderni.

Secundò. Idem consensus reperitur in tota Republicæ Hierarchia. Nam clarum est pleraque Principum, Superiorum, ac Magistratum præcepta imponendis gabellis, sive aliis obsequiis, & legibus, fundari sæpè in sola probabilitate de honestate rei hic & nunc præceptæ. Quod si hæc non sufficeret, sequeretur illos non posse licitè præcipere ulla alia, quam quæ omnino certò scirent objectivè esse honesta, & legitima: adeoque paucissima possent licitè præcipere: Quia ex illis quæ per se certò honesta sunt, pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur insuper, Subditos non posse obtemperare opus directè certum non esset, honesta omnino esse quæ à Superioribus præcipiuntur. Et sanè curiosus esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullo modo possent licitè probabilitate de objecti honestate se conformare.

Tertiò. In omni tribunali, nullus Causidicus, aut Advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo Causas propter rationes quæ probabile iudicium generant de earum iustitia, aut honestate.

Quartò. Medici omnes, si non habeant medicinam quas iudicant certò profuturas, (quod rarissime contingit)

tingit) non dubitant adhibere medicamenta quæ judicant probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamvis non sine formidine partis oppofite. Neque sunt qui in hac praxi sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & navigationibus, Artifices & Agricola: in suis Commercialibus judicant se prudenter operari, quando probabilem tantum habent spem lucri, etsi nulla adit certitudo locci obtinendi, sed potius formido non levis de opposito. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & perverti judicii esse contendas, receptos orbe toto mores, & inditum passim hominibus rationis dictamen abolere necesse est.

Siguitur hæc probabilitas communi hominum judicio ad prudentem operationem sufficiat in rebus illis, ex quibus etiam illorum fortuna, salus, & status dependet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut actiones humanae prudentes, & moraliter honestæ, & rationi conformes censentur? Quod latius exponitur paulò infra inter Controversias recentiorum Cap. 2.

Licitum est sequi opinionem verè probabilem, relictâ etiam aliquando opinione oppositâ *probabiliori* & *tutiori*: seclusâ tamen certâ injuriâ, periculo proximi, vel lege, aut conventionione in contrarium, aut periculo gravioris mali, & ex causa, & aliis de quibus cap. 2. infra. Hæc sententia est communis, & à longè maxima Theologorum parte semper recepta ad eò ut pro eacum S. Antonino, Maldero, Wigero, supra centum Auctores citari possint, ut infra ostendam.

Ratio hujus clara est. Primò, quia qui sequitur sententiam gravi auctoritate, vel ratione non levis momenti innoxiam, non agit temerè, sed prudenter procedit, agendo communi more hominum prudentium: Atqui opinio minus probabilis nititur auctoritate gravi, vel ratione non levis momenti; de tali enim sententia minus probabilis hic agimus: Ergo qui juxta illam operatur, non agit temerè, sed ut solent procedere in suis rebus viri prudentes: prudenter autem operando nemo censetur peccare.

Secundò, Constat multò probabiliorum esse auctoritate Doctorum hanc sententiam, quod liceat aliquando sequi minus probabilem, minùque tutam, quam opinionem, quæ id negat, Ergo omnibus expensis amplectendo opinionem minus probabilem, relictâ sequor sententiam probabiliorum, quæ docet licitum esse sequi opinionem minus probabilem.

Tertiò, quia esset onus parùm conforme infirmitati humanae, si cuius sub reatu peccati incumberet in rebus agendis semper inquirere, Ultra duarum opinionum sit probabilior & quoad omnia tutior. Imò sepius cogentur homines actionem rectè inchoatam interrompere, quoties scilicet de novo se offerrent aliqua rationes, quæ *facerent* opinionem, quæ antea videbatur minus probabilis, modò apparere probabiliorum. Rationes hæc fusiùs deducuntur infra *Tract. I. Cap. 2. & sequentibus*.

Hinc etiam probabilis sit legem purè penalem in materia gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis docet Suarez, licitè tamen sequeris opinionem contrariam cum Navarro, & 7. aliis probatis auctoribus, sic sententibus. Undè similia resolves plura.

Dixi supra, seclusâ certâ injuriâ proximi aut lege, aut conventionione in contrarium, aut periculo gravi ma-

R. P. Arsdæ. Tom. II.

li, &c. Quia illa impediunt usum opinionis speculative probabilis, eo quod efficiant ne tunc possim habere judicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse non hominem quam video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabile sit esse hominem, non possum me licitè ad jaculandum in eam resolvere; idque propter periculum gravioris mali, quod in adimenda hominis vita consistit.

Principium XIX. De Conscientia Practicè certa.

Qui operatur cum opinione verè probabili, potest reflexe sic procedere ut habeat conscientiam practicè certam, quod licitè operetur.

Ratio est. Quia potest esse certus quod opinio, quâ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & secuta, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: Et quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Undè si probabiliter jejunos, judices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi aliàs spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non fatis nota, communio illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principiis, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola dum hæret incertus, an propter periculum pluvie liceat hic & nunc in die festo fenum, aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro captu suo resolvit id licere, quamvis à parte rei periculum pluvie tam magnum non sit ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se ut credat Parocho, quamvis motivum illi credendî multis de causis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolæ dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Licitum est mihi omne objectum quod post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fenum sit prohibitum, prudenter judico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fenum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientie, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectè conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam Agricola à quopiam interrogetur: quomodo ausus fuerit in die festo fenum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à vero non aberrare. Sed dicet, quia posito illo probabili pluvie periculo, & Pastoris responso,

L 2 certò

vide
Kin

Theo-
logia

certò iudicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fœnum colligere. Ecce certitudo conscientia non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientia de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porro simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguuntur; ex ipsorum rationis dictamine hanc excusationem tamquam legitimam depromunt: Omnibus ut potui consideratis, & motivis non levibus inductus, conclusi sic mihi faciendum esse; si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientia; tam ipsi, quam alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad iudicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quam prudens dictamen conscientia nostræ: & secundum hoc à Deo iudicabimur, non secundum objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti sæpe aberrant, etiam dum meritorie operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter iudicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulæ nobis à Deo constitutæ rectè conformari, ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et hæc est unica certitudo conscientia quæ ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quæ ritè elucidata facile amover lapidem offensionis, sive suspitionis de modo minus folido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur infra de Controversiis generalibus, Cap. 2. §. 1. pag. 91. & sequentibus.

Principium XX. Quid in probabili de Administratione Sacramentorum.

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam speculativè probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiore.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosacæ, aut nivali, quando aliter fieri potest: et si speculativè, id est, consideratâ ratione vel auctoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem probabiliter tantum valituram, quando certior impendipotest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & religionis materia dignissima. Inde fit, ut si Sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantum probabilem absque necessitate violat virtutem religionis, exponendo eatenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus religionis, ut fit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hic idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quod in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantum

de operatione nostra, ut fiat citra culpam formalem, etsi fortè non vitetur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quam quando incurritur periculum rei tantum materialiter malæ; quia licet opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen Sacramentum facere validum, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat claritati conferre Sacramentum incertum; quando certum commodè conferri potest: etenim sic proximum exponitur, cum suo gravi damno, præsentis periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma, & valore dependent: De quo periculo spectat ad Ministrum admonere suscipientem, si cum opinione merè probabili extra necessitatem Sacramentum sibi administrari desideret.

Ex dictis etiam patet, quàm merito ab Innocentio XI. damnata sit propositio 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

Principium XXI. Quid possit in probabili Index, Advocatus, Medicus, Ius incertum &c.

Respondeo ad primum: Quando circa ius litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Iudex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet *Sotus, Valencia, Bard, Bannez, Thomas Sanchez, Scildere* de conscientia pag. 147. Contra *Juanem Sanchez, Orvedum, Salas*, & alios qui tradunt, saltem licere Iudici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & questione juris, nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio cur Iudex teneatur sequi probabiliorē, hæc est. Quia non habet potestatem aliter iudicandi quàm voluerit Respublica, aut alii à quibus suam potestatem accepit: Atqui illi omnino censendi sunt voluisse ut iudicaret juxta id quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maxime expediebat, ne locus esset largitionibus, aut acceptationi personarum. Vix enim de aliqua causâ litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Iudices promittere quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Quæ non novam*, apud *Scildere supra*. Unde etiam prescripta est ab Innocentio XI. *Propositio 2.* in Decretis quod post paucas paginas infra inserimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ iusta probabilior, debet Iudex vel rem inter litigantes æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi fortè alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui etiam contra actorem faveret possessio. Excipi etiam solent causæ quæ vocantur *piz*, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus iudicandum est, cæteris paribus, etiam contra reos: quia factum positivum ita disponit.

Respon-

Respondeo ad secundum: *Advocatus* potest licite defendere causam quæ ipsi videtur minus probabilis, modo spes affluat fore ut ea causa Judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariae injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. *Advocatus* enim controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem merito supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono judicaturum.

Respondeo ad tertium: *Medicus* tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relicta aliâ probabiliter tantum profutura, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia primò Charitas ad hoc obligat, ut consideranti facile patet. Secundò, obligat Justitia, si sit *Medicus* mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hic ergo intercedit conventio, quam supra *Princ. 19.* diximus posse ob stare istius sententiæ speculative probabilis.

Quod si non inveniatur remedia certa, tenetur *Medicus* adhibere illud quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim merito importat tacita conventio qua quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi *Medici* quando ægrotant idem volumine sibi ab alio præstari. Nec frustra addidi, *omnibus spectatis*, tenetur enim *Medicus* considerare non tantum suas rationes & experientias (quæ nimis sepe ultra communem potiunculam, & lanceolam parùm procedunt) sed etiam auctoritatem & experientiam aliorum peritiorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico quem conducit suo jure expectat.

Quando autem contingit *desperatam* esse vitam ægri, nisi applicetur medicina de qua æquè incertum est, an sit profutura, an nocitura, potest ea adhiberi, ut docet cum communiori *Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscientia.*

Respondeo ad quartum: Non licet homini privato auctoritate propria occupare rem ab alio *bona fide possessam*, quamvis probabile, vel probabilius sit rei Dominium ad illum pertinere. Ita habet sententia communis, *contra Joan. Sanchez, disp. 33. num. 42.* Ratio est: Quia bonæ fidei possessor justè rem possessam defendit contra privatam eam eripere volentem, non minus quàm sciens rem certò esse suam: quod verum est, etiam si inceperit dubitare an verè res esset sua: idque constat ex juris *Reg. 36. digest. de reg. juris: Bona fides tantundem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inliberent, incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuo obnoxia.

Docent plerique, idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod regnum, vel provinciam. Contra tamen adferunt Auctores non pauci. Res igitur decidi potest per judicium; vel arbitros: quod si altera pars judicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi potest.

Principium XXII. Regule pro Opinione delecta.

PRO notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securius procedatur, magni momenti erunt Regule sequentes.

I. Si duo tresve Scriptores sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alii passim censent improbabilem, non debet illa probabilis æstimari.

II. Etsi reperitur auctor unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis, præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Auctor aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam quæ primâ fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citer, non rectè eam sententiam judicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes, talem Auctorem pro suo genio magis novitati, quam veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos tresve Auctores citatos reperies apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sæpe in citando parum esse fidelis: ideoque consulendi sunt alii ut formetur judicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando auctor doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in terminis affirmat, sententiam aliquam omnibus consideratis esse probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam esse talem; eumque ea de re Doctorum judicia maturè examinasse; eoque magis si ipse sententiam contrariam doceat; tunc enim vel maxime apparet, illum ex privato erga suam doctrinam affectu non judicare.

IV. Quando auctor, qui solet esse in citando & examinando valde accuratus, adducit quatuor vel quinque probatos, aut magni nominis auctores pro aliqua sententia, prudenter judicas illam esse probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum judicio in asserendo fidem adhibere potes, cum supponantur esse graves, & probati auctores. Quod alii etiam de paucioribus admittunt. An, & quando possit unicus Auctor sufficere, dicam infra *de prob. opin. cap. 2. §. 4.*

V. Notandum porro pro iis, qui libris destituuntur, pro quibus potissimum scribimus. Quando à viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi absque scripto serio affirmatur, sententiam aliquam esse probabilem, rectè & prudenter judicas illam esse talem. Illius enim auctoritas respectu tui est omnino gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, sit ritè instructus, & informatus. Sic rusticus rectè credit, & acquiescit suo Parocho, aut Confessario, dum sententiam aliquam probabilem esse affirmat.

de
Kin

theo
logia

Principium XXIII. An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles, possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.

Dicendum primò, Prælatos Ecclesiasticos tam Seculares, quàm Regulares posse ob justas causas suis subditis prohibere, ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant, etsi non desint alii probati Auctores qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem, ut in materia etiam indifferenti ferant leges eorum directioni conducentes, qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ, quæ prudenter judicatur illis nocitura, etsi ea non sit aliis interdita.

Dico Secundò, Hujusmodi prohibitio, aut censura, alios præter eorum subditos obligare non potest, quominus doctrinam ab iis prohibitam doceant; eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio, doctrinæ veritatem non attingit, sed tantum vim habet alicujus præcepti ut alios ab ejus usu coerceret, præceptum verò Prælati ultra ejus subditos extendi non potest.

Dico tertio, Eadem ratio est de censura alicujus Doctores, aut Academiæ, quæ istius tantum Facultatis Academicæ ad obtemperandum obstringit: doctrinam verò per se non reddit improbabilem, sed vim habet privatæ auctoritatis, qualem obtinent alii Auctores paræ dignitatis, & eruditionis, qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc sicut Sedes Apostolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctores sententias damnat aut interdicit, sic ipsas Prælatorum aut Academiarum censuras non raro graviori censura castigat, & erroneas esse declarat, ut probant non parca quæ præsto sunt superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiæ Lovaniensis in Justificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. anno 1588. ubi pag. 6. sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis auctoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantum ferentes judicium sententiamque nostram dicentes, aut ut verius loquamur, non aliud quam fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus Auctoribus visæ sunt probabiles, aliquando fieri omninò improbables: nempe si constet illas, non ab homine tantum privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliqua Censura notatas esse, aut prohibitas omninò doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ritè proscriptas ad communem utilitatem & doctrinam hinc unà cum Decretis appono, ut omninò sciat etiam in Missionibus, ubi occasiones occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum esse.

Censeo tamen easdem propositiones non fuisse certò & practicè probabiles, imò varias ex illis, etiam ante prohibitionem, fuisse omninò improbables. Sed de his latius infra, ubi respondemus ad objectiones moveri solitas contra veram & practicam probabilitatem. Decreta ipsa integra Alexandri VII. & Innocentii XI. hic fideliter subjicimus.

ALEXANDRI VII.

Decreta duo contra Propositiones 45.

Feriâ V. die XXIV. Sept. M. DC. LXX. in Congregatione Generali S. Romanæ & universali Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram SS. D. N. D. ALEXANDRO Archiepiscopo, Providentia Papa VII. Ac Eminentissimis ac Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplina relaxativas, & animarum perniciem inferentes; partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam indes magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modis opinandi irrepsit alienus omninò ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fidei in praxi sequerentur, ingens irreptura esset vitæ Christianæ corruptela. Quare ne ullo umquam tempore viam salutis, quam suprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatare, seu verius perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi ipsiosâ, lataque, per quam itur ad perditionem, viâ, pro Pastoralis sollicitudine in rectam semitam evocaret, earumdem opinionum examen pluribus in sacri Theologiae Magistris, & deinde Eminentissimis & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus serò commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulo incumbentes, & maturè discussi usque ad hanc diem infra scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo umquam vitæ suæ tempore tenetur obere actum fidei, spei, & charitatis ex vi præceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir Equestræ ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare Facultati Tridentinæ, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio sacra Congregationis Eminentissimorum Cardinalium visa, & tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientie absolvere quoscumque seculares ab hæresi occultis, & ab excommunicatione propter eam incursum.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarum qui in Sacramentali Confessione tributa

penitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proinde non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest illum absolvere absque onere denunciandi.

8. Duplicitatem stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licite accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebrantis correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missa celebranda traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenti.

10. Non est contra iustitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et Sacrificium unum offerre, neque, etiam est contra fidelitatem, etiam si promissam promissione etiam iuramento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instantiâ vite periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere a casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfaciat præcepto annuæ Confessionis, qui confiteatur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo iniuste reprobat.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Penitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Penitentiam adimpleat.

16. Qui Beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non superest, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè, et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposta beneficiatis non recitantis, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit pena.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit sue obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra iustitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficium, sed veluti pro emolumento temporalis, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infima, adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones aque pro-

habiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius pro alio.

27. Si Liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiam si absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similibus propositionum examini cura et studium impenditur, interea idem Sanctissimus re mature considerata statuit, et decrevit, prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, et prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ et sub interminatione divini iudicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis ac status etiam speciali, et specialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus Sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis Not. et c. Loco sigilli.*

Anno à Nativitate D. N. IESU Christi 1665. indictione tertia die vero 2. Mensis Octobris. Pontificatus vero Sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Alexandri divini Providentiâ Papa VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, et publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis solitis et consuetis urbis, per me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papa et Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feriâ V. Die XVIII. Mart. M. DC. LXVI. in Congregatione Generali S. Romanæ et universalis Inquisitionis, ut supra.

Sanctissimus D. N. post latum Decretum die xxiv. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulo, et accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragessimis quinque numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos et Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. In die jejunii, qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in sine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiam si iter necessarium non sit, et etiam si iter unius diei consistant.

32. Non est evidens, quod consuetudo non comedendi ova et lacticia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum supplere potest

scilicet

Theologia

potest per quascumque elemosinas, quas ante beneficium de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsentis & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientia uti privilegiis suis, quæ sunt expresse revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentia concessa Regularibus, revocata à Paulo V. hodie sunt revalidata.

38. Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, consistit quam primum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, quam primum intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinariis ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinariis, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis egrè ageret vitam, & alia epula tedio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile invenitur.

42. Licetum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.

44. Quoad forum conscientia, Reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censura.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tamquam scandalosam esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Universalis Inquisitionis Not. Loco † Sigilli.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 65.

Feria Quinta Die II. Martii M. DC. LXXIX.
In generali Congregatione S. ROMANÆ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. INNOCENTIO

divina Providentia Papa XI. Ac Eminentissimâ & Reverendissimâ Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, à Sancta S. de Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictarum sibi à Deo creditarum salutis sedulo incumbens, & salubre opus in fegrandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxii à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter inventas, Theologorum plurimum examini, & deinde eminentissimis & reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulo, & accuratè læpius discussis, eorundem eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum vota per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimum tamquam scandalosam, & in praxi perniciosam, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas Sanctitati Suae quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas, ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, vel illa ratione, nisi id veteri lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinsicâ, sive extrinsicâ quantumvis tenui, modo à probabilitate finibus non exeat, confissi aliquid agimus, semper præter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non creditus ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Desmet tantum in vita eliceret, condemnare non audeamus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquaginta per se obligare præceptum caritatis erga Deum.

7. Tunc solum obligat, quando tenemur justitiam, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obste valetudinis, quæ licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum contra penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in Secularibus invenies, etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad elemosinam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus trahere, & de illius morte non

tuus gaudere, illam inefficaciter affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licetum est absolute desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum capientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hereditas.

15. Licetum est filio gaudere de parricidio Patris, si se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hereditate consecutus.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consilio, tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum firmidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides nimis Dei necessaria videatur necessitate mediæ, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio Creaturarum similivè merito ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, si veritas sit levis, sive gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio sine iuret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud addidit verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa iusta utendi bis amphibologus est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis alium, ita ut veritatis occultatio censetur tunc expediens & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali prestare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere in vasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hoc ignominia vitari nequit, idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fustem, utat, & post impallam alapam, vel idem fustem fugiat.

31. Regulariter occidere possunt fures, pro conservatione animæ aures.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiua, quæ actum possidemus, sed etiam ad quæ ius inchoatum habemus, & quæ nos possessores speramus.

33. Licetum est tam heredi, quam legatario contra injuste impediendam, ne vel hereditas adeatur, vel legata solvantur, se caliter defendere, sicut & ius habenti in cathedra vel præbendâ contra eorum possessionem injuste impediendam.

34. Licet procurare abortum ante animationem factus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem factum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famule domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub poena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retroventionis prævisio, cum intentione lucri.

41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem quam futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, sed solum, si exigatur tanquam ex iustitia debitum.

43. Quidam non nisi veniale sit detractis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motuum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut e contra.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motuum dandi spirituale, imò etiam si finis ipsius rei spiritualis, sicut illud pluris aestimetur, quam res spiritualis.

47. Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesiam promovent, Concilium, vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo propositivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus qui submissis humeris scienter adiuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservis deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id

vide
Kin

theo
logia

si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festiva non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad seminorem.

55. Præcepto Communionis annua satisficit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentilitur vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantum confessos ratione magni concursus Penitentium, qualis v. g. potest contingere in die magna alicujus Festivitatibus, aut Indulgentia.

60. Penitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, natura, aut Ecclesiæ etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimò directè & ex proposito querit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licetum est querere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis labore ignorantia mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri IESU CHRISTI.

65. Sufficit illa Myseria semel credidisse.

Quicumque autem cujuscunque conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsitan impugando, ipso facto incidat in excommunicationem lætæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi Fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ, notâ dignis, ne prædictas opiniones aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque impostero se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, aut manuscriptis, quam in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censurâ, & notâ, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc

inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognita super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ; & universali Inquisitionis, Notarius. Loco † Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. IESU Christi 1679. Indictione secundâ, die verò 4. Mensis Martii, Pontificatus auctoris Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providentiâ Papa II. anno tertio, supradictum Decretum assixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, & per me Franciscum Perinum.

NOTA I.

PROPOSITIONUM istarum ferè singulas in Operibus hæc de cursu tractari. Monet autem S. Congregatio accipiendam esse unamquamque ipsarum, sicut iacet: licet enim sufficere potest una particula vitiosa ut aliqua propositio mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula adjecta, omissa, vel limitata, efficere potest ut eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

NOTA II.

AD questionem quæ à pluribus movetur: Quando supra prohibeatur in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione Divini judicii (quæ est formula peccatum mortale semper importans) ne quis opinionem prædictas, aut aliquam earum ad praxim deducat. Quandoquidem aliqua ex dictis aliquando materiam tantum venialem continere possint, ut in propositione 8. comedere aut bibere ad satietatem, &c. & prop. 9. opus conjugii exercere, ob solam voluptatem: & prop. 27. de amphibologia in materia levi; & prop. 37. quando famulus succiperet rem levem ad compensationem salarii, &c.

Respondendum videtur: In his, & similibus mortale illud peccatum non consistere in eo simpliciter, quod quis aliquid istorum in praxim deducat, sed quod simul velit in eo hujus Decreto prohibitionem aut declarationem contemnere, aut tamquam invalidam repudiare, quod ad materiam levem accedens constituit peccatum grave, & sic aptum prohiberi in virtute S. Obedientiæ, & sub interminatione divini judicii.

NOTA III.

SÆPIUS queri: An inter prædictas propositiones variae quæ sunt Copulativæ, censentur censuræ secundum omnes partes istius copulativæ? Censurabiles enim essent etiam una tantum pars esset fallâ, aut illicita. Exemplum sit, in hac prop. 32. prohibita: Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus. Damnabilis enim erat ista copulativa etiam primum membrum esset verum, imò & secundum, sed tantum tertium membrum esset falsum.

Respondendum tamen videtur, Regulariter in similibus singula membra censurari aut prohiberi, nisi ex aliis signis constet de alia mente Legislatoris, ut fieri possit, si ex aliquo Auctore fuisset talis propositio verbatim desumpta, & prius de illo solo membro ipse, aut alius fuisset accusatus, aut notatus. De puncto similitudum speciatim controvertitur, consulti solent præbati Theologi, aut sacra Congregatio.

CAPUT II.

CONTROVERSIÆ GENERALIS RECENTIORUM, DE PROBABILITYTE OPINIONUM.

§. I.

Exponitur status controversiæ, & communis Auctoritatis pro recto ac licito usu Probabilitatis.

Controversia de licito usu opinionis probabilis, crederet etiam probabiliori (quam supra definitivimus & explicuimus) vix ante hæc tempora mota, aut nota fuit: de illo usu passim antiqui dubitationem aut disputationem non instituerunt. Placuit tamen quibusdam, doctrinam illam, tanquam aliquibus Scholis modernis præ aliis propriam, multis modis insectari. Inter primos Scriptores Societatis nostræ extitit *Gabriel Vafquez*, hic tamen disertè notat 1. 2. disp. 62. cap. 4. n. 14. doctrinam illam in Scholis longè antè sua tempora communem fuisse. Antè illum idem notavit *Michael Saloni* Tom. 1. de iust. q. 63. ar. 2. cont. 2. conclus. 4. asserens, Multos ac gravissimos Doctores ita sentire, ac maxime ex discipulis S. Thomæ. Et verò ante Societatem pridem eam doctrinam tradidisse reperitur ex Schola Thomistica *Barthol. Medina* 1. 2. q. 19. art. 6. concl. 3. Lud. Lopez p. 1. Instruct. c. 120. concl. 3. agens de Confessario absolute juxta pœnitentis opinionem minus probabilem. Fran. Victoria in summa de Confess. num. 177. Thomæ Mercado de Contradict. l. 2. c. 5. Dom. Sotus in 4. d. 18. q. 2. a. 5. ad 5. ubi resolvit, Confessarium licitè procedere cum omissione opinionis probabilioris & magis tutæ. Barthol. de Ledesma in Summario de pœnit. diff. 14. concl. 5. Cui forte inter antiquiores accenseri possit Petrus Ledesma in Summa p. 2. tract. 8. cap. 22. ubi ante concl. 12. asserit etiam hanc sententiam tenere Medinam, & Orellanam, & multos alios Doctores, ac præcipuè discipulos S. Thomæ.

His consentiunt passim hodie ex eadem Schola viri eruditione eximii, & nobis notissimi. Nec non ex Schola amplissima Doctoris Subtilis Scriptores celeberrimi, quibus non leve pondus recentius adjecit auctoritas gravissima Reverendissimi P. Herinx, uti & P. Van Siehem in Belgio Provincialis, qui in Thesibus celeberrimis Lovanii defensis 10. Septembris anno 1669. hanc de probabilitate doctrinam plurimum testimonio solidè confirmat, & postremò thesi 33. adducit *Alexandrum Alensem* qui in sua summa Theologica sæpè sententiam probabilem, etiam minus tutam sequitur, ac proponit. Illam autem Summam jussu *Alexandri IV.* Facultas Parisiensis examinavit, & appensis septuaginta duorum Magistrorum sigillis approbavit. Ipsæque *Alexander IV.* Pontificis diplomate confirmavit. Quomodo confirmavit securè, si sententiam probabilem & minus tutam nunquam securè sequamur?

Ut verò rem hanc ex aliorum testimonio, ac disertis verbis summatim perstringam: *Barthol. de Ledesma* de Sacram. Pœnit. d. 14. conclus. 5. pronunciat hanc doctrinam esse verissimam, & probari ex usu universi-

R. P. Arsdok. Tom. II.

sali omnium. *Stephanus Spinola* opuscul. de libera & prudenti electione agibilibus, in præfatione asserit esse, *Recentiorum omnium calculo, & universali panè populorum usu confirmatam.* Hier. *Garcias* in Summa tract. 1. diff. 5. dub. 2. n. 5. docet, tam communem & securam esse istam conclusionem, ut solus *Machado* pro se alleget 45. recentes Auctores. Nec pauciores profert *Palqualigus Theatinus* decisione 5. judicans: Hanc sententiam esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Neque hæc unius Gentis, aut Scholæ vox est: Cum pluribus ex *Gallia Yfambertus*, ex *Hispania Montelimus*, ex *Italia Bonacina*, uno ore pronunciant, hanc esse Communem Theologorum Sententiam. Adeo ut *Angelus Bossius* Clericus Regularis Tom. moral. variot. ad tit. 1. in appendice, non dubitet affirmare: *Apud quoscumque doctos & si mul probos in toto orbe Christiano nihil magis decantatum, quam licitum esse in operando sequi, quameunque opinionem probabilem, dummodo sit probabilis, etiam minus tutam, ubi non agitur de valore facti, vel de damno insequendo, &c. sed de sola honestate operationis.*

Denique ut summatim procedam, pro hac sententia, quam ex *Bossio* jam expressi, adducere possim cum nostro *De Champs* in lib. de questione Pacti, extra Scriptores Societatis, *Episcopos* decem, Doctores *Sorbonicos* quatuor, nec plures ex illis nostro seculo de hac questione scripserunt. Adde ex aliis Ordinibus Religiosis simul sumptis Auctores omnino sexaginta. Et ex cæteris orbis Christiani Doctoribus clarissimis, viginti duos. Quod si velimus omnium simul Auctorum etiam Societatis numerum inire, pro nostra sententia centum quinquaginta novem adducit *Sarasa* in part. 2. nec pauciores pro ea recenset *Terilus* in quest. 22. qui ut fidus, & oculatus sit testis, illos à se lectos affirmat, auctor eximie doctus, & religiosus, & pro illustranda re litteraria longiori ævo dignissimus.

Mirum sanè paucos Recentiores, qui contra probabilitatis usum insurgunt, ex tot Scriptores, unum sibi vel alterum tanquam probabilitatis Auctores exagitantos suscepisse, ac si in cæterorum omnium Scriptis peregrini fuissent.

Atvolvenda illis erant saltem Pontificum oracula, ne nimis incautè per auctoris privati latus supremæ Sedis auctoritas aliquid pateretur. Licitum esse amplectendi opinionem probabilem omiſſa tutiore saltem minus probabili, sentierunt illi Pontifices, qui in voto solemnî Castitatis de facto dispensarunt, scilicet, *Alexander III.* *Honorius II.* *Celestinus III.* *Clemens II.* &c. Quia tantum est probabilis opinio quod Pontifex habeat potestatem dispensandi in solemnî voto Castitatis. Hanc tamen sententiam sequi non dubitarunt, omiſſa tutiori quam docet *D. Thomas*, & plures alii, nimirum non posse Pontificem in solemnî Castitatis voto dispensare. Tutius sanè foret Pontificem, negando dispensationem, se non exponere periculo usurpandi potestatem sibi indebitam, & Religiosum non collocare in periculo deinceps peccandi contra votum castitatis; quod fiet, & quidem in materia quæ est contra legem naturæ, si forte probabilis opinio quam secuti sunt illi Pontifices à parte rei non subsistat.

Possim quoque hic adducere auctoritatem, & exemplum in luce Ecclesiæ notissimum, illorum Pontificum

M 2 tificum

tificum, qui non dubitarunt in matrimonio rato dispensare; quod tamen per Pontificem solvi non posse, opinionem esse probabilissimam, & eam Theologos communiter tenere, affirmat Sanchez lib. 2. de matrim. d. 14. n. 1. citatque pro ea Scotum, & Scotistas, pluresque alios, cum Domin. Soto, qui lib. 7. de Just. q. 2. a. 5. eam haberi certam, ut vix velit oppositam esse probabilem. Unde manifestum est primò: Opinionem quam in dispensando secuti sunt Pontifices tantum esse probabilem: secundò illam esse minus tutam, cum multò tutius foret non dispensare in matrimonio quod constat fuisse ratum & validum, & per omissionem dispensationis nullum erat periculum alicujus legis violandæ. Dispensationem verò in matrimonio rato concessisse reperitur Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. Gregorius XIII. Pius IV. & Pius V. Idemque fecisse Adrianum VI. olim Lovanii Doctorem fatetur Sinnichius in Saul. Extr. c. 17. pag. 227. quamvis ipse Adrianus aliquando docuerit illam potestatem Pontifici non competere.

Neque dicas: Portè hunc, & alios existimasse sententiam minus probabilem quam in praxi sequebantur, fuisse revera probabiliorum. Illud enim forte, non forte, sed valde imbecillum est effugium. Solent enim Pontifices in istiusmodi gravis momenti Resolutionibus etiam præcipue notæ ac doctrinæ Theologos consulere. Quomodo ergo nisi temerè affirmabimus, neque hos, neque Pontificem ex illis sententiam magis, minusque probabilem cognovisse, & in hoc post maturam inquisitionem actu errasse?

Facile foret eandem sententiam probare ex jure Canonico Cap. *Laudabilem*. de frigidis & maleficiatis, ubi Cælestinus III. naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, si frigiditas prius probari non poterat, concedit ut cohabitent ad triennium; atque post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est sub finem triennii subesse impedimentum impotentia, adeoque matrimonium esse nullum; & multò tutius foret à thoro conjugali abstinere, & utrimque castè vivere, idque in materia juris naturæ, in qua Pontifex nequit dispensare. Et tamen in casu illo conjuges licitè se mutuo tangunt, & copulam tentant, idque à Pontifice positivè permittitur: non aliam certè ob causam, quàm quia usque ad finem triennii manet probabilitas potentia ad copulam, quamvis illa sit multo minor quàm probabilitas impotentia, appetente sine triennialis experimenti.

Declaratio hujus Doctrinæ ex sacris *Litteris*, & sanctis *Patribus* maximè hic proluxa foret. Ut tamen utrumque brevissimè conficiam, aliqua Scripturæ loca juxta antiquorum Patrum & Doctorum expositionem hic adjicio.

Proverbior. 3. 5. Ne innitaris prudentia tua. Locus hic ex S. Hieronymo sic habet. Ne innitaris prudentia tua. Prudentia tua, inquit, innititur, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur Patrum decretis præponit. Eodem modo interpretatur S. Dorotheus ferm. 5. Item S. Antoninus 1. Part. Tit. 3. Cap. 10. §. 10. Qui & addit locum Ecclesiastici, *Noli esse nimis iustus, qui perit in iustitia sua*. Quomodo verò, hoc sensu prudentia tua non innititur, &c. si quis hoc ævo repugnat communi Doctorum consensui asserentium licitum esse sequi opinionem directè minus pro-

babilem minusque tutam, juxta modum quem ex illis supra ostendimus.

Rursum illud Christi Matth. 25. *Alligant onera gravia & impossibilia, & imponunt ea humeris hominum &c.* In quem locum Hugo de S. Richardo sic oppositè pronuntiat. Si erramus, nonne melius est propter misericordiam dare rationem, quam propter crudelitatem deficere penitentem.

Adde si placet ex *Genes. cap. 10*. Quomodo Abimelech non peccavit formaliter uti patet ex contextu adducendo Saram uxorem Abraham &c.

Et 4. *Reg. cap. 5*. Elifæus rogatus à Naaman, ut curvante se Rege in templo Remmon, liceret & filium suum sustentanti se incurvare &c.

Denique *Lib. Judith à cap. 8*, illa quæ egit Judith circa Holofernem, in quibus juxta Scripturas non peccavit.

Proluxum foret hic plura alia Scripturæ & Patrum loca recensere. Frivolum autem foret, porro repetere, ut hi diserte profireantur, se non nisi ex sententia minus probabili & incerta processisse; cum è contra ad ipsam operationem non nisi ex conclusione prædicæ certæ processerint, agendo secundum nostram præcipua superius explicata, pag. 84.

§. II.

Elucidatur ex dictis ulterius, Quo modo aliquis possit prudenter, adeoque licite operari aliquando, ex sententia minus probabili, minusque in speciem tuta.

Demonstratur viâ maximè clarâ, & facili; ex prædientia & honestate talis operationis tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Quia ut voluntas prudenter intellectui imperet assensum intuitu assequenda veritatis, quod est proprium bonum intellectus, non requiritur major cura & persectio, quàm ab eadem voluntate exigitur in ordine ad proprium objectum, quod est bonum. Atqui ut in electione proprii objecti voluntas prudenter agat, necesse non est semper ut eligat bonum quod cognoscit esse præstantius, sed sufficit ut eligat illud quod verè bonum est. Ergo ut voluntas prudenter determinet intellectum ad assensum, non tenetur illum ad partem probabiliorum alligare, sed sufficit si ad partem minus probabilem suo imperio illum determinet. Sic enim magis promovet bonum intellectus, quàm si illum ab omni judicio suspendat: & cum magna spe obtinendæ veritatis sic procedit, cum supponatur pars illa, etsi minus probabilis, effectum verè & certò probabilis, hoc est, illis motivis innixa, quæ per se virum prudentem ad assensum mentis movere possint. Nam etsi eligeret partem quæ apparet magis probabilis, non nisi etiam cum aliqua formidine illi assensum præbere possit, cum hæc sit vis assensui probabili intrinseca.

Et verò quis est qui illos peccati aut imprudentia arguat, qui etiam cum juramento ritè se determinat ad amplectendum vel tradendum doctrinam sui Magistri, ut doctoris Angelici, etsi forte quando ipsi in suis Magistris appareant aliqua sententiæ oppositè minus probabiles, quia hoc magis conducit ad Doctoris alicujus præstantissimi doctrinam, & Scholam promovendam.

Declaratur ulterius hæc doctrina in ordine ad quæstiones morales. Quæstio sit, an licitum sit pingere in die festo. Probabilis est id non licere, minus probabile id licere. In hoc casu voluntas spectato suo fine, sive bono sibi proprio prudenter determinat intellectum ad probabile assensum, quod liceat pingere in die festo. Quia sic ex una parte plurimum promovet suum bonum, & libertatem in pingendo si velit, & ex opposita parte nihil patitur detrimenti; quia adhuc retinet suam libertatem etiam ad non pingendum, tamquam ad opus Consilii sub peccato non obligantis. Quod autem per hoc plurimum promoveat bonum suum patet, quia sic auferat se obligationem abstinendi ab illo opere: atque ita removet periculum peccandi, cui aliàs subiaceret: & cui se ultro exponeret, si intellectum ad oppositum assensum determinaret, quæ etiam omnino ad prudentiam pertinent.

Quod si insuper reflectat, quàm incerta sit major rei probabilitas in ordine ad determinatam objecti veritatem: & quàm difficile sit motiva omnia tam extrinseca, quàm intrinseca utriusque partis æqua lance sic ponderare, ut major probabilitas certò attingatur: item, quàm sæpe contingat id postea verius deprehendi, quod minus probabile apparebat, facile profectò judicabit se non imprudenter agere, si opinioni, etsi minus, verè tamen probabili se conformet. Certum autem est, Deum neminem violatæ legis reum habere, qui prudenter judicat illam hic & nunc suæ actioni non adversari, quod per opinionem etiam minus probabilem aliquando justa ex causa fieri posse hæcenus demonstratum est.

Quidquid huic demonstrationi *objicietur*, non potest aliud concludere, quàm quod *perfectius* aget voluntas imperando assensum, & usum partis probabilioris, quod tamen semper verum non esse ex dictis, & infra dicendis facile colligitur. Sed ut omnino verum id esset, quomodo sic inferes: Istud est *perfectius*, ergo nunquam licebit voluntati imperare aut sequi sententiam minus probabilem, quia hoc est minus perfectum. Manifestum autem est nullum dari præceptum semper amplectendi perfectiora aut tutiora, aliàs opera quæ sunt Consilii sic in Præcepta vesterentur.

Porro, Radicem præcipuam, ex qua pullulant aliæ impugnationes hujus sententiæ, conemur breviter & clarè detegere, hoc modo. Dicunt: *Prudentis est eligere tutius*. Hoc sanè non rectè: sed sic: Prudentis est eligere tutum, & Prudentioris vel Prudentissimi est, eligere tutius vel tutissimum. Ad omnem autem Prudentiam non datur præceptum: sed simpliciter ad operationem Prudentem, & hæc sola hic exigi potest: Nonne hoc manifestum? Nunc quero ulterius: Quare electio opinionis minus probabilis in concussu probabilioris non possit esse tuta? Quia, inquis, *Opinio probabilior est tutior*, ergo probabilis non est tuta: Obedientia est melior quam victima, ergo victima non est bona. Nonne defectus hujus sequelæ facile percipitur?

Progredior porro, & inquirò: An opinio probabilior sit *absolutè* tutior minus probabili, uti supponis? Manifestum est non esse: sed tantum in hoc unico tutior apparet, quod magis videatur attingere veritatem objecti, etsi fortè in re eam nullo modo attingat. Aliunde verò electio opinionis minus probabilis est

certò tutior: nempe ex eo, quod eligendo minus probabilem, in exigenda obligatione præcepti, vitentur pericula plurima formalis peccati, quæ passim fierent ex persuasione obligationis sub peccato circa innumera præcepta, forte etiam in re non obligantia. An ergo tutius non est vitare frequens periculum formalis peccati, quo Deus certò offenditur, quàm periculum aliquod materialis peccati, quo Deus certò non offenditur, & cujus periculum non tenentur homines quovis modo vitare, ut eligendo statum religiosum, vel abdicando officia, & beneficia, quod per se notum est: Et ob has considerationes in titulo addidi, *in speciem* minus tuta. Ex quibus satis patet, nihil obstare quo minus electio illa prudens & tuta censeatur, præsertim cum non sistatur in hoc iudicio *directo* de probabilitate objecti, sed in conclusione *practica* & certa de honestate actionis, quæ jam magis explicabitur.

Itaque ex his ita stabilitis de prudenti assensu partis minus probabilis circa honestatem objecti, nunc ulterius facile ostenditur quomodo inde perveniatur ad *certitudinem practicam* de honestate nostræ actionis, & de ea conscientia omnino certa formetur. Nicitur enim hoc evidenti syllogismo. Certum est hanc opinionem minus probabilem, v. gr. quod liceat pingere die festo, esse verè probabilem, adeoque verè prudentem. Supponitur enim niti motivis ad fundandum assensum sufficientibus, nam aliàs probabilis non esset. Atqui prudenter agendo certò non possum peccare. Ergo certum est licitum mihi esse, pingere in die festo. Ultraque præmissa est clara, ergo certa est consequentia in debita forma ex illis deducta. Atque hoc est ultimum dictamen certificans intellectum de honestate suæ electionis & operationis terminatæ ad partem speculativè quidem minus probabilem, sed quoad honestatem operationis practicè certam. Nec alia certitudo directæ ad operandum, in rebus utrimque probabilibus, ulla ex parte inveniri poterit.

Ex his quæ deduxi existimo meritò posse observari: Inter hæc doctrinam, & illam quam tradunt alii qui eam studiose oppugnant, valde modicum, & forte nullum in re fore discrimen, si velint ad eam animo sat pacato attendere: 1. Docent illi ad formandam in praxi conscientiam, iudicium certum esse necessarium: idem admittit hæc sententia, quæ requirit iudicium ultimum certum de honestate actionis, uti jam in priori syllogismo ostendi. 2. Admittere etiam debent illi, opinionem minus probabilem fundare posse iudicium prudens de objecti veritate, non obstante formidine quæ opinioni inest de opposito: nam hanc ipsam formidinem involvit definitio omnis opinionis verè probabilis, etsi motivis ad prudentem assensum sufficientibus niti debeat. Quod si in formando de objecti veritate prudenti iudicio illa formido obesset, nulla opinio, etiam probabilior, imo nec moralis certitudo sufficeret, quia hæc etiam aliquam formidinem & fallibilitatem admittit. 3. Necessarium est etiam illos distinguere inter iudicium de veritate objecti, & iudicium de honestate actionis: ad illud formandum illi, qui Probabilistæ vocantur, dicunt probabilitatem minorem posse sufficere, non verò ad iudicium practicum de honestate nostræ actionis. Certum autem & aliis esse debet, quod iudicium prudens & certum de honestate actionis possit consistere cum objecti directi falsitate à parte rei: aliàs nec moralis quidem certitudo ad honestam & prudentem actionem sufficeret. Nam falsitas objecti-

scilicet
Kin

theo-
logia

objectiva stare potest cum morali etiam iudicii certitudine, cum hæc quoque admittat aliquem gradum fallibilitatis.

Ex quibus patet, inter utramque partem in re ipsa, & in praxi agendi, non subesse quantum prætendunt discordiam, sed potius in modo loquendi: atque in actionibus particularibus plerisque probabilitatis defensores nihil sibi licitum censere, quod alii non æquè in praxim reducant.

Has igitur concordie mutue leges statuamus. Primo, ut dicatur utrimque, ad licite operandum requiri dictamen conscientie moraliter certum; in quo de facto Partes consentiunt. 2. Ut in operando, pro morali certitudine, non accipiatur major probabilitas, quod aliqui faciunt, qui volunt sic persuadere se non nisi certa complecti. 3. Ut minor probabilitas in concursu majoris, agnoscat esse vera probabilitas distincta à dubio, quod juxta prædicta, sic manifestè declaro. Si enim major probabilitas semper tolleretur minore probabilitate sibi oppositam, sequeretur etiam minorem probabilitatem sæpe tollere majorem probabilitatem oppositam, quod neutra pars admittet. Statuamus enim majorem probabilitatem involvere sex gradus apparentie de veritate objecti, & oppositam minorem probabilitatem. Quatuor gradus apparentie veritatis ejusdem objecti. Si major probabilitas debeat tollere illos quatuor gradus tamquam sibi oppositos, ergo etiam minor probabilitas, quæ constat quatuor gradibus, debet elidere quatuor gradus majoris probabilitatis sibi oppositæ, quæ sex gradibus constat; ergo tantum relinquit duos gradus, qui soli non sufficiunt ad constituendum iudicium probabile de objecti veritate. Ergo si nullo modo admittendum sit, quod minor probabilitas tollat oppositam majorem, pari ratione admitti non potest quod major probabilitas semper elidat minorem, & in intellectu ex ea parte tantum dubium relinquat. Quomodo verò quodvis iudicium, etiam minus probabile, à dubio distingui debeat, dilucidè ostenditur supra in *Tract. I. in Princip. 16.*

Denique pro veritate & usu hujus doctrine sufficere adducere breviter communem praxim Ecclesie, quæ clarè patet primò, ex jure Canonico in cap. *Laudabilem* de frigidis & maleficiatis: Ubi conjugibus naturaliter frigidis, si id prius probari non poterat, conceditur experimentum triennale, in quo post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est subesse impedimentum impotentie, adeoque matrimonium nullum esse, ac tutius à copula tentanda abstinere: de quo in §. precedenti.

II. Idem manifestum est in eo, quod illicitum non sit se determinare ad formandum iudicium internum de Conceptione non-immaculata Virginis Deiparæ, quamvis illa opinio jam apertè minus probabilis censetur.

III. Omni ævo Sancti Patres, & Ecclesie Prælati docuerunt & inculcarunt, quod Religiosus, ut perfectus sit, debeat Prælato obedire in omnibus quæ manifestè non repugnant legi divinæ, aut Ecclesie determinationi. Ac proinde si Superior ordinet rem probabiliter licitam subditus debet obedire, etsi oppositum ipsi appareat in se probabilius & tutius; quod etiam extendunt ad Ordinationes sub præcepto non obligantes. Certum autem est, præceptum vel ordinationem Superioris non reddere licita, quæ ex se es-

sent illicita. Ac proinde alios etiam in agendo posse prudenter formare Conscientiam practicè certam circa ea quæ apparent directè minus probabilia, minusque tuta.

IV. Idem ostenditur in Pontificibus Romanis qui ut diximus in §. superiori, in praxi sæpe sententiæ suæ partem minus probabilem minusque tutam, dum dispensant in voto solenni castitatis, quod minus probabiliter licere, cum Divo *Thoma* docent passim Thomistæ, & alii non pauci agnoscunt. Neque per hoc illi Pontifices opinionem minus probabilem reddiderunt certam aut probabiliorum. Nam S. *Thomas* qui postea vixit, & eorum gesta non ignoravit contrariam docuit, & alii posteriores. 1. Pontifices plurimi, ut Pius V. Gregorius XIII. alique varii dispensant sæpius in matrimonio rato, quod fieri non posse *S. Bonaventura*, *Scotus*, & *Scotistæ* communiter cum pluribus docent, & non pauci probabiliter admittunt, & haud dubie tutius opposito: De quo plura supra in §. 1.

V. Eadem doctrina declaratur recepta in materia Justitiæ, in qua etsi opinio sit minus probabilis, quod res ad me pertineat, non ideo teneor illam alteri tradere pro quo stat opinio magis probabilis. Quia, inquiunt, non debeo præstare solutionem certam pro debito incerto. Quod non minus locum habere videretur, quando obligatio legis est incerta, & pro ea solutio sive executio certa exigitur, dummodo conscientia practicè certa formetur, juxta normam supra assignatam.

Sed in prædictis semper observandum: Usam opinionis minus probabilis locum non habere, ubi agitur, non tantum de honestate actionis, sed insuper de valore operis, ut in administratione Sacramentorum extra necessitatem, vel ubi intercedit certa alterius injuria, aut lex, aut conventio procedendi certioribus, ut in Judice, ac justa causa, & aliis, quæ magis declarantur intra in solutione objectionum præsertim in §. 4.

Ex his patet, tam ratione, quam praxi in omni genere hominum prudentissimorum, sententiam hanc, quam vocant benigniorem, semper locum & usum habuisse: & cum illa consistere viam prudenter formandi conscientiam in operando practicè certam & securam.

Via veritatis objectivæ unica est, & in tramite indivisibili consistens, quam certò attingere paucis datum. Nonne igitur æque laxitatis arguendus, tam qui ad sinistram per nimium sentiendi rigorem, quam qui ad dexteram per nimiam benignitatem ab hoc indivisibili tramite declinat? Nonne æquè injustum, legere ad indebita, quam à debitis absolvere? Ut ergo licet non simus, utrumque caveamus.

§. III.

Dissolvuntur aliquorum Theologorum argumenta.

Objicies primò: Qui sequitur opinionem minus probabilem, minusque tutam, incurrit magis periculum peccandi, quam si amplecteretur opinionem probabiliorum, ac tutiorem. Hoc verò existimari debet illicitum, ut quis sciens, volensque se violandæ legis periculo exponat.

Respon-

Respondeo, negando antecedens, & id quod gratias supponit. Nego inquam, illum qui opinioni si-ve magis, si-ve minus probabili adhæret, juxta prædicta, ullum peccandi periculum adire: Frustra igitur de majori periculo disputatur, ubi nullum incurritur. Certus enim est se prudenter, adeoque licite agere, quando procedit ex opinione quam constat esse verè probabilem, si-ve niti ratione vel auctoritate non levis momenti: qui autem prudenter agit non potest formaliter peccare, etiam si contingeret ob-jectum circa quod versatur, esse materialiter malum, si-ve aliqua lege prohibuit. Nullum igitur hic incurritur periculum peccati formalis, omne autem peccatum peccati materialis semper evitare nulla lege jubemur, uti etiam ex resolutione, & dispensatione summorum Pontificum supra demonstravi.

Instat tamen iterum Wendrochius hoc Syllogismo, ut ipse arbitrat, gravissimo; sed nullius ponderis, si rectè libretur. Ille, inquit, contra conscientiam agit, qui id facit quod conscientia judicat non esse faciendum. At cum aliquis probabilis esse censet, aliquid esse illicitum quam licitum, utique etiam probabilis esse judicat fugiendum id esse, quam faciendum. Ergo qui sic affectus operatur, procedit ille contra lumen ac judicium suæ conscientie.

Respondeo, admittens majori, falsam esse minorem quæ subsumitur, nec minus fallacem esse consequentiam quæ inde deducitur. Falsum, inquam est, quod probabilis censetur id sibi fugiendum esse, quam faciendum: imo certò statuit actionem suam, hic & nunc licite exercendam, dum probabili ratione, adeoque prudenter judicat legem non obstringere, nec eam sibi fati innoscere. Itaque imperitè supponit Wendrochius hæc duo semper esse connexa: ob-jectum quocumque modo judicari malum, si-ve lege prohibuit, & actionem quæ tendit in ob-jectum semper judicari illicitam: cum tamen sæpe contingat legis prohibitionem tam imperfecto judicio innoscere, ut prudenter concludere possim me illà non obligari.

Objicit idem tertio, argumentum desumptum ex sequela in materia fidei periculosa. Si licet alicui, contra propriam opinionem quam judicat probabilem, sequi alienam sententiam æquè aut minus probabilem, eique tutò acquiescere: ergo etiam Hæreticus, qui eo devenit ut veritatem Ecclesiæ Romanæ judicet esse probabilem, poterit nihilominus suæ hæreticæ adhærescere, & immori; quam nempe ob auctoritatem suorum Ministrorum æquè, aut etiam minus probabilem esse decernit.

Respondeo, negando consequentiam. Quia Hæreticus ille non potest bonâ fide sistere in ista opinione probabili, quia potest, ulterius investigando notas veræ Ecclesiæ, veritatem fidei certò deprehendere: adeoque imprudenter acquiescit opinioni tantum probabili illius rei, in qua potest certitudinem attingere, dummodo in veritate investiganda moralem diligentiam adhibeat. Insuper, in materia fidei peculiare est, quod ipse error materialis, annexa habeat incommoda maxima, in carentia Sacramentorum, aliorumque mediolorum ad salutem conducendum. In aliis autem actionibus merè ad humanos mores & commercium pertinentibus, cum non detur via ad certam rei veritatem perveniendi quocumque

studio inquiratur, prudenter acquiescit animus veritati probabiliter inventæ, cum non possit morali diligentia veritatem certam & indubitam attingere.

Fateor autem in quavis materia, si cum morali & moderata diligentia promptum sit ad certam rei veritatem penetrare, licitum non esse sistere in opinione tantum probabili: atque ita consequenter assero, in die jejuni fas illi non esse vesci carnibus qui ex diverso pulsu campanarum probabile judicat nondum adesse horam noctis duodecimam, si ex instrumento mathematico quod in promptu habet, certò possit horam noctis explorare. Nihil igitur ex hac sententia incommodi redundat, in quo vel ipse Wendrochius, vel ejus affectæ aliquam laxitatis, aut malæ fidei speciem redarguant.

Objicies quarto, cum *Sinnichio*, dictum Christi, *Ego sum veritas*, non autem dixit, ego sum probabilitas. Ergo non licet sequi opinionem merè probabilem.

Respondeo in simili forma: Dixit Christus, *Ego sum ostium*, non verò, ego sum fenestra. Ergo necesse est semper intrare per ostium, numquam per fenestram. Dico igitur, hanc objectionem posse in ipsum auctorem retorqueri. Si enim ex eo quod Christus dixerit, *Ego sum veritas*, illicitum sit amplecti opinionem probabilem, netas etiam erit sequi sententiam probabiliorem, aut moraliter certam; sæpe enim contingit illis non subesse veritatem, cum judicium quod nobis apparet moraliter certum, possit falli, & omni veritate destitui.

Instat tamen ex auctoritate *S. Augustini* lib. de util. credendi *cap. 11.* Quod intelligimus debemus rationi, quod credimus auctoritati, quod opinamur errori. Ergo opinio ad nihilum valet nisi ut à veritate aberremus. Quia, inquit *Sinnichius*, opinantem latet veritas etiam dum adest, adeoque sic agit ac si veritas semper abesset.

Respondeo, *S. Augustinum* loqui de opinione longè diversa à judicio probabili, de quo hoc loco disceptamus, uti patet ejus verba attentius expendenti eodem *cap. 11.* Tria, inquit, alia hominum genera profectò improbanda ac detestanda, primum, est opinantium, id est, eorum qui se arbitrantur, scire quod nesciunt. Ubi disertè ostendit se agere de opinione quæ adjunctam habet estimationem falsam, eorum scilicet qui putant suam opinionem esse perfectam scientiam, quod semper est erroneum: opinioni autem de qua hic agimus, nemo nisi fatuus ejusmodi persuasionem adjungit, cum agnoscat omnes opinionem esse assensum incertum, & à scientia omnino diversum. Neque verum est quod adjungitur, *opinantem sic agere ac si veritas semper abesset.* Quia et si ille judicet se opinando posse falli, non existimat tamen suæ opinioni falsitatem actu subesse, imò probabile judicat suam opinionem veritati conformem esse, sequè cum probabili veritatis notitia prudenter procedere. Quæ ergo veri specie dici potest, illum qui opinatur, falsitatem implicite semper amplecti, atque ita agere ac si veritas omnino abesset?

Objicies quinto, cum *Mercoro*. Si licitum foret sequi sententiam merè probabilem, Adam & Eva manducando pomum vetitum immunes fuissent à violatione præcepti divini: quia poterant pro se obtinere sententiam probabilem, quæ docet legem penalem non obligare in conscientia, cum *Navarro*, *Lessio*, *Valentia*, aliisque: præceptum autem primis paren-

sole
kin

theo-
logia

parentibus impositum, prolatum est in forma legis pœnalis: *In quacumque die manducaveritis mortuum.* Ergo excusandi sunt primi parentes à peccato formali, & posteri ab originali, si norunt sibi formare conscientiam artificio sententiæ probabilis.

Respondeo, negando illud Assumptum, quod pluresciculum præfert salis, quam scientiæ. Siquidem ignorat Adamum & Evam nullam habuisse opinionem sive probabilem, sive improbabilem in primo illo statu innocentia, ut disertè docet *D. Thomas Q. 18. de veritate art. 6.* ubi sic concludit: *Ex quo patet quod solum in eo (primo homine) nulla falsa opinio fuisse, sed penitus nulla opinio in eo fuisse, & quid, quid cognovisset secundum certitudinem cognovisset, in statu scilicet illo innocentia perseverans.* Quinimo tam clare constabat illis de voluntate divina, ut persuasio illa, quæ pertrahente de fructu vitæ comederunt, censetur etiam formalis infidelitas, ex plurium Patrum sensu, ut tradit *Bellarminus* in Tomo 4. de amiss. gratiæ & statu peccati Cap. 6. Corruit igitur tota basis hujus Machinæ contra usum probabilitatis jam inde ab Adam, frustra quæsitæ.

§. IV.

Objectiones particulares contra usum sententiæ probabilis in concursu sententiæ æquæ aut magis probabilis.

Nonnulli modò sunt, etiam ex illis qui docent licitum esse usum prædictum sententiæ probabilis, qui tamen negant illum subsistere in concursu sententiæ oppositæ æquæ, aut magis probabilis. Nos autem, principiis jam positis insistenti, omnino existimamus & hic demonstramus, Doctrinam illam sic generaliter sumptam, veram non esse, ac solidis fundamentis destitui, uti patere poterit ex dissolutione & explicatione principalis fundamenti istius sententiæ.

Opponunt igitur *Primo*: Major probabilitas, uti & probabilitas utrimque æqualis, elidit oppositam probabilitatem minorem, aut etiam æqualem. Ergo non licet in operando sequi sententiæ minus aut æqualiter probabilem in concursu sententiæ magis, aut æquæ probabilis.

Respondeo negando assumptum, prout patet ex dictis §. præcedenti. Porro pro majori elucidatione dico, Raro admodum hunc casum in praxi locum habere: quia valdè rarus est & singulariter doctus, qui ex principiis intrinsicis potest sufficienter discernere, quatenam ex duabus sententiis probabilibus sit probabilior, sive, an rationes sint verè tales quæ elidant probabilitatem sententiæ oppositæ: Quod à fortiori dicendum de sententiâ utrimque æquæ probabilis. Videmus enim experientiâ assiduâ inter doctiores, id quod uni probabilius apparet, alteri minus probabile videri. Unde patet quam esset ipsis etiam doctis onus intolerabile, sententiâ magis probabilem investigare, & certò invenire, antequam possint licitè operari. Cum igitur hoc sit tam incertum, difficile non est iudicium de majori probabilitate suspendere, & uni parti verè probabilis prudentè accommodare, delinente actu *Comparativo*, ut infra pag. hæc.

Sed ponamus virum doctum rationibus utrimque

studiosè ponderatis, unam partem iudicare probabiliorem, sic ut oppositam probabilitatem elidat. Vel id iudicat evidenter, vel tantum probabiliter. Si evidenter, sic ut oppositam probabilitatem totam manifestè elidat, & tollat, jam ea pars est illi moraliter certa, eamque sine dubio præferre debet.

Si autem iudicat esse probabiliorem, & oppositam probabilitatem elidere, iudicio tantum probabile, adeoque incerto, potest prudenter iudicium illud suspendere, & iudicare se fortè errare, uti etiam inter doctos sæpe contingit; atque ita iudicium reforum formare, se prudenter acturum etiam si alteram partem quæ passim probabilis habetur, in operando sequatur. Et hoc locum habet etiam quando opinio apparet extrinsecè probabilior, quia adhuc non constat quod illa quæ majori fultur auctoritate melioribus rationibus stabilietur, cum alii has, alii illas præferant.

Rationes autem suspendendi iudicium de majori alterius partis probabilitate, & sequendi aliam minus probabilem, possunt esse sequentes.

Primo, quia neque constat, neque credibile est, esse præceptum generale investigandi & sequendi partem probabiliorem, propter difficultates multas quæ inde sequerentur in commercio humano. Quando enim postea occurreret nova ratio contra sententiâ quæ antea videbatur probabilior, oportet rescindere contractum ex sententiâ probabiliori initum: revocare consilium ex illa datum: restituere restitutionem ob maiorem probabilitatem piden factam, aut non factam &c. uti notavi supra Tract. I. Princ. 14. Imo ferè hæc præstanda essent quoties prodit novus Auctor qui ostendit partem illam non esse probabiliorem: aut quando peritus Iudex in parti causa fert sententiâ contra opinionem quæ tibi in agendo aut consulendo via est probabilior. Certum denique est, nullum dari præceptum generale sequendi semper tutiora, ut in consiliis Evangelicis, & aliis innumeris ostendi potest.

Secundo, si pro sententiâ probabiliori daretur talis obligatio, sæpe tolleretur in Republ. omnis subordinatio, ac recta gubernatio. Dum enim Superior imperabit aliquid probabiliter licitum, & oppositum subdito videbitur esse probabilius, & rationes oppositas elidere, non licebit illi de majori probabilitate suum iudicium suspendere, aut suo Superiori obtemperare conformando se illius sententiæ minus probabili, si illicitum sit in concursu probabilioris, qui sententiâ minus probabilem. Quod quam perniciosum foret, & omnis disciplina laxativum nomen non videt: uti etiam insinuatum est supra.

Tertiò, si per maiorem probabilitatem semper datur minor, sic ut non liceat dicto modo præferre, & minus probabilem amplecti: Inde sequetur, non licere etiam sequi sententiâ magis probabilem: Probatur sequela, ex dictis §. Superiori post medium.

Ubi notandum, illos Auctores huic doctrinæ non adversari, qui nolunt licere sequi minus probabilem ut tale, sive in eo sistendo: sed statuunt, suam eamque opinionem esse probabiliorem, aut verè probabilem non esse. Sic enim, ajunt, accedente in super proprio iudicio aliunde de objecti istius probabilitate, potest aliquando opinio quæ aliàs videtur minus, vel æquæ probabilis intrinsecè, reddi probabilior respectu talis personæ: Unde consideranti patet illos qui

sic procedunt potius in aliqua speculatione aut modo, quam in re & praxi discedere à doctrina supra explicata, & utrumque procedendi modum, si ita fiat, optime consistere, & ad resolutionem practicæ certam deducere.

In talibus: Quando pro utraque parte apparent motiva æqualia, pro neutra parte sunt motiva sufficienter gravia ut eliciatur assensus directè probabilis. Ergo non potest intellectus uni parti prudenter adhaerere.

Resp. dist. antecedens. In tali casu non sunt motiva sufficienter gravia pro una parte, *stante in intellectu isto actu formaliter Comparativo istorum motivorum, transeat: desinente isto actu formaliter Comparativo, & intellectu considerante motiva unius partis Dissparata, cum rationibus extrinsecis in ordine ad formandum iudicium ultimò practicum, nego: juxta modum, & rationes ad superiorem objectionem explicatas. Fateor etiam, excessum majoris probabilitatis posse in tantum excrescere, ut minor probabilitas opposita tandem evanescat: sed de isto casu hic non agimus, uti supra sæpius monuimus.*

Opponunt secundò: Prohibita est ab Innocentio XI. propositio hæc 3. *Generatim dum probabilitate, si sit intrinsecà, sive extrinsecà quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeat, consi si aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Ergo non licet sequi sententiam probabilem relicta probabiliori.

Respondeo, negando consequentiam: quæ sic concludit: Non licet sequi probabilitatem quantumvis tenuem: Ergo non licet sequi ullam probabilitatem quantumvis non tenuem, relicta probabiliori. Vide quæso, an consequens illud in antecedente contineatur. Certè non magis quam hic: Pater præcepit filio (ob periculum lapsus) ne ambulet in extrema crepidine ripæ fluminis: ergo præcepit filio ne usquam ambulet in ripa fluminis.

Dico igitur, nusquam nos docere (ut ex ante dictis liquet) quod generatim liceat sequi sententiam probabilem: varios etenim excipimus casus, v. g. quo agitur de valore Sacramenti extra necessitatem, vel quo certa injuria, periculum proximi, lex, aut conventio in contrarium adest. Et ratio est, quia in similibus quamvis opinio quædam sit speculativè probabilis, non tamen est practicè talis.

Adde, dici non posse juxta communioem & à nobis assignatam notionem probabilitatis, dari aliquam opinionem quantumvis tenuem, id est, tenui prorsus fundamento subnixam, & tamen à probabilitatis finibus non exire.

Quinimò hæc doctrina ex superiori objectione videri potest potius novum robur assumere. Quia declarando licitum non esse operari ex probabilitate quantumvis tenui, satis insinuat, probabilitatem certam, & minime tenuem nullo modo improbandam esse: ad hoc enim limitatio illa deservit. Quin etiam cautum fuit, ne actio ex illa ipsa tenui probabilitate censeretur reprobanda, nisi addendo, quantumvis tenui, & nisi dicatur, generatim, ac etiam semper cum ea prudenter agi. Vide an exceptiones illæ non potius firmant regulam doctrinæ quæ oppugnatur, & superius exposita est.

Opponunt tertio: Propositiones ab Alexandro VII. & Innocentio XI. prohibita, erant ante prohibitionem probabiles, quamvis opposita essent probabili-

res & tutiores; & tamen omnes & singulæ prohibentur tanquam scandalosæ & in praxi perniciosæ: ergo signum est, non licere sequi sententiam probabilem, relicta probabiliore & tutiore: quia alioqui ille propositiones non potuissent eatenus prohiberi.

Resp. primo, propositiones illas non fuisse certò & practicè probabiles: quia, ut consideranti patet, non nitebantur motivo gravi, ex quo vir prudens & circumspectus in rebus magni momenti concludere solet: & nos quoque in decursu hujus Tomi illud ipsum de quibusdam ostendimus. Imò variæ earundem propositionum, etiam ante prohibitionem, fuerunt omninò improbabiles: manifestè enim discrepant à Sacris litteris, Conciliorum, Pontificumque decretis, & Sanctorum Patrum ac Theologorum placitis. Præterea responsum hoc nostrum supponunt aperte dicti Pontifices, præcipuè Alexander VII. in præmio Decreti sui: neque enim ea, quæ objectio illa tantopere exaggerat, locum habent in propositionibus certò & practicè probabilibus.

Resp. secundò, dissimulatio antecedente negando sequelam: nam inde tantum sequitur, opiniones, quæ sunt probabiles, reddi posse omninò improbabiles, si ab Ecclesia vel Pontifice prohibeantur omninò doceri aut in praxim deduci; uti etiam supra insinuatum est. Imò sententia quædam efficitur absolutè improbabilis, si quis etiam privatus inveniat novam & solidam rationem, quæ manifestè elidat rationem oppositam. Ad probationem dico, opiniones quæ antea non sunt scandalosæ, reddi tales, dum incipit constare eas à Sacris Scripturis, aliisve de quibus in responso anteriori, alienas esse: prout constat præcipuè, dum Ecclesia aut Pontifex, prævio examine eas aliqua censura notat, & taliter notatas prohibet. Ex quo tamen univèrsaliter non rectè inferes propositionem illam antea non fuisse probabilem & tutam, imò & probabiliorem, imò & communem. Nonne fat notum est Philosophiæ peritis axioma Aristotelicum: *Falsa sæpè sunt probabiliora veris?* Nemo certè peritus supponit probabilitatem esse prædicatum objecto intrinsicè & inseparabile: norunt omnes illam se tenere ex parte nostri intellectus tali motivo instructi, uti in omni Dialectica docetur.

Neque ex responsione hac posteriori inferas, similem prohibitionem obesse salutem fidelium, quin potius prodesse: quilibet enim tenetur, pro reverentia legi divinæ debita, allaborare, ut assequatur rerum agenda veritatem, non tantum speculativam, sed etiam (si fieri possit) objectivam, imò Deus subinde etiam ob materialia peccata homines punit, id est, ad hoc affligit, ut ipsi, ac præsertim Principes & Prælati, ea non negligenter indagent, & extirpent: uti patet in Abimelech Gen. 20. &c.

Annotatio.

Hinc æquo Judici statuendum relinquo, quam parum recta sit hodie quorundam in Scholæ unius Auctores præ aliis accusatio. Si nempe horum aliquis sententias aliorum aliquas etiam meritò impugnaverit, v. g. Bajanas aut similes, hoc ipsum in displicentiam non modicam trahitur, uti ex præteritis nimis notum est. Si è contra, aliquam aliorum Auctorum sententiam, postea improbatam, cum multis agnoverit probabilem, statim illi uni, non aliis, sententia ista imputatur, & adscribitur, quamvis etiam multis

scle
kin

theo
logia

multis modis illam limitaverit, aut etiam contrariam tradiderit. Hoc, inquam, quam rectum & sincerum sit nihil statuo, sed equo lectori in rebus passim modernis utiliter considerandum committo.

Postremo congeruntur varia loca, partim ex jure Canonico, partim ex auctoritate Patrum & Doctorum deprompta, quæ contra usum sententiæ probabilis frustra intorquentur: eo quod non pertineant ad statum hujus controversiæ, in multis ab aliquibus non satis examinata, qui sæpè inter probabile, & dubium non discernunt, & consilium amplectendi tutiora cum præcepto confundunt. Hæc autem summo perè cavenda sunt in hac quaestione, qua nulla est per Theologiam univèrsam ad praxim magis necessària, ideoque hic paulò latius deducenda sunt.

§. V.

An & quomodo assertio unius Auctoris possit reddere sententiam probabilem, sic ut eam practice liceat amplecti?

Hæc quaestio magnâ contentione utrimque agitata, non adeò videretur peregrina, si illi qui tultinent partem negativam, satis attenderent quid alii asserunt. Certum est primò: Non satis esse ad probabilitatem opinionis, quod contineatur in libro alicujus junioris aut moderni Scriptoris, etsi non constet eam à Sede Apostolica rejectam esse ut improbabilem. Constat hoc ex propositione 17. ab Alexandro VII. damnata 24. Septemb. an. 1666.

Non sufficit etiam opinionem aliquam obiter aut ex incidenti traditam esse ab uno Auctore sive antiquo, sive recenti, præsertim si alii oppositam ex professo docuerint, præter alia superius annotata.

Dico tamen primò: Censeri debet opinio omnino probabilis quæ ab unico Auctore multum perito, ac probò traditur, in re quam nemo omnino præter illum traiecit, si ipse judicet eam non repugnare sensui communi, & aliis nihil in ea appareat quod absurdum judicetur.

Et probatur: Quia quod nititur motivo plerumque connexo cum veritate, illud merito & prudenter censetur probabile. Atqui Auctoris multum periti, ac probi assertio dicto casu est tale motivum. Quia vir probus raro mentitur, & pollens doctrinâ sapius veritatem attingit, rarius in errorem labitur: Ergò illius assertio in casu prudenter censetur esse certò probabilis. Cumque solus rem ex professo examinaverit, nulla est opposita auctoritas, quæ elidat vim hujus motivi, quod ab istius viri assertione & judicio defumitur. Et hæc ratio videtur non minus evidenter id quod assumpti probare, quam uni artifice prudenter credendum in arte quam ipse unus exercet, nisi constet ipsius resolutionem ex sinistro affectu procedere; quod de Auctore probò non præsumitur, nisi aliunde probetur.

Sed quid si Auctor ille in dicto casu tantum dicat Resolutionem quam tradit, sibi videri omnino probabilem, non verò absolute certam & evidentem?

Respondeo, hoc etiam casu eam ut probabilem prudenter recipi posse. Id enim evincit ratio jam tradita, de ipsius asseveratione cum veritate potius quam falsitate connexa: eoque magis quod facile sit de probabilitate judicium certum proficere; quod nempe assertio nitatur ratione vel auctoritate non levis momenti, quæ prudentem assensum mereatur.

Quæres, quid si Auctor ille, vel alii, tantum asserant, sibi probabile videri assertionem aliquam esse probabilem?

Respondeo, quaestione hanc, si termini perentur, nodum non habere adeò difficilem quam alii qui apprehendant. Quid enim est aliquid probabiliter videri probabile, quam omnibus expensis possè judicari adesse sufficientem rationem vel auctoritatem, ex quibus mereatur determinatum assensum? Hæc autem si adsint, objectum apparet reflexè saltem probabile, hoc est, mereri prudentem & determinatum assensum, & intellectum non debere circa illius probabilitatem dubium, aut suspensum hætere.

Quod si contingat intellectum hætere & sistere solo judicio de probabilitate probabilitatis partis minus tutæ, illicitum esse inde procedere ad operationem merito docet *Card. Lugo* de fide disp. 1. sect. 1. *Henricus Fabri* in Dial. de Opin. probabili citans *Bretherton* de conscientia lib. 3. cap. 5. *Merulam*, *Masfrum*, *Sparlam*, *Medinam*. l. 2. quest. 19. art. 6. Quibus accedit *Baldellus* lib. 4. disp. 10. n. 5. nec non *P. Ant. Tenet* in fundam. Theol. Mor. pag. 300. Non desunt tamen qui sententiam prædictis oppositam tradunt, & diserte conscribunt plures, qui negant requirere ipsius objectum ultimum moraliter certum, ut quis absque formali peccato opinioni probabili se conformet, quam sententiam tenet *Vasquez* l. 2. disp. 62. c. 9. *Anton. Perez* certam. 10. cap. 2. *Vericelli* tom. 1. Quest. Mor. Tract. 2. q. 11. n. 2. *Petrus de Tapia* in Cæm moral. lib. 1. q. 8. art. 12. Neque *D. Thomam* aliter sentire de eo qui probabiliter & cum formidine judicat, sed tantum de eo qui dubitat, censet *Barr. Medina* l. 2. q. 19. a. 6. §. si quis: Sed illa opinio nobis in praxi laxior apparet, qui non tenuem & incertam, sed solidam, & certam probabilitatem requirimus. His obiter notatis, ad quaestione in titulo propolatam.

Dico secundo, Potest unus Auctor sententiam aliquam reddere probabilem, contra communem aliorum opinionem, si rationibus in contrarium alios solidè respondeat, & pro sua parte novas adferat rationes, quæ tantum habeant moventi, ut apte sint movere virum peritum & probum absque passione adcedendum à communi, & novam unius opinionem recipiendum.

Probatur ratione satis evidenti: Quia in re noni consensus Auctorum communis non est adeò certus, quin absolute falli possit: Supponimus enim rem non esse per se evidentem, aut à Deo revelatam. Ergo fieri potest ut aliquis sagaci ingenio rem investigando latentem errorem deprehendat, eumque refutet, & verà solidamque ratione oppositam veritate confirmet, ac in lucem proferat. Hoc si forte aliquis recipi præstiterit, nova illa unius Doctoris sententia contra communem, digna erit ut probabiliter assensu ab intellectu bene disposito recipiatur. Et verò multæ de factò sunt sententiæ in Theologia, Philosophia ac Mathematicis quæ olim communi consensu receptæ, postea errore per novum Auctorem sufficienter detecto, à Scholis evanuerunt. Quod etiam facile deprehendes locum habere in ipsis qui communem hactenus de probabilitate doctrinam rejiciunt. Non alia certè de causa, quam quia sibi persuadentur aliorum aliquem capisse detegere communem illam Casuistarum errorem, eumque solidè refu-

refutasse, & argumenta in lucem protulisse quibus opposita doctrina illi omnino præterri debeat.

De cætero, sufficere quandoque posse unius Doctōris auctoritatem ad constituendum opinionem quam in praxi sequi liceat, tradunt auctores plurimi, quorum plerique multo minori quam nos limitatione utuntur. Ex his viginti quatuor adducit *Vericelli* Tom. 1. Quæst. Moral. Tract. 2. singularium q. 5. inter quos est Angelus, Sylvester, Sanchez, Vasquez, Molfesius, Paqualigus, Rolandus, Villalobos, Clavis Regia &c. Accedit Thomas Hurtadus Resol. Moral. Tract. 4. cap. 8. n. 911. affirmans unum Doctōrem classicum sufficere quandoque ad constituendum opinionem probabilem, pro se adducens insuper Baldellum, Martinez, Bonacinam, Reginaldum, Curielem, Suarium, Paqualigum, à quo refert alios innumeros in eandem sententiam citati decif. 360. His addit idem Hurtadus in Append. ad Tract. 10. cap. 3. n. 33. Magistrum à S. Thoma, Pontium, Torrez, Malderum, Sylvium &c. Ex quibus saltem patet non esse peregrinum, incidere posse calum, quo politaliquis, re debet ponderatâ, se unius Auctōris opinioni conformare, quamvis id rarissimè contingat quando plures auctores utrimque concurrunt.

Ex dictis porro colligitur, posse evenire ut, nec quinque, nec decem Auctores sufficiant, ut opinio aliqua sit practicè probabilis. Quando præterea plures & melioris notæ Auctores communi consensu, & absque passione, aut partium studio pronunciant, istam opinionem absolucè, & in praxi esse improbabilem. Aut quando deprehenditur talem opinionem alicui Pontificum Decreto omnino adversari. Sicut ex utroque capite nunc improbabilis est sententia docens, absolutionem Sacramentalem absenti collatam esse validam, quam ante declarationem Clementis VIII. Auctores multi, & graves docuerunt. Quia in his & similibus deficit tunc fundamentum prudentis assensus.

Hinc quoque manifestum est, probabilitatis defensores non metiri opinionis licitum usum, aut probabilitatem, ex solo Auctōrum numero. Multò minus passim docere. Illud omne esse practicè certum, quod est speculativè probabile, quod aliqui ipsis imperitè non affingerent, si Theologorum modernorum doctrinam communem satis intelligerent.

§. VI.

Qui & quales sint pauci recentiores Scriptores, qui communem de probabilitate doctrinam impugnant.

Magno impem in probabilitatis Auctores inter primos insurrexit *Montaltius* in suis Epistolis, quas vocat Provinciales; *Wendrochius* in Notis ad Epistolas Provinciales, quibus disputationem de probabilitate annexuit; ac *Paulus Irenæus* in suis Disquisitionibus. Sed quam parum felix fuerit horum trium conatus, eventus docuit. *Montaltii* Epistole Provinciales condemnatae sunt, ac legi aut retineri prohibita per Bullam Alexandri VII. datam 6. Septembris anni 1657. quæ etiam Lovanii publicata fuit. *Wendrochii* liber, cum opere dicti *Montaltii*, ac *Irenæi*, flammis publicè traditus est decreto Regis Gallia edito Parisiis 23. Septembris 1660. Decretum illud antecessit, contra hos trium viros, Censura plurium Episcoporum, Doctōrum, ac Professorum Facultatis Parisiensis 7. Septembris 1660. quæ declarat in eorum scriptis propugnati erro-

R. P. Arsdex. Tom. II.

res in Jansenio ab Ecclesia damnatos, eaque passim scateri maledicentiâ, quâ nulli hominum conditioni parcunt: Ac proinde decernit Opus illud esse dignum penâ libellis famosis à Jure constitutâ.

Scriptit quoque *Vincencius Baronius* librum; qui inscribitur Theologia moralis, adversus Probabilistas. Contra illos etiam stylum armavit *Thomas Hurtado* in suis Resolucionibus Moralibus. Sed quàm hi parum solidis nitantur principiis, vel inde satis prodiderunt, quod uterque in plurimas ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis impegit, ut aperte detexit *D. Nicolaus du Bois* in Tractatu pererudito quod dictas propositiones elucidavit, & suis quamque Auctōribus adscripsit. His accessit gallicè Theologia quædam moralis edita sub nomine *Curatorum Francia*, quæ adeo ab ipso Controversiæ statu aberrat, ut nec sibi, nec prædictis Auctōribus satis cohereat. Multa quoque contra probabilitatis usum suo Sauli Exregi inferuit *Eximius D. Sinnichius*, sed ista *D. Guilielmus le Maire* fusè eventilavit. Inter Jurisconsultos pridem, illustrissimus *Prosper Pagnanus* adversus probabilitatis usum calamum strinxit, Antonius quoque *Merenda* Jurisconsultus, in suo libro de Consilio, eandem doctrinam vehementer impugnat. Quamvis non videatur *Pagnanus* omni probabilitati absolucè adversari, dum num. 448. sic resolvit: Auctōritas unius gravis Doctōris reddit opinionem probabilem, & est fundamentum sufficiens eam tenendi, & ad praxim deducendi, si in contrarium nullus occurrat Doctōr, & utrimque sint rationes aequè probabiles.

Postremò, Benignam sententiam oppugnavit *Julius Mercorius* Mantuae Inquisitor in sua Basi. Theologiae Moralis, qui in hac Controversia discutienda sedulus & moderatus fuit, nec in praxi à sententia communi multum recedere videtur. Adeo ut apud *Wendrochium* illi objiciatur, totum ex illius assertis efficaciter stabiliri, quod in aliis reprehendit, ac proinde illum in *Appendice de probabilitate*, ex professo impugnat. Sed nec *Wendrochii* doctrinam ferre potuit ipse *Vincencius Baronius*, quam insectatur part. 2. a. p. 340.

His aequâ lance perpenfis, facile est judicare, hos paucos Scriptores, nec omnes sibi constantes, nec inter se in oppugnando probabilitatis usu coherentes fuisse: Nec videri quempiam eorum habere conditiones à nobis supra requisitas, ut unus Auctōr novus reddat opinionem suam probabilem contra communem aliorum sententiam.

Veniemus nunc ad particulares quaestiones, de quibus etiam in ordine ad praxim hoc tempore singulariter disputatur aut disputatum fuit, ut etiam de statu & ratione controversiæ utrimque constare possit.

CAPUT III.

CONTROVERSIÆ AC
Quaestiones maximè singulares, etiam modernæ, in vario genere materiae moralis.

SMMULA materiae Quaestionum hujus Cap. 3. Quæst. 1. 2. 3. Restrictio mentalis. Negatio criminis in iudicio. Carentia omnis attentionis in Foris Canonici. Quæst. 4. 5. 6. Desiderium mortis, aut morbi alieni. Navis incenso in pugna navali. Necessitas qualis subveniendi proximo. Quæst. 7. 8. 9. Simonia ex pacto gratitudinis. Exercens copulam conjugalem solâ causâ sedanda libidin-

N 2 nis

sole
kin

theo
logia

nis. Furta modica in ordine ad restitutionem. Quæst. 10. 11. 12. 13. Excusatio à jejuniis in causâ non necessaria. Contrahens matrimonium cum voto castitatis. Inebriatio ad grandis mali preventionem. Testamentum aliud priori substitutum. Quæst. 14. 15. 16. Absolutio Coniugum in ordine ad officium & pralaturam. Quæst. 17. 18. 19. 10. Approbatio in una diocesi an valeat in ordine ad alias. Approbatio iniuste negata quid valeat. Peccata dubia in ordine ad confessionem. Communio sine confessione conscientie mortalis.

Quæst. 21. 22. 23. 24. 25. Attritionis sufficientia ad Sacramentum, sive. Amoris benevolentiæ necessitas. Parochiani obligatio in ordine ad Sacramentum confessionem, communionem in parochia. Approbationis Regularium qualiter per Episcopum valeat restrictio, &c.

QUÆSTIO I.

Quinam Auctores, & qua ratione docuerint licitum usum Restrictionis purè, aut non purè mentalis, & de aliis eò pertinentibus?

Restrictio dicitur purè mentalis, quando nec verba secundùm se sumpta, nec simul cum circumstantiis externis sensum verum recipiunt, sed tantùm conjuncta cum aliis verbis quæ solâ mente subintelliguntur. Ut si benè pransus dicam, me hodie nihil comedis, in mente intelligendo, nihil carni.

Hanc restrictionem illicitam esse docent plerique Auctores nostræ Societatis, ut *Layman* Lib. 4. Tract. 3. cap. 13. n. 7. *Coninck* de actib. supern. l. 1. disp. 10. dub. 3. *Card. Lugo* de fide, *Ripalda* & passim alii: nec ullum vidi nostrorum Professorum multis annis quibus Lovaniæ docui, qui illi contrarium tradiderit. Unus fuit à pluribus annis P. Leonardus Lessius qui in Opere celeberrimo quod edidit de Jure & Justitia lib. 2. cap. 42. dub. 9. num. 47. secutus est *Navarrum*, & illos tantùm qui docent licitum esse aliquando, & iusta de causa, uti restrictione purè mentali. Neque ipsius doctrina in praxi dissidet à communi ac vera sententia, quæ agnoscit licitum esse uti restrictione non purè mentali, quando scilicet circumstantiæ externæ consignificant id quod in verbis prolatis non exprimitur: sed tantùm differt ab illis in explicatione & probatione suæ sententiæ. Nam in omni casu quo *Lessius* docet licitam esse restrictionem mentalem, eo quod verba exterius prolata possint conjungi & sensum integrare cum aliis verbis solâ mente intellectis, alii admittunt eadem verba licite proferri, eo quod sensum verum faciant, non cum verbis solâ mente occultatis, sed cum circumstantiis externis loquentis, aut interrogantis, & aliâ iustâ causâ, propter quam licitum sit verbis non exprimere, quod externis circumstantiis sufficienter importatur. Hanc autem iustam causam *Lessius* semper requirit, & hæc ipsa est circumstantia externa propter quam licitum sit verbis restrictis uti ex sententia communitatem plurimum qui *Lessium* vehementer impugnant. Ut si Confessarius interrogatus de Petro homicida dicat, Petrum confessum non esse homicidium: Alii dicent id licitum esse propter iustam causam, quæ facit ut persona confessarii loquentis æquivalcat his verbis, sic ut tibi debeam dicere; *Lessius* autem docet licere sic loqui, quia adest iusta causa ut solâ mente intelligantur eadem verba, sic ut tibi debeam dicere.

Hinc patet quam iniquè aliqui *Lessii* doctrinam

traducant tanquam in praxi perniciosam, & destructivam commercii humani. Quod præ cæteris magno ardore, sed viribus exiguis contendit *Juanes Barnesius* natione Anglus, Ordine Benedictinus, qui non tantùm *Lessio* injurius, sed etiam Ordini suo rebellis fuit, contra quem infami libello debachatus est, & carcere punitus. Alter *Lessianæ* doctrinæ hostis præcipuus est *Thomas Hurado*, Ordinis Regularium Regularium minorum in Resol. de vero Martyrio resol. 70. digress. 6. sect. 2. qui imperitè affirmat, nullum ante tempora *Lessii* restrictiones purè mentales defendisse, quod quàm aperte falsum sit non parebit. His utinam locum se non adjunxisset *Jonichius* in suo Saule Exrege lib. 1. c. 104. §. 392. ubi contra *Lessium* præ cæteris, tanquam magnum Restrictionum mentalium patronum, ut loquitur, multa diffusè conglomerat, qui tamen, si alios Auctores studiose expendisset, facile reperisset plures ante & post *Lessium*, qui multò magis huic doctrinæ patrocinati fuerunt.

Restrictiones liquidem purè mentales, quas *Lessius* paucis tradidit, pridem ex professo defendit *Navarrus* Commentario in Caput. *Humane aures*. Eius sua Summa Cap. 12. num. 8. 9. 14. 18. &c. Citat quoque *Lessius* pro licito earum usu, se multò antiquiorem, *Sylvestrum*, *Angelum*, *Adrianum* postea Pontificem, *Joannem Majorem*, deinde *Toletum* & *Valentium*. Quod si voluisset esse magnus Restrictionum mentalium patronus, poterat in eandem sententiam adducere, *Faludanum*, *Capreolum*, *Almainum*, *Greg. Armonensem* &c. Quibus, ex recentioribus, accessere *Pænitius*, *Rodriguez*, *Salonius*, *Philarchus*, *Ludov. Lopez*, *Sayrus*, *Porrel*, *Gazæus*, *Bonacina*, *Barth. Medina*, & alii, qui vel universim, vel in particulari casu referunt iustam ob causam licitam esse restrictionem, quam non aliunde quam ex verbis mente subintellectis constat, & probatam esse volunt.

Ex quibus facile colligas qui sint, & ab initio fuerint Auctores istius sententiæ: & quàm iniquè imputetur illa Scriptoris Societatis, qui ad cæteros comparati exiguo profus numero eam tradiderunt. At, inquires, quorsum Societati præ aliis obtineatur doctrina tam invidiosa? Malo ego hujus causam ab aliis excogitari, qui libenter suum cuique relinquunt.

Ceterum restrictio, quæ est purè mentalis ut à nobis passim rejecta, ita nunc ab Innocentio XI. eo modo reprobatur qui exprimitur supra in propositione 26. Ratio est. Quia & debite sinceritati, & commercio humano variis modis merito inimica reputatur, ut fufius cum aliis supra nosser *Layman*, *Coninck*, *Azor*, *Rebellius*, *Ripalda* de fide disp. 4. num. 11. *Card. Lugo* de fide disp. 4. sect. 5. num. 62.

Qui & ritè ostendunt quo modo ex iusta causa licite quandoque usurpari possit restrictio illa non purè mentalis, quæ sita est in circumstantiis externis quæ verbis æquivalent, & cum iis consignificant, & verum sensum efficiunt, ut hic supra explicui, addito exemplo v. g. Confessarii qui de conspiratione Pænitentis in Principem à Principe interrogatus possit dicere, nescio. Sunt tamen aliqui, sed pauci, moderni qui id licitum negant, sed volunt interrogatum à Principe præsertim non Catholico debere dicere, non posse se ad illud interrogatum respondere. Sed certum videtur responsum illud suspicionem non me dicam generare de confessione istius conspirationis, adeoque cum confessionis sigillo non consistere.

Quæst. An licitum esset Missionario inter Chineses infideles more Gentis adhibere Idolo externam adorationem, sed intentione clam directa ad Deum ut represententur in Imagine Crucifixi penes ipsum floribus connecta, aut prope idolum occultata.

Respondeo negativè: Nam in professione fidei, ob gravia quæ redundant incommoda, omnis simulatio, restrictio, & æquivocatio interdicta esse debet. Gravis est accusatio Thomæ Hurtado, & aliorum qui post illum hanc praxim quibusdam apud Chinas Missionariis affinxerunt. Illam abundè detestatur Decretum generalis Inquisitionis Romane editum Anno 1656. quod extat apud P. Theophilum Rainaudum de Missis Sinensibus, ubi fabulam illam apertè refutat. Exat quoque Lovanii dum hæc scribo, testimonium authenticum Dominici Mariæ Sarpetri Ordinis Prædicatorum, qui præsens apud Sinenses Missionarium egit.

QUÆSTIO II.

An debeat censurari, aut improbabili haberi hæc propositio, Reus & Testis non obligatur ad mentem Judicis respondere, si dubitent an legitime à Iudice interrogentur?

Respondeo, Nullam saltem extare legitimam istius doctrinæ censuram. Illam diserte tradit apud Dianam Part. 3. Tract. 5. Resol. 91. Sotus, Bannez, Medina, Salas, Lessius, Henriquez, quibus addit Villalobos Tom. 2. Tract. 16. dif. 1. n. 6. Cajetanum, Adrianum, Aragonium, Salonium, & alii alios. Et sequitur ex Principio à pluribus admisso, non teneri subditum obedire Superiori cujus dubia est jurisdictio aut potestas, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis suam libertatem.

Porrò Malderus 2. 2. cap. 3. dub. 1. absolute affirmat probabile esse, Reum non teneri crimen capitale futuri, si non sit in eo deprehensus, aut convincendus, & spem habeat evadendi. Et minori limitatione Petrus à Navarra l. 2. de rest. cap. 4. n. 142. sic pronunciat: Piè & probabiliter existimo in causa criminali, præcipue capitis, posse Reum in conscientia veritatem secluso mendaciorum contigere. Idem cum Reginaldo, Joanne Sanchez & Lessio docet Rodriguez, Spatarius, Portel, Salzedo, Peyrinus, apud Dianam Part. 2. Tract. 15. Resol. 27. Accedit Cardinal. de Lugo de Just. Tom. 2. D. 40. Sect. 1. n. 14. qui ait Turrianum immeritò hanc sententiam improbabilem dixisse. Multoque acrius in hoc Turrianum, & Texedam castigat Diana Part. 10. Tract. 13. Texeda, inquit, & Turrianus nimis audacter se gerunt in censurandis Doctorum virorum opinionibus.... Opponiturque, Texedæ judicium gravissimum M. Serra 2. 2. q. 69. art. 1. dub. 1. Ego, inquit, absolute hanc sententiam ob auctoritatem auctorum citatorum, & argumenta facta, probabile esse judico: Eandemque recentius Franc. Bone Spei admittit communiorem esse Theologorum doctrinam, de justitia d. 4. dub. 3. n. 57.

Quæst. porro. An hæc sententia quam Auctores omninò probabilem agnoscunt, de Reo negante crimen capitale semiplenè probatum, intelligi debeat de solo periculo vitæ, an etiam de quovis damno multum gravi, ut est exilium, triremes, gravis jactura bonorum, aut famæ? de Fide hic non agitur.

Respondeo, etiam in his casibus probabilem censeri à Navarra l. 2. de restitut. cap. 4. n. 137. referente etiam pro eadem Panormitanum, Sylvestrum, Angelum, Armillam, &c. Illamque docet Em. Rodriguez in Summa, ac probabilem asserit Suarez, Sa, Lessius, Vega, & plures alii. Non ita tamen ut aliquis horum existimer licitum esse mediante mendacio crimen contigere. Præmissis non obstantibus, arbitror doctrinam illam haud temerè tradendam populo præsertim rudiori, ob incommoda ex ea non satis intellecta facile secutura.

QUÆSTIO III.

Quid censendum de sententia qua tradit, non requiri attentionem internam, ut satisfaciat præcepto recitandi Horas canonicas?

Auctoritatem sufficientem huic sententiæ conciliare nititur assertio variorum Scriptorum, qui censent attentionem internam non spectare ad substantiam Horarum ab Ecclesia præceptam: modò non exerceatur aliud opus externum quod per se excludat omnem attentionem internam. Non negant tamen intervenire peccatum veniale, aut etiam mortale si adsit gravis irreverentia, aut contemptus officii divini. Ita docet S. Antoninus P. 3. Tit. 13. Cap. 4. §. 7. citans etiam Hostiensem, & Umbertum. Item Sylvester in Summa v. Horæ q. 1. n. 13. Angelus verb. Horæ n. 27. Evagatio, inquit, quæ est advertentis, & solum secundum actum interiorem, licet sit temeraria & gravis, non tamen est mortale, nisi propter contemptum. Durandus in 4. d. 15. q. 12. n. 6. Valerius in Differ. utriusque fori V. Horæ. differ. 1. ubi pro se citat plurimos. De hac quæstione agens Herinx Tract. de Relig. d. 2. q. 4. n. 40. & referens non suam sed aliorum sententiam, Censeo, inquit, valdè probabile ab Ecclesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam. Denique Leander à SS. Sacramento Tom. 2. de Sacram. Tract. 6. d. 13. q. 13. citans insuper pro eadem Joan. Medinam, Archidiaconum, Agidium, Dianam: Sine metu, inquit, probabile esse affirmo cum Lessio, Henriquez, Victorello, Layman.

Verum, et si hæc sententia spectata forte sola auctoritate probabilis alicui videri possit, & idonea ut scrupulos subveniat, qui facile imaginantur se in recitatione Horarum nullam habuisse attentionem: existimo tamen spectata ratione illam non subsistere. Negari enim non potest quin Ecclesia divinum Officium præcipiat prout est oratio sive precatio, non ut est sola verborum recitatio sine ulla mentis ad Deum elevatione. Atqui oratio necessarìo involvit aliquam mentis applicationem, vel ad sensum verborum, vel ad eum cui oratio persolvitur; nemo enim dicit illum orare Deum, qui sola voce recitans Psalmos Davidicos curat sibi prælegi aliquam historiam, ad quam totam mentis attentionem convertit. Ergo qui magna parte Officii divini sponte caret omni profusus attentione internâ, non persolvit orationem quam præcipit Ecclesia, adeoque etiam inde reus est gravis peccati, propter officium divinum non debitè persolutum.

QUÆ-

sede
Kinleo
ogia

QUÆSTIO IV.

An licitum sit, saltem probabiliter, in animo desiderare, aut à Deo postulare mortem, aut morbum alterius, si damna ab illo iniquè inferenda non possint aliter evitari?

Respondeo, non paucos esse qui eam doctrinam admittunt, modò hæc duo accedant; *Primò*, ut illud desiderium non oriatur ex affectu inimicitia, quo alteri optetur malum ut ipsi malum est, sed tantùm ex desiderio propriæ & alienæ incolunitatis, aut utilitatis ab alio iniquè impediendæ, sine alia cooperatione externa. *Secundò*, ut damnum avertendum tanti sit momenti, ut possit cum alterius morte æquiparari. Et hanc sententiam docet *Sotus* de Just. lib. 5. Quæst. 12. *Petrus Hurtado* in 2. 2. Tom. 2. de Char. Disp. 13. Sect. 4. item *Joannes de la Cruz* in Direct. Part. 1. de homicidio Dub. 3. *Zanardus*, *Conradus*, *Cajetanus*, & ipse *D. Thomas* 2. 2. Quæst. 76. Art. 1. Corp. sic loquitur: *Si autem aliquis imperet vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo. . . . Contingit autem, malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplici boni: quandoque quidem sub ratione iusti: & sic iudex &c. quandoque verò dicitur aliquod malum sub ratione utilis; puta cum aliquis optat, aliquem peccatorem pari aliquam aegritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocimento cesset. Similiter idem in 3. d. 30. q. 1. art. 1. ad 4.*

Ratio autem hujus est, quia motivum propriæ utilitatis aut incolunitatis conservandæ non est per se malum, & affectus mortis alienæ procedere potest non ex vindicta, sed ex motivo honestatis, & justitiæ, ne scilicet alter peccet, & Deum ulterius offendant gravia damna injustè inferendo. Sic, si quis furorem amentis declinare non possit, licitum est hominis illius mortem optare: nulla in hoc desiderio intercedit inimicitia. Ex quo patet hujusmodi votum posse tendere in solam indemnitate propriam, & ab omni vindictæ labe defecari.

Decet tamen ab hujusmodi desiderio homines dehortari, ob periculum, ne dilabantur ulterius ad affectum inordinatum odii, aut vindictæ. Habent interea ex hæc doctrina quod timeant viri potentes, ne iniqua vexatione, pauperum suspiria, & iustas ad Deum preces in se commoveant, nam, desiderium pauperum exaudit Dominus.

Dices, Doctrina hæc videtur proscripta ab Innocentio XI. in propositione 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus trahere, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare, non quidem ex displicentia persone, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

Respondeo, negando assumptum. Non enim admittunt Theologi prædicti probabilem sententiam tam indefinitam, ut continetur in propositione damnata, neque ob temporale emolumentum: moderationes adhibent (quemadmodum in principio insinavi) magna digna consideratione. Quæ omnes neque explicitè neque implicitè adhibentur in ista propositione: Non explicitè, quia tantùm cavetur ne fiat ex displicentia persone; non implicitè, videlicet per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias, quia*

expressè dicitur (quod dicti Theologi non admittunt) fieri id posse ob aliquod temporale emolumentum, illud non exponendo ulterius, quod tamen necesse fuisse, & quidem magis, quàm excipere affectum inimicitia: de hoc quæ sit malus, dubitare nemo potest; aliquid autem propriæ utilitatis an, & quousque permissum sit intendere, non ita passim notum. Itaque si actor quicumque propositionis damnatæ capere eam voluisset in sensu illorum Theologorum, usque etiam usus fuisset illdem expressè modificationibus, quibus hi utuntur: quod cum non fecerit, figuram est per hæc verba: *Si cum debita moderatione facias, tantùm caveri, ne fiat cum immoderato ardore, vel periculo prolabendi in actionem externam: & propter hæc, aliaque, digna fuit illa prohiberi.*

Cæterum ex dictis manifestè sequitur, nequaquam licere filio expetere mortem patris sui ob hereditatem opimam inde sibi obtenturam: Etenim patrem iniquè non impedit utilitatem illius, utendo bonis suis quamdiu vivit. Præterea dedecet vel maxime hominem, optare mortem illi, à quo post Deum vitam accepit, emolumento quocumque temporali, quod se de consequeretur non obstante, &c. Unde etiam damnata est ab Innocentio XI. Propositio 14. hujus doctrinæ contraria.

QUÆSTIO V.

An in prælio navali licitum sit militibus, ignem pulveri nitrico injicere, & se mari committere, ne ipsi, cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant?

Respondeo, probatis Auctoribus videri id licitum esse, si hæc conditiones observentur: *Primò*, ne id fiat ea intentione ut quis seipsum directè occidat, sed ne hostis iniquus præda ditetur, & si fieri possit, propria vita servetur. *Secundò*, ut nulla sit spes navium, aut vitam aliter conservandi, nec in eo statu sit ut de animæ salute desperetur. Hanc sententiam docet *Lessius* de Just. & jure lib. 2. cap. 9. Dub. 6. sed & probabilem censet *Marchantius*, *Trullench*, *Frab.*, *Velasco*, *Wiggers*, de Just. Tract. 2. cap. 2. Dub. 8. *Malderus*, & *Diana* Part. 5. Tract. 4. Resol. 26. & debi: Contra plures qui existimant hanc esse directam occisionem, quæ nunquam licita est.

At contrarium probatur, quia sine directâ intentione licitum est adhibere ignem pulveri tormentato ad evertendam arcem aut mœnia hostilia, etsi quis videat se arcis ruinâ, aut alio modo interimendum, et admittit *Cajetanus*, & *Sylvester* verbo bellum. Quæst. 3. Item in naufragio qui arripuit tabulam, quâ possit vitam suam servare, licitè eam concedit viro principi, aut etiam insigni amico, esto videtur fluctibus absorbendum, uti docet *Vitoria*, alique apud *Dianam* Part. 5. Tr. 4. Resol. 24. Laudat quoque *S. Ambrosius* Lib. 1. de Offic. cap. 40. factum Eleazari lib. 4. Machab. cap. 9. qui ut turrim ligneam hostibus electam & elephanti impostam everteret, elephanti se suspensit, eumque gladio confodit, cujus tamen lapsus quoque obruendus erat.

Nec leve pondus huic sententiæ adjicit mandatum Philippi IV. Regis piissimi, quo præcepit Ducibus navium Indicarum, ut si nequeant aliter hostes evadere, naves perforent, ut submergantur, ne prædatam opulenta in hostium potestatem deveniat, quibus suas vires contra Regem multum roborarent.

Hoc

Hoc verò Rex iustissimus haud dubiè non praecepisset, nisi ea de re viros doctos ac sapientes consultuisset.

Unde patet, etsi hæc sententia ob periculum abusus faciendæ non sit, non esse tamen omninò damnandos, si qui, cum conditionibus initio appositis, eam improbare noluerint.

QUÆSTIO VI.

Quæstio multum agitata est: An, & in qua necessitate teneatur dives ex superfluis sui status proximo subvenire?

Rerò locum ullum habebit hæc quæstio, si per se perflua, cum quibusdam, intelligas ea quæ non requiruntur ad meliorandum statum præsentem, aut acquirendum novum, ut v. gr. ex mercatore fiat nobilis, aut ex Canonico Decanus, ex Decano Episcopus &c. Per superflua igitur hic intelligo ea bona, sine quibus præfens vite status in quo jam constitutus es, sat commodè ducitur.

Respondeo ad quæstionem: Primò, quemlibet graviter obligari, ex superfluis statui præfenti, succurrere gravi necessitati sui proximi. Hoc enim ad minimum requirunt Scripturæ illæ quæ graviter exprobrant, divitibus neglectum misericordiam, in sublevandâ fame, siti, & nuditate proximi.

Dico etiam secundo, graviter peccare divitem cui decerum esset ex superfluis suo statui, in *Communibus pauperum necessitatibus nullam elemosynam erogare*. Hanc quoque assertionem probant eadem Scripturæ, & communior Doctorum consensus.

Sunt tamen aliqui Auctores qui negant in hoc casu gravem obligationem incumbere. Nec desunt alii qui pro hac subventionem nullum præceptum, sed tantum consilium admittunt. Pro hæc doctrina adducit *Diana* Part. 2. Tract. 16. Resol. 26. Sylvestrum, Alensem, Armillam, Paladanum, Gabrielem, Navarrum, nec non D. Antoninum, Molfesum, Medinam, Toletum & Malderum. Huc etiam adduci possunt illi qui negant incumbere gravem obligationem subveniendi in gravi necessitate, ut est *Gabriel & Alensis*, eamque doctrinam probabilem vocat *Malderus* apud *Dianam* loco citato. Quamvis illud sustineri videatur absque motivo sufficienti, ob rationes supra assignatas.

Quæres, An probabile sit, in extrema etiam proximi necessitate præcepto subveniendi satisfacere eum, qui egentium mutuum concedit, cum obligatione reddendi si ad lautiorum fortunam perveniat? Doctrinam hanc in praxi probabilem absolute censet, & docet *Martinus Navarrus* in Summa c. 24. n. 5. & fusius cap. 17. n. 61. *Adrianus* postea Pontifex illius nominis VI. in 4. de Rest. pag. 64. col. 4. *Covarruvias* in Reg. Pecc. Part. 2. §. 1. n. 4. citans *Almainum*, & *Medinam*. Denique auctor recentior *Franciscus Bona Spei* approbat doctrinam illam ut rationi consentaneam, quando dicta necessitas moraliter certò prævideretur non nisi aliquo tempore duratura.

QUÆSTIO VII.

Quid sentiendum de opinione quæ docet, Non esse Simoniam, obligare se pacto expresso conferendi spirituale pro temporali ex gratitudine, vel alio titulo non involvente commutationem iustitiæ?

Respondeo, opinionem illam esse improbabilem, præsertim post damnatas ab Innocentio XI. Propositiones 67. inter quas *Propositio* 42. 45. & 46. favore videtur isti opinioni.

Adde, nisi in quæstione sub mortali id prohiberetur, facile eluderetur lex Ecclesiæ prohibens simoniam vitium: tradens enim vel accipiens temporale occasione spiritualis, excusari sic semper posset ab omni peccato mortali, cum facile ultra æquitatem propria cupiditas impellat. Alia ratio, quæ communiter à Doctoribus adfertur, habetur infra Part. 3. Tract. 5. c. 12. in fine. Et pluribus hanc doctrinam confirmat *Suares Tom. 1. de Relig. lib. 4. de Simonia. cap. 45. n. 9. Layman lib. 4. Tract. 10. cap. ult. §. 2. Azorius, Filiucius*, alique reprobandes pactum illud, do, ut te obliges ex gratitudine daturum.

QUÆSTIO VIII.

An & qui Theologi admittant, excusandum esse ab omni culpa etiam veniali, qui exercet copulam conjugalem ex sola causa sedanda libidinis?

Respondeo, plures id admittere, si copula illa sit moderata, & alios fines positivè non excludat, ut est procreatio proles, aut persolutio debiti conjugalis. Quamvis enim videantur aliqui moderni cum *Simmichio* hanc doctrinam novæ laxitatis accuare, pridem tamen pro ea *Sanchez* de Matrim. l. 9. d. 9. adducit plures, & præstantes Theologos, *Cajetanum, Durandum, Richardum, Majorem, Almainum, Nider, Pbilarchum, Anglezium, Palacios, Perezium, Navarrum, &c.* Negari enim non potest quin usus matrimonii institutus sit etiam ad sedandam libidinem, & ad vitandum hoc modo periculum incontinentiæ, ut colligi potest ex verbis *Apostoli, Melius est habere quam uri.*

Secundò quæres porro: An usus conjugii propter solam delectationem sit necessariò peccatum saltem veniale?

Respondeo, prohibitam esse partem negativam ab Innocentio XI. Propositione 9. Ratio est, tum quia delectatio non rectè statuitur homini causa integra exercendi illum actum, qui præcipuè ordinatur ad alios fines honestos, quos excludit, per affectum illum immoderatum: Tum quia illa voluptas carnalis plurimum perturbat corpus, ac destituit mentem sustententis, ut proinde à ratione alienum omninò sit eam sic per se instar bruti appetere. Itaque, omittis aiorum opinionibus, tradunt hanc doctrinam, ad mentem illam Pontificis, *S. Gregorius Magnus* in Resp. ad 10. Interrog. *Augustini* Anglorum Episcopi, & l. Pastor. curæ P. 3. Admon. 28. *S. Augustinus* citatur pro eadem lib. de bono Conjug. c. 6. 10. n. 1. 3. contra. Jul. c. 21. l. 1. de Nupt. & Concup. c. 4. *S. Petrus Damiani* l. 1. Epist. 15. & *S. Thomas* 4. Sent. d. 31. q. 2. a. 3. in Corp. Quos passim sequuntur Auctores nostræ Societatis, ut *Card. Toletus, Pæpositus, Comnec, Tannerus, Amicus, Di Castillo, Henriquez, Fagnandez, Sanchez*, alique, qui accuratè citantur apud *Wilhelmum Sandaun* in Confut. triumvir ad Propositionem 9.

QUÆSTIO IX.

An, aut quomodo admitti possit, illum qui interpolatus vicibus per furta modica & tantum venialia ad summam notabilem pervenit, non obligari sub mortali ad totius summa restitutionem?

Ut autem illa furta sint tantum venialia, requiritur, ut dum minuta quantitas surripitur, non sit

scde
kin

leo
gia

fit intentio progrediendi ad aliam, & aliam, quæ simul sumpta compleat summam notabilem: requiritur etiam, ut in illa ultima acceptione non advertat surripiciens se complere materiam gravem.

Respondeo igitur ad quæstionem, id simpliciter admitti non posse. Ratio est, quia qui graviter læsit jus alterius, debet illud etiam sub gravi peccato reparare: sicut enim natura dicitur non posse alteri inferri injuriam, ita quoque dicitur eam si illata sit, esse compensandam. Jam autem ille de quo hic, graviter læsit jus alterius, perveniendo eatenus ad summam notabilem; cum per hanc, licet paulatim acceptam, damnum verè magnum intulerit proximo rationabiliter invito; adeoque moraliter illa furta minuta dici possunt una summa totalis. Sic docent & probant fultus nostri passim, *Suarez, Azor, Rebeckus, Valentia, Salas* eisdem citans in r. 2. q. 88. d. 16. *sect. 27.* Sanchez l. 1. in *decal. c. 4.* Reginaldus Tom. 2. c. 1. q. 4. Vasquez Tom. 1. *disp. 146. c. 2.* alique.

Dices primò, Summa notabilis simul, longè majoris æstimationis est & magis utilis ad usus humanos, v. gr. ad emendam pro opportunitate rem notabilem, quam eadem summa accepta per partes post certa intervalla, uti patet in censibus & in solutione, quæ præstari debet diversis terminis v. gr. post singulos annos pars tertia, vel quarta: ergo etiam lex naturæ magis prohibet acceptionem rei notabilis simul, quam ejusdem per partes: Ergo is in casu non obligatur ad restitutionem sub mortali.

Respondeo, inde tantum sequi, quando minuta successivè accipiuntur, eò majorem quantitatem requiri ad materiam notabilem, quò majus est intervallum temporis inter singulas acceptiones: nos verò supponimus per minuta furta & tantum venialia ablatam esse materiam notabilem in ratione damnificationis, proportionatè ad intervallum. Quòd quidem si valde exiguum aut non adeò magnum sit, non requiritur ad materiam gravem major quantitas, dum paulatim accipitur, quam dum simul; eò quòd tum illa ejusdem sit æstimationis aut æquè plerumque utilis ad usus humanos: Aliud est dum intervallum multum notabile intercedit.

Dices Secundò, cum in qualibet acceptione surripiciens non peccaverit nisi venialiter, non videtur obligari posse ad reparationem omnimodam sub gravi peccato: pœna namque debet esse proportionata culpa.

Respondeo Primò: subinde aliquis obligatur sub mortali ad restitutionem rei alienæ, qui antecedenter ne quidem venialiter peccavit, uti patet v. g. in eo, qui comperit se detinere summam notabilem alterius in se vel in æquivalenti: hic enim sine dubio peccaret graviter, si eam non restitueret. Neque obligatio ista propriè est pœna, sed potius onus quòd vi damni iniquè illati oritur, non ut obligato male fit, sed ut damnificato satisfiat.

Respondeo Secundò, negando assumptum: ad obligationem sub gravi restituendi summam notabilem, etiam per partes acceptam, sufficit, quòd qualibet ejus pars ablata fuerit deliberatè: nam sic æquè læditur proximus (uti suppono) in bonis suis, quam si eadem summa ablata fuisset simul. Ad peccatum autem mortale insuper requiritur, ut summam istam intenderit auferens vel saltem præviderit: Deus namque in irascendo seu puniendo respicit potissi-

mum qualitatem voluntatis prave; in obligando ad compensationem, qualitatem noxæ alteri illata. Insuper pro magnitudine damni iniquè illati, gravis vel levis obligatio necessariò exurgit, non pro magnitudine peccati: aliàs qui rem pravam alteri abstulisset cum peccato mortali, vel quia putabat esse magis valoris, vel quia habebat intentionem auferendi successivè plura usque ad summam gravem, teneretur sub mortali rem illam parvam restituere, quòd tamen à vero alienum est.

Ex dictis colligitur primò, illum de quo in quæstione, obligari similiter ad redditionem, etiam quantitas sic accepta consumpta fuerit: nam manet tunc equidem verum, quòd intulerit proximo per injuriam grave nocumentum; ad quòd parum referre solet, si res ipsa sic accepta consumpta sit, si non. Si tamen ea extaret, teneretur is sub mortali ad restitutionem, non tantum ratione injustæ acceptionis, sed etiam ratione injustæ detentionis quantitatis notabilis ex minutis conflata: proximus enim utroque modo graviter damnificatur.

Colligitur secundò, non exurgere obligationem magnam, quando illa minuta furta sic accepta sunt, ut in morali æstimatione una summa totalis, aut notabilia damnificatio censeri aliquo modo nequeat; prout fit, dum inter quodlibet furtum, per se leve, spatium longi temporis intercedit. Quòd etiam specialiter locum habere potest in talibus furtis levibus domesticorum circa ea quæ aliàs in usu communi sic consumerentur ut perirent ut Dominus levem ex iis jacturam sustineret, adeoque non censetur plerumque rationaliter esse graviter invitus.

Cæterum sententiam prædictis oppositam tradiderunt multi; sed hanc rectius probari patet ex prædictis, uti & ex iis quæ habentur infra Part. 3. Tract. 6. cap. 7. n. 7.

Quæres porrò: An licitum sit, non tantum in extrema, sed etiam in gravi necessitate furari, aut potius surripere quantum necesse est ad sublevandum necessitatem?

Respondeo, partem affirmativam etiam pro gravi necessitate, prohibitam esse ab Innocentio XI. Propositione 36. Ratio est, quia licet alius teneatur per se proximo in gravi necessitate subvenire, non tamen et justitia, uti tenetur in extrema necessitate. Colligitur hoc ex ipsa divisione bonorum in principio mundi: illa namque à Deo ad usum hominum condita, dividi non potuerunt nisi hac conditione, ut quilibet in extrema necessitate ex illis accipere posset quantum necesse esset ad eam sublevandam: ex lege enim naturali obligatur homo vitam suam conservare, quamdiu potest. Hoc autem non habet locum in quæstione, siquidem ibi non agitur de periculo saltem propinquo mortis.

Præterea, facultas surripiedi in gravi necessitate, noxia valde foret generi humano: daretur enim occasio furandi, cum frequenter fingerent sibi necessitatem gravem pauperes ad accipienda aliena, quale inconveniens non ita occurrit in facultate accipiendi in necessitate extrema.

Attaque censeo, illum qui tantum per accidentem incidit in gravem necessitatem, & aliunde potens est, vel erit pro re in necessitate ablata facile satisfacere, posse auferre quantum eo tempore indiget, cum voluntate

luntate compensandi prima opportunitate, si indigentiam manifestare nequeat abique notabili incommodo. Ratio est, quia Dominus esset irrationabiliter invitus circa istam ablationem, in talibus circumstantiis, & citra suum singulare incommodum.

QUÆSTIO X.

An censeri ritè possit, illum excusari à jejuniis, qui posuit causam non necessariam v. g. lufum pile, aut etiam causam illicitam, ex qua prævitet securum gravem corporis defatigationem?

Partem affirmativam, saltem ab auctoritate, probabilem reddit consensus plurimum Auctorum, qui tradunt sic defatigatum excusari à præcepto jejunii post fatigationem ex tali labore contractam, adeoque posse comedendo vires reparare: quamvis videatur peccasse in causa, assumendo laborem cum jejuniis non consistentem. Tradit enim in primis Pasquellus *decisione 230.* hanc esse doctrinam communem; idemque colligitur ex iis quæ notat Diana Part. 10. Tract. 14. Resol. 11. & Leander de 5. præceptis Tract. 5. d. 8. q. 156. denique Sylvester idem docet V. jejuniis n. 14. Addit, inquit, Petrus de Palude, quod si peregrinatio non est necessaria, peccat illam aggrediens indifferetè... eâ tamen aggressâ, licet impossibile jejuniis frangere, sicut infirmo ex sua culpa, durante infirmitate. Quibus in hoc accedit Escobarus, ac Filiucius.

Sed neque peccare contra legem jejunii ponendo causam defatigationis aliunde illicitam, ex qua prævidebatur securum impedimentum jejunii disertè docet Bonacina Tom. 2. d. 2. q. 8. p. 1. n. 16. ac Leander supra, agens etiâ de labore quaerendi concubinâ, citatq; pro se Medina, Dianam, Filiucium, Petrum de Ledesma, & alios. Existimant enim hi nihil fieri contra hujusmodi præcepta positiva, per hoc quod aliquis velit se ponere in eo statu aut circumstantia ad quam vis præcepti se non extendit; ut licitum est se transferre ad locum ubi jejuniis non obligat, etiam eo fine ut quis à jejuniis eximatur, & genio liberius indulgeat.

Verum his non consentio, quia existimo hæc præcepta non tantum exigere ut quisvis non impeditus ea observet, sed etiam ut quis sine debita causa eorum observationi impedimentum non apponat. Quamvis admittam, impedimento jam illicitè posito, per ipsam comestionem subsequentem nullum peccatum admitti. Et idem est de violatione Festi per omissionem Sacri quando aliquis labore illicito, aut crapula ita se gravavit, ut tempus Sacri somno aut infirmitati insumere necessariò debuerit.

Quæres porro: An eximatur à jejuniis, qui noctu nequit dormire nisi sumptâ cenâ?

Respondeo talem non eximi, etsi magnam noctis partem cum notabili incommodo insonnem ducat, dummodo possit juvari alio modo, nempe si differat refectionem usque in vespere, sumendo in prandio (quamvis præter usum) solam collationem: Ecclesia enim permittit tantum, cuiusvis non impedito, unicam cibi refectionem in die jejunii, non determinando præcisè illius tempus. Sin autem tamdiu jejunare nequeat absque gravi detrimento, tunc juxta generalem intentionem Ecclesiæ eximitur à jejuniis. Ratio depro-

R. P. Arsdok. Tom. II.

mi potest ex D. Thoma in 4. d. 15. q. 3. a. 2. ubi docet, Bonum statum virtutis consistere in conservatione vite, & valetudinis, sufficientis ad opera quæ quis facere debet. Et postea docet generaliter, Omne id excusare à lege jejunii, cum quo simul & jejuniis prædictis status conservari non potest.

Plures quidem Auctores, quos adducit Diana P. 1. Tr. 9. Resol. 51. docent præfatum absolute liberari præcepto jejunii, adeoque non teneri in prandio ad solam collationem, ex eo quod nemo teneatur (ut ipsi dicunt) invertere ordinem refectionis ab Ecclesia constitutum. Verum hoc non tam est probare, quam supponere ut certum id, de quo agitur in quaestione. Deinde negamus (uti prædictum) ordinem refectionis ab Ecclesia constitutum esse: solum ille habetur ex generali jam consuetudine, à qua recedere licitum est ob justam causam. Sic mercatores, alique in simili causa ut negotia sua peragere possint, differunt sæpè & bene comestionem ordinariam in vespere, sumentes circa meridiem tantum collationem.

QUÆSTIO XI.

An satis probabile videatur, ligatum voto simplici Castitatis, si contrahat matrimonium sine dispensatione, peccare mortaliter in primatum petitione debiti, non sequentibus.

Ratio dubitandi est, quod consummato matrimonio per primam petitionem debiti, non possit amplius servari castitas, ac teneatur alteri parti petenti debitum reddere, quod videtur non minus castitati adverteri quam debiti petiti; ergo deinceps se habet erga conjugem ac si castitatem non vovisset, cum jam sit in eo statu constitutus in quo non possit castitatem servare. Atque hinc non pauci Auctores hanc sententiam docent, ac probabilem censent apud Mendon in altera opin. disert. 5. quæst. 21. &c.

Respondeo tamen, etsi forte dicta opinio à Doctorum auctoritate non sit improbabilis, nihilominus spectata ratione dicendum videtur, obstructum voto castitatis si matrimonium contrahat, non posse aut primâ vice, aut deinceps sine gravi peccato postulare debitum conjugale, nisi prius voti dispensationem obtineat, ut nobiscum docet Card. Toletus lib. 4. sum. cap. 18. Valentia, Henriquez Em. Sa, Coninch, Reginaldus, Layman, & alii passim Societatis auctores apud Thom. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 33. n. 5. Et probatur, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum promittat abstinere ab omni actu venereo; præceptum autem negativum pro omni tempore & statu durare censetur; ergo etsi tali voto adstrictus, ratione vinculi fortioris, ac juris à comparte per matrimonium acquisiti, comparti petenti debitum reddere, non poterit tamen illud postulare, cum sit ipsi liberum ab hac postulatione abstinere nec ad eam per matrimonii vinculum adstringatur. Et confirmatur ex Cap. Quanto, de iurejurando, ubi declaratur juramentum observandum esse in quantum potest; cum ergo castitas, ex parte voventis servari possit, saltem per abstinentiam à petitione debiti, urget semper obligatio voti ut ab eadem absteineatur. Hinc qui in casu debitum petit, debet id distinctè in confessione explicare, cum sit circumstantia Sacrilegii, quæ continet malitiam specie diversam.

o

QUÆ-

scde
kin

leo
ogia

QUÆSTIO XII.

An cenferi possit, licitum esse inebriare aliquem qui decrevis magnum aliquod malum patrare, si nequeat alio modo impediri?

Responder, cum aliis, Lessius de iustitia lib. 4. c. 3. dub. 4. n. 33. his verbis: *Hoc casu videri licitum provocare ad æquales haustus, & alterum inebriare, hoc est, potum consopire.* Idque probat hac ratione: Licitum est suadendo alium inducere ad minus malum, ut impediatur à graviore malo quod admittere decrevit, ut docet communior opinio: Sed in hoc casu nihil aliud fit quam suadere & inducere ad talem ebrietatem ut gravius malum evitetur: ergo hæc inducchio non est illicita. Favet huic responso *Cajetanus* in 2. 2. quæst. 150. art. 2. & *Sylvester* in Summa, verbo *Ebrietas*, ubi docent non peccare eum qui per modum medicinæ necessariæ alium inebriaret ad corporis ægritudinem depellendam, quia is non tendit in potum ut delectabilem, ideoque non peccat contra temperantiam. Unde inferendum videtur à fortiori idem licere ne anima in statum multo deteriorem prolabatur. Repugnat verò huic sententiæ *Layman* Tom. 1. Lib. 3. Sect. 4. n. 6. negans licere alium inclinare ad minus malum, si non sit pars mali majoris ad quod alius se de facto determinavit. Responderi tamen possit minus malum semper in majori eminenter contineri, ideoque non desunt qui putant sententiam illam posse probabilem iudicari.

Sed potius existimo oppositum dicendum, præsertim de ebrietate formali. Moveor: quia formalis Ebrietas censetur esse intrinsicè mala, ac proinde nunquam licita: cum per eam homo contra naturam reddatur similis bruto in actionibus suis, etiam dum vigilat. Dum dormit, similis quidem est, at juxta naturam: quia somnus tam uni quam alteri necessarius ad vitam conservandam, utriusque consequenter naturalis censetur.

Dices, homo privatur æquè usu rationis per somnum ac per ebrietatem, ergo sicut licitè potest etiam arte procurare illum, ita & poterit hanc procurare.

Respondeo, negando antecedens: per somnum enim sic capitur quis mente, ut nihilominus queat ad eam quovis momento redire, nempe si expergiscatur, aut ab aliquo excitetur, quod locum non habet in ebrio.

Instabis, minus malum est privatio ad tempus rationis, quam patratio v. g. homicidii, ergo ad hanc avertendam licitum erit inebriare eum, de quo in quæstione.

Respondeo, negando sequelam: privatio rationis quamvis secundum se non sit peccatum, tale tamen est efficere eam per intemperantiam, aut modum à natura alienum: nam per ebrietatem (ut ex antecedenti patet) redigimur ad talem statum, ut pro aliquot horis absolute nec salutem nostram operari, nec actionem ullam humanam, quantumvis necessariam, ritè exercere valeamus. Non sunt autem faciendæ mala, ut eveniant bona.

Adde, quod scelus ab alio designatum, videatur in casu impedi posse, offerendo illi potionem somniferam, absque eo quod hoc advertat.

QUÆSTIO XIII.

An qui Testamentum aut aliud instrumentum publicum & legitimum amisit v. g. de sua nobilitate, patrimonio, &c. possit privatim aliud simile conficere?

Illum per hoc non peccare saltè graviter, cum pluribus docet *Mendo* in *Statera* disert. 13. quæst. 17. *Navarrus* in summa lat. c. 17. n. 168. Et favent alii qui admittunt non esse fallarium qui mutat *Scripturam* in aliqua re dummodò veritati innitatur, ita *Petrus Clarus*, *Alciatus*, *Menochius* de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 20. n. 53.

Ratio est, quia neque hic intercedit dolus, neque ulli iactura inferitur, siquidem aliud instrumentum simili simile & legitimum antecederet extabat, quod fortuito amissum fuit, ac proinde nullum jus novum et secundo confertur: ergo novi instrumenti substitutio, cum nulli obstat, & proficit conficienti, non potest ex ea parte esse injuriola.

Fatendum tamen est; in foro externo illum fore puniendum qui tale instrumentum confecisse deprehenderetur; quia forum externum non præsumit illud instrumentum in locum alterius substitui, sed de novo subornari, ideoque actionem hanc tamquam per leges prohibitam puniret. Hic autem agitur de foro conscientia, in quo, secluso scandalo, aut abincommodo extrinseco, asserunt hanc actionem nullam injuriam continere.

Dixi in resolutione, non peccare, *saltem graviter*: Quia non pauci in confectioe & usu istius instrumenti admittunt incurri peccatum veniale contra veritatem, siquidè illud proferens intendit ut falso credatur esse instrumentum quod primò auctoritate publicè confectum fuit. Alii verò ajunt illam deceptionem sequi tantum per accidens, & præter intentionem conficientis novum instrumentum, quæ per se non tendit ad deceptionem, sed ad conservandum suas fortunas aut famam, alias sine sua culpa, sed casu fortuito amittendam, idque cupit fieri per illud instrumentum non tamquam primum, sed tamquam conformem veritati, & æquitati, quæ in eo continetur.

QUÆSTIO XIV.

Quid agendum in Missione, ubi raris est præsentia Pastoris, de absolutione Sponsi, qui ipso die Nuptiarum deprehenditur vage libidinè affectus, in Confessione qua se ad Sacramentum matrimonii suscipiendum disponit?

Resolvere videtur contra alios passim novus Auctor in sua *Methodo remittendi & retinendi peccata* p. 15. differendam esse istius Sponsi absolutionem donec tandem ipso actu constet secutam esse vitæ emendationem, nisi forte præbeat signa penitentiaæ extraordinaria. Quia in consuetudinariis vix reperitur conversio vitæ repentina. Et quidquid ex illa dilatione sequetur turbarum, aut incommodorum, non poterit Pastori imputari.

Respon-

QUÆSTIO XV.

Quid dicendum in communi de aliis Consuetudinariis qui more ordinario confitentur se ex pravo habitu in idem peccatum sæpè relapsos fuisse?

Respondeo, Etsi aliquando possit esse res consilii aut talis benignè differatur, nihil tamen vetat sine delatione tales absolvi, si sincerè asserant se ex animo de peccatis dolere, ac spondeant emendationem, nec recitent media congrua contra illam peccandi consuetudinem; nisi apud eundem Confessarium eadem promissa nimis sæpè sefellerint. Quamvis huic praxi nova quorundam Methodus & doctrina reclamet, de qua alibi. Interea advertant illi, Sacramentum pœnitentiæ institutum esse propter hominem, non autem hominem propter Sacramentum, ac proinde Christum male alicui periculo exponi Sacramenti valorem, quam hominis Salutem æternam: hæc autem, dilatà absolutione, discrimen incurrit, si ex morte improvise in statu peccati, si ex desperatione pœnitentis non facile ad Confessarium redituri, si experiantur post confessionem cum robore & pœnitentia institutam, se in eodem statu relinquere, & absolutionis beneficium frustra implorare.

Advertant etiam, lucrum ingens ex merito & fructu bonorum operum, & indulgentiarum & Eucharistiæ, quibus pœnitens privatur, quamdiu in statu peccati sine absolutione relinquitur. Denique huiusmodi seeros animarum Curatores interrogo, An ipsi, aut alii Confessarii non sint homines, qui possint subinde prava aliqua peccandi consuetudine laborare? Id nemo inficiabitur. Quid in hoc casu illis fiet? An absolutio deneganda donec tandem forte se emendaverint? Interea remanebunt in pacis licitè baptizandi, celebrandi, absolvendi, & alia Sacramenta conferendi suo populo, cui tenentur inservire. Necesse igitur erit, ut vel gregem suum debito animarum subsidio destituant, vel illis per alios deserviant, vel certè ut absolutionis beneficium, quod aliis negant, sibi velint sine tali dilatione conferri. Unicum his malis superest remedium, ut deposito errore ac rigore noxio, iuxta legem charitatis & iustitiæ, alios in tribunali pœnitentiæ eo modo tractent quo seipsum tractari cuperent.

Sed quid de *Recidivo*, qui aliquoties promisit emendationem, v.g. concubinam dimittere, nec tamen promissa ut potuit implevit? Respondeo, talem dimittendum tamquam indispotum, nisi nova, & extraordinaria seriæ emendationis signa exhibeat.

Cæterum, ut supra dixi, non esse lege ordinariâ differendam Consuetudinariis absolutionem donec actu vitam emendent, docent tanto numero Theologi, ut ex iis possim omninò triginta rectè lectos & examinatos ex variis Scholis proferre, inter quos est *Suarez* de Religione Tom. 2. Lib. 3. de Juram. Cap. 8. *Lugo* de Pœnit. Disp. 14. Sect. 10. *Dicasillio* de Pœnit. Disp. 10. num. 575. *Sylvius* celebris Doctor Duacenus 2. 2. q. 13. art. 2. ad 2. *Basianus* Tom. 1. verbo, Juramentum, num. 2. *Leander* à SS. Sacramento Disp. 7. Tract. 5. q. 34. *Candidus* Disquis. de Pœnit. 24. Art. 27. Dub. 7. 8cc. Quibus accedit recens & doctus auctor *Ioannes Bosco* de Pœnit. Disp. 7. Sect. 4. & ex eadem Recollectorum Schola Lovaniensi *Guilielmus Herinx* qui præclaris meritis Infulam Iprensensem decoravit.

Respondeo tamen, hanc dilationem non esse conformem communi praxi, aut sententiæ Doctorum passim receptæ ac probatæ, nisi præter subitanam istiusmodi conversionem, adsit in pœnitente specialis ratio cur de præfenti illius dispositione prudenter dubitare oporteat. Nam absque huiusmodi ratione imprudens est Confessarii dubitatio, dum pœnitens affirmans se ex animo & seriò de peccatis dolere, firmumque habere propositum emendationis, ac paratum esse remedia in hunc finem à Confessario præfribenda amplecti. Neque præter hæc aliud à Tridentino ad legitimam pœnitentis dispositionem requiritur. Quod si aliquid horum in pœnitente minus perfectum appareat, pro idoneo remedio non est statim differenda absolutio, sed proponenda sedulo alia motiva quibus illa dispositio perficiatur. Si verò nihil istorum desideretur, quorsum cum tantis incommodis in tempus futurum & incertum proroganda absolutio?

Si præterdus periculum relapsus: An non vides periculum illud dilatà absolutione magis invalescere? Sic enim pœnitens advertens se in pristino statu relictum, & nondum gratiæ restitutum multò facilius peccatis suis nova peccata accumulabit, sperans omnia simul unica absolutione abolenda: qui si ab initio absolutus fuisset, majorem cautelam adhiberet, ne novo flagitio acceptum gratiæ statum amitteret. Quin & ipsa gratia Sacramenti, ad resistendum tentationi, majores ei vires suppeditaret.

Denique praxis contraria, præsertim in casu proposito, manifestè adversatur consilio Apostoli, qui pro remedio contra relapsum in libidinem hortatur 1. ad Cor. 7. *Si se non continent, nubant*; cum è contrario praxis illa novitiam præscribat, ut prius discant se continere, quam nuptiis pro incontinentiæ remedio utantur. Quid verò aliud hoc est, quam velle ægrum prius à morbo integrè convalescere, quam ipsi liceat pharmacum sanando morbo idoneum adhibere?

Huic omninò contraria videtur methodus absolvendi quæ traditur in Tridentino sess. 14. cap. 2. ubi docet, Christum voluisse lapsos in peccata se sistere tamquam reos in tribunali pœnitentiæ, ut per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties de admisso peccatis ad ipsum pœnitentes confugerint, possint liberari. Declarat igitur universum, & sine exceptione, pœnitentes etiam relapsos posse toties rite converti, & toties à Sacerdote absolvi, quoties de peccatis verè pœnitentes ad ipsum confugerint. De hac autem pœnitentia sufficienti non potest aliunde certus esse Confessarius, nisi ex verbis, & testimonio ipsius confitentis, futuram vitæ emendationem toto animi affectu promittentis. In tribunali enim pœnitentiæ peccator non solum agit partes rei, sed etiam accusatoris & reus: ideoque illi credendum, non tantum quando se accusat ut reus, sed etiam quando affirmat ut testis se de peccatis dolere, & emendationem seriò proponere, nisi ex signis moraliter certis constet contrarium.

sede
Kinleo
ogia

QUÆSTIO XVI.

An possit verè probabile censei, Confessarium, qui in Sacramentali confessione novit Penitentem ad officium vel praelaturam indignum esse, posse illi in electione gratuita & secreta suum suffragium denegare?

Partem affirmativam Auctores non pauci omnino ut probabilem in praxi sustinere non dubitant. Docent eam cum *D. Thoma* quodlib. 5. q. 6. art. 13. *Paludanus* dist. 31. quaest. 3. *Sotus* de Secreto quaest. 4. post concl. 4. *Petrus de Ledesma* in summa cap. 22. dub. 3. post concl. 5. *D. Antoninus*, *Negnus*, *Deza*, *Medina*, *Mart. de Ledesma*, *Tabiena*, & *Sylvestre*, apud *Thomam Hurcado* Tom. 2. Tract. 12. cap. 1. n. 1369. Pro eadem sententia ferè quadraginta Auctores refert noster *Sanchez* de matrim. lib. 3. disp. 15. n. 2. Hos sequitur apud *Dianam* 3. p. Tr. 4. Ref. 76. *Porcel*, *Navarrus*, *Gutierrez*, & alii quos recenset & sequitur *Leander à SS. Sacramento* de Pœnit. Tom. 1. Tract. 5. Disp. 10. Quaest. 84. Quia, cum suffragium sit occultum, censent neque violari sigillum confessionis, neque Sacerdotem privati suo iure quod habet extra Sacramentum denegandi indignum suum suffragium. Quinimò aliqui apud *Sanchez* supra, docent ad denegandum teneri, si id iudicet bono publico expedire.

Nihilominus, sepositâ auctoritate istorum Theologorum, & considerato sine Sacramenti Penitentiae, hanc opinionem ut per se probabilem non admitto. Manifestum namque est confessarium non solum obligari ad servandum secretum, sed etiam non posse sic uti scientiâ confessionis, ut usus cedat vel in apparens nocumentum penitentis; cum sic ipsa confessio redderetur perquam suspecta & odibilis. In quaestione autem, usus iste cederet in nocumentum penitentis: & per eum usum sibi suspectum, æquè ac per fractionem sigilli, fideles retrahi possint à plena & candida peccatorum suorum confessione.

Hinc pro regularibus universim decrevit *Clemens VIII.* anno 1594. Ne superiores eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerant, ad exteriorem gubernationem utantur. Non parum fortè conduceret, si idem pro Secularibus decerneretur. Intereâ non licet nobis generatim sententiam dictorum Theologorum hinc sustinere ob Decretum P. N. *Claudii Aquavivæ* anno 1590.

QUÆSTIO XVII.

An rectè censeatur Regularem approbatum ab Ordinario ad confessiones secularium in una diœcesi, valde posse ubique confessiones audire, sine approbatione Ordinarii ipsius loci in quo versatur?

Pro parte negativa breviter respondeo infra Part. III. Tract. II. Cap. 2. pro qua nunc inferius adduco *Suares* de Pœnitent. Disp. 28. Sect. 6. *Vasquez* Quaest. 93. Art. 3. Dub. 4. *Granadum* Disp. 5. num. 12. *Layman* lib. 5. Tract. 6. cap. 11. num. 8. *Lugo* Disp. 2. n. 29. ubi adducit Decretum *Urbani VIII.* Et *Diana* Part. 10. Tract. 13.

Refol. 23. ubi recenset *Bieve Innocentii X.* in causa *Angipolitana* novæ Hispaniæ, impressum Romæ anno 1648. in quo ad dubium nonum, negat Regularibus illam potestatem competere sine approbatione Episcopi diœcesani, cum clausula irritante privilegia in contrarium.

Docent tamen pridem varii, Regularem in una diœcesi approbatum posse ubique confessiones excipere, ut *Leander* de Murcia in cap. 6. Regulæ S. Francisci q. 8. *Corduba*, *Propositus*, *Colestus*, quos refert *Diana* P. 6. Tr. 7. Refol. 59. *Baumi* 1. p. Tract. 4. q. 4. & *Bruno Chassaing* de Privilegiis Regularium Tract. 5. cap. 11. Prop. 1. Sed ab his adeo generatim plerique jam & merito recesserunt.

QUÆSTIO XVIII.

An Sacerdos Regularis manifestè idoneus, cui approbatio ab Ordinario injustè negatur, possit valde in illius diœcesi confessiones excipere?

Negativè resolvo ut infra Part. III. Tract. II. Cap. 2. Quia negatio approbationis non est approbatio, quam Tridentinum expressè requirit. Et ita docent *Leander*, *Vasquez*, *Filiucius*, *Coninck*, *Mendo*, *Dicastillo*, *Lugo*, de Pœnit. Disp. 21. Sect. 5. n. 53. & plures apud *Dianam* P. 8. Tract. 1. Refol. 85. Quia Tridentinum Sess. 24. Cap. 15. videtur in hoc derogare cuilibet iuri antiquo, & privilegio Regularium, dum asserit, Nullum Regulum absque Episcopi approbatione posse confessiones secularium deinceps excipere, non obstantibus, quibuscumque privilegiis.

Pro parte affirmativa stant Theologi non pauci, auctoritatis exiguæ, quos sequitur *Chassaing* de Privilegiis Regularium Tract. 5. cap. 11. & in eandem sententiam tamè, quam alii adducunt *Rodericum*, *Peitinum*, *Porcel*, *Layman*, *Fagundez*, *Villalobos*, *Zanardum*, *Finedam*, *Cochier*, *Mirandum*, *Grassis*, *Angelum*, & plures alios citat & sequitur *Leander* Disp. 11. Quaest. 85. Et hoc privilegium vigere post Tridentinum supra citatum debet doceri *Navarrus* in Manuali c. 27. num. 264. Et alii moderni quos refert *Casropalao* hic Punct. 18. §. 3. n. 7. Cum his sentit *Henriquez* asserens hanc sententiam festineri à Doctoribus *Salmanticensibus*, & *Complutensibus*, & in Academia *Parisiensi* fuisse publicè propinatam, & à Congregatione Cardinalium declaratam. Pro eadem doctrina refertur etiam *Diana* cum quibusdam Auctoribus quos citat *Gama Chau* in Tom. 4. Tract. de Pœnit. cap. 18. & eandem fusè tæctur *Pelizarium* in Resp. Reg. Tom. 1. pag. 492.

Fundamentum hujus resolutionis petunt primò *Clementina Dudum de sepulturis*. Ubi decernitur Regularem ad confessiones Ordinario debere presentium admitti debere. Si verò (inquit) iidem Presbiteri Fratibus ad audiendas Confessiones, ut praerogatur, electis ejusmodi licentiam exhibere reculerint; Nos ex nunc ipsis ut confessiones, sibi confitentium, liberè licetque audire valeant gratiorè, concedimus de plenitudine potestatis Apostolice. Nec admittunt huic decreto derogatum esse per Concilium Tridentinum Sess. 15. cap. 15. de reform. dum statuit, ut non possit Regularis audire confessiones secularium, nisi approbatione obtineat: non obstantibus privilegiis &c. Quia ut docet *Navar.* in caput. *Placuit* de Pœnit. Lex posterior generalis saepe limitatur per specialem antiquam. Lex autè illa Tridentini potest cum dicta *Clementina* sic conciliari, ut patiat hanc exceptio-

nem, Nisi Regulari manifestè idoneo, & presentato approbatio fuerit injustè negata. Nam hoc non est novum in administratione Sacramentorum, ut licentia petita, & non obtenta in certis casibus concessa habeatur, ut patet in administratione Eucharistiae, & Extremæ unctionis in eadem Clementia *Dudam*. Et in Extravag. *Inter cunctas*. Et ex Cap. *Licet*. de Regularibus. Nec credendum videtur (inquit) mentem Concilii fuisse, frustrare Regulares suo privilegio pridem ab Ecclesia & Jure concessio: aut ita fovere passiones quæ possint esse Prelatorum ut pro libitu valeant personas manifestè idoneas à functione tam necessaria impedire, ut loquitur *Petrinus* de Privil. Minorum. Pro quibus refert *Bruno Chassaigne* supra pag. 224. Speciale Indultum in Constit. Clementis VII. Ut confessores Ordinis Minorum semel presentati alicui Episcopo pro confessionibus audiendis (de more) post unam presentationem non teneantur amplius presentari, etiam si ad aliam transierint diocesim.

Ita illi: nostram verò sententiam supra relata, judicamus in praxi sequendam esse, præsertim post prohibitam ab Alexandro VII. (de confessione saltem annua) Propositionem 13. *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo presentato, sed ab eo injustè reprobatò*. Ratio enim hæc propositio prohibeatur videtur esse tum casu proposito à rationis paritate communis, de quo etiam infra *Quest. 24.*

QUÆSTIO XIX.

Anvete afferatur, Peccata negativè dubia non esse necessario in confessione exponenda?

Peccatum dicitur negativè dubium, quando non occurrunt rationes sufficientes ut aliquis iudicet se peccatum aliquod lethale commississe, neque ut iudicet se non commississe: sicut dubitamus, an arenae maris sint numero pares, an impares.

Contra partem negantem obligationem confitendi peccata negativè dubia sæpius disceptavi, propter communem sensum Doctorum, & consuetudinem Fidelium talia peccata clavibus subijciendi, & adhuc pro obligatione illa sententiam fero, eamque communioem esse satis constat.

Nihilominus consultis Auctoribus qui recentius scripserunt, negandum non videtur partem negativam censeri posse saltem ab auctoritate probabilem. Non admittunt hujus sententiae assertores consuetudinem illam communem confitendi peccata etiam negativè dubia unquam fuisse obligantem, sed tantum piam, & pro majori securitate usurpatam. Negant etiam ex natura rei pro delicto dubio subeundam esse obligationem certam, qualis est confessio peccatorum. Ad Tridentinum *Sess. 14. cap. 15.* respondent, tantum requiri confessionem omnium peccatorum, quibus peccator se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit. Qui autem sic dubitat de peccato, non meminit se Deum offendisse, neque potest interrogatus absolute dicere se peccasse, aut sui peccati meminisse, aut illius veram & propriè dictam conscientiam habere. Reliqua etiam argumenta quæ suadere possint istiusmodi obligationem fufius dissolvit *Moja* Tract. 3. de Sacrament. Pœnit. Disp. 1. *Quest. 5.* quamvis ipse communiori sententiae adhaereat.

Adfertur autem pro parte negante istam obligationem, quando dubium de peccato commisso & non commisso est æquale, *S. Antoninus* apud Tabienam Ver. b. Confessio 2. num. 12. cui ipse *Tabiena* adheret, uti & *Paludanus* ut videre est apud *Henriquez* ex eodem Ordine Prædicatorum lib. 8. de Eucharist. cap. 45. lit. p. ubi agens de communi opinione obligante ad confitendum peccata dubia ante communionem, sic subjungit: Addunt *Paludanus*, *Antoninus*, & *Tabiena* id verum esse, quando magis declinat id fuisse peccatum mortale, aut non fuisse illius confessionem: aliàs in dubio æquali, ut non tenetur ad votum, & onus præcepti, ita neque ad confessionem illius. Et hic nonnulli observant, plures antiquiores qui obligationem illam asserunt, per *Dubium* intelligere iudicium probabile de mortali admissio, in eo merè sistendo.

Inter Recentiores, qui negant extare præceptum confitendi peccata negativè dubia, recensetur *Cominck* de Sacrament. Tract. 2. Disp. 7. Dub. 8. *Josephus de Januario* in Resolutionum Moral. Tom. 1. Resol. 2. *Petrus Marchantius* in Tribunali Sacrament. Tract. 4. Tit. 6. *Quest. 5.* *Caramuel* in Theol. Moral. Lib. 2. Disp. 4. Art. 1. & in Theol. Fundam. pag. 671. & pag. 691. contendit eam opinionem spectata ratione esse probabiliorem. *Angelus Bossius* censet eam esse probabilem Tom. 1. Num. 1754. Eandem in casu æqualis dubii tradit *Philibertus Marchinus* de Sacram. Ordinis Tract. 2. Part. 3. cap. 1. n. 17. Et probabilem iudicat *Martinus de San Joseph* in Monitis Confessar. Tom. 1. de Pœnit. Tract. 6. n. 1. Nec non *Ferrantinus* de Scandalo *Quest. 77. n. 31.* ubi alios adducit viros doctissimos qui huic sententiae ut probabili subscripserunt, & inter alios addit Revisores, qui ab ea doctrinâ prius alieni, postea censuerunt posse permitti, ut ipse refert. Quibus adjungi potest *Leander*, de Eucharist. Tract. 7. Disp. 7. q. 11. & plures apud *Moja*, qui hanc quæstionem fufè tractat. Denique *Præpositus* in 3. Part. *Quest. 5.* asserit hanc sententiam semper sibi vilam esse speculative probabilem cum Lessio, & aliis quibus eam communicavit. Refertque *Guimenius* in Universitate Complutensi in disputationibus publicis illam inoffenso pede quotidie defendari: & pro eadem Theses Lovanii defensas citat *Caramuel* supra lib. 3. d. 4. art. 1.

Non iudico tamen consultum hanc doctrinam, non satis exploratam, indoctis proponere aut prædicare, qui inter conscientiam dubiam & non dubiam satis discernere nequeunt, & facile sibi persuaderent se habere dubiam, quando non habent omnino certam: quinimo si rem Consilii spectes, dubitandum non est, quin in his, & similibus, cuivis in praxi consultius sit viam tutiorem capessere.

An & quomodo exponi debeant peccata dubia negativè, habetur infra Part. 3. Tract. 3. cap. 2. §. 3.

QUÆSTIO XX.

An probabiliter doceant aliqui Recentiores, illum qui post confessionem rite institutam tendit ad communionem, & recordatur peccati lethalis quod per oblivionem inculpabilem omisit, non teneri illud peccatum confiteri anteaquam communionem percipiat?

Communis sententia est illum teneri à communionem recedere, donec peccatum sic prætermittum confiteatur.

sde
kin

leo
ogia

conferatur, nisi obstat grave scandalum, aut infamia. Docent tamen non pauci ex Recentioribus talem non teneri etiam cum minori suo incommodo à communione recedere, modo peccatum illud post communionem tempore oportuno clavibus subjiciat: Idque fusè defendit Ferrantinus Disp. Quæst. 80. citans etiam Henriquez, & Petrum Cornejo, quamvis teste Thoma Hurtado Tom. 1. fol. 105. Inquiritio Hispanica hanc illius sententiam exponerit. Favet tamen Pasqualigus quando per omissionem communionis amittendum esset Jubilatum, citatur etiam Præpositus & Tamburinus quando quis ad linteum communicaturus expectat, etsi possit sine tali infamia recedere. Verùm hoc in praxi non admitto, ubi neque infamia, neque aliud grave incommodum intervenit.

Ratio istorum auctorum est, quia talis non tenetur abstinere à communione ob defectum debitæ dispositionis, est enim in statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè remissum per priorem confessionem in qua per oblivionem omissum fuit. Ergo non ostenditur ullum præceptum præmittendi novam confessionem præcisè ratione communionis, modò peccatum illud postea suo tempore semel directè clavibus subjiciatur. Et hanc doctrinam probabilem censet Fabri Tomo 1. Apologeticæ pag. 384. Cum eodem tamen monendum judico, non esse eam in praxi proponendam, nisi in ordine ad scrupulosos qui memoria suæ nimium diffidunt, & repetendis peccatis, ac confessionibus supervacaneam operam impendunt.

QUÆSTIO CELEBRIS XXI.

De Attritione, & Amore.

An Attritio concepta ex metu gehennæ sufficiat in Sacramento penitentiae, sic ut non requiratur in Deum Amor benevolentiae.

§. I.

Proponitur status, & progressus controversiæ.

HÆC controversia, quæ omnes fideles concernit, antiquioribus parum dubia, mirum quantum plures nostro ævo Scriptores fatigat. Postquam enim graviore de Gratia & Libertate quæstiones circa annum 1642. Sedis Apostolicæ auctoritas præcidit, non multò post ex eadem radice hæ, aliæque disputationum reliquiæ pullulare cæperunt. Illis in lucem provehendis primùm in Gallia manum admovit Montaltius, cui operâ ibi commodarunt alii parùm opportunitam. Apparuerunt brevi tempore in Belgio doctrinæ istius Gallicanæ traduces in levi folio, edito nomine Parochorum Gandensium contra sufficientiam Attritionis ex solo metu gehennæ conceptam in Sacramento penitentiae, cui accessit Facultatis Theologiæ Lovaniensis approbatio. In hujus doctrinæ gratiam, ad robur illi conciliandum, ad annum 1666. in lucem prodiit Dissertatio dogmatica Eximij P. Christiani Lupi, & Quæstio quodlibetica de Attritione Eximij P. Francisci Farvacques ex Ordine S. Augustini. Contra libellos illos scripsit accuratè R. P. Maximilianus Le Dent Soc. Jesu S. Theol. Lovanii professor. Ad varias postea Republicas Eximij P. Farvacques prodierunt semper Re-

iponfa solidè elaborata ejusdem P. Maximiliani Le Dent, & P. Aegidij Eltrix S. Theol. ibidem Professoris, cujusdem Libellus ultimus, sine replica in hac scribitur alternatione etiam postremus fuit.

Status controversiæ maximè versatur circa mentem Concilii Tridentini Sess. 14. Cap. 4. ubi ait Attritionem ex metu gehennæ, ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandam dissonare. Contra vero pro Amoris benevoli necessitate præcipue opponunt alii ejusdem Tridentini Sess. 6. Caput 6. ubi requirere videtur, ut accedentes ad Sacramentum penitentiae, Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant: negantque eam inesse vim attritionis ex metu gehennæ, ut possit per se voluntatem peccandi positivè excludere. Sed de amore Dei benevolo quem hi in Sacramento requirunt non parum laboratur, qualis ille debeat esse. Si velint sufficienter amorem imperfectum, quæstio erit, an, & quomodo constet dilectionem illam esse efficacem, si non contineat amorem Dei super omnia: si admittant requiri amorem qui Deum appetit super omnia, non satis capitur quomodo amor ille non sit perfectus: si concedatur esse actum charitatis perfectæ, multò minus intelligitur quo pacto amor ille non justificet per se, & extra Sacramentum: atque remissio peccati semper amoris prævio, nunquam ipsi Sacramento adscribenda erit.

Postquam hæc quæstio non tantum scribentium utrimque calamos, sed etiam penitentium mentes non parum exagitavit, tandem ad Alexandri VII. dispensationem tribunal delata fuit. Vetuit ille in suo Decreto 5. Maji anno 1667. in virtute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi Apostolicæ reservato, ne ququam auferet ulli parti censuram theologicam intèrere: non tamen de rei summa lata est decretoria sententia. Hic singulas controversiæ partes & rationum utrimque militantium momenta, pro commo- datione Missionariorum, in lucem proferemus, & quantum licet brevi methodo resolvemus.

§. II.

An Attritio que concipitur ex solo timore gehennæ possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus, ac super naturalis?

Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi omnia opera ad Deum ex puro motivo Charitatis benevolæ.

DOCENT nonnulli, Merum illum gehennæ non posse animum cohibere à pravo affectu, quinvis illum retrahere possit ne in peccatum externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in Disputatione Lipsica Eckio respondens; nec non scribens adversus Leonis X. articulum 6. Sentio, inquit, perniciosum esse genus docendi, quo intuitu peccatorum, præmissorum, peccatorum, docentur penitere; his enim doctrinis, coërcerentur quidem ab opere &c. Nec dissentit Jansenius Tomo 3. Lib. 5. Cap. 35. enumerans inter fructus timoris gehennæ, quod quamvis à peccato animum non contineat, manum tamen, carere, que coërceret membra ne in facta profiliant: Ita illi.

Existimat quoque Exim. P. Lupus dissertatione dogmatica pag. 61. timorem servilem à S. Augustino

stino distingui penes factum animum quo quis à consuetudine peccatis ob annexi illis mali penalis metum abstinet. Nec minus sentire videtur Auctor Tyrocinii Tr. 1. cap. 6. & quidam alii in hac questione. Verum etiam doctrina hæc locum habeat plerumque in timore servili pœnæ à iudice humano constitutæ, qui solum actus externos cognoscit & punit, non potest sine erroris periculo transferri ad timorem gehennæ à Deo pro peccatis etiam internis infligendæ.

Dixi, Existimat quoque, &c. quod refertur ad sequentem expositionem S. Augustini, non ad Scriptores præcedentes. Nolim enim quis, nisi perperam, censere me velle sequentes præcedentibus consociare, nisi merè in eadem chartæ pagella: quid querò in controversiis magis commune & innoxium. Videre potest ille Scriptor candidus (cui doleo uni, præ omnibus, non placuisse Modestiam nostram, quam tamen ipsam omnes, & ipsa libri Censuram singularem esse restatur) an non longè aliter in pagina sua 7. de fide, viros minime malos associet Zuinglio, Erasmo, Pelagio, & pluribus; quod nolim ego redarguere, vel Lincolnâ unicâ perstringere, nam & ipsum Scriptorem, & operam meam, & typos plus facio: imo potius quæ vel umbram offensionis generare viderentur in sequentibus elimino, aut elucido reliquam crambem illam apud alios Scriptores toties, & ad nauseam pridem recoctam, videre volenti licet. Quin & fideliter declarare possim Scriptori qui illam à quadragennio aut amplius suis inseruit, me de Adversariis illius, tanto tempore prorsus non intellexisse nisi semel, & obiter, & ab homine unico, idque usque in hodiernum diem. Unde utrimque discamus quam parvi ista fiant, & quanto consilius illa sint illic omittere, juxta instructionem decreti Alex. VII. & Innoc. XI.

Respondet igitur ad questionem, & dico primò: Necessè non esse ut detestatio peccati ex metu gehennæ annexam habeat voluntatem peccandi, sive inefficacem, sive conditionatè efficacem, si nempe abesset pœna gehennæ.

Probatur primò: Non ignorat pœnitens hunc actum, Peccarem si pœna abesset, à Deo prohibitum, æternoque supplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu istius pœnæ excludere istum affectum internum conditionatè peccandi, sicut admittunt adversarii ex timore gehennæ cohiberi posse peccatum externum, quod sæpe arduum ac difficile est.

Et verò quis audeat affirmare, quemlibet aversem furtum ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actus velit furari, si sola infamia, aut alia levior multa incurrenda foret? Neque facis alii ostendent, cur detestanti peccatum ex metu gehennæ potius debeat adesse voluntas peccandi, si pœnam non timeret, quam illi qui averseantur delictum ex Dei amore, debeat inesse affectus admittendi flagitium, si actu Deum non amaret, vel si Deus nullus existeret.

Probatur secundò: Quia si dolor conceptus ex timore gehennæ sibi necessariò adjunctum haberet pravam affectum admittendi peccatum, perperam verbi divini præcones, perperam ipse Christus futura gehennæ supplicia peccatoribus intentaret, & ad eorum timorem incitaret Matthæi 1. v. 28. Dico vobis, timete eum qui potest Corpus & animam perdere in gehennam. Quid enim aliud hoc esset quam homines ad peccatum invi-

tare, dum impelluntur ad timorem, quo non possunt per se sine adjuncto peccato commoveri?

At, inquis, necessarium est ut metus causet involuntarium saltem secundum quid, circa illud quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid involuntarium hoc sensu, quod voluntas minus propense feratur in id quod actu amat & operatur, quam si metus mali per opus incurrendi non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tempestate imminenti, merces quibus navis gravatur projicit in mare; metus damni eventuri ex mercium jactura facit, ut voluntarium in earum ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu quo quis peccat, dum pœna ex peccato securura animo observatur: tunc enim actum peccaminosum elicit minori voluntatis propensione, & majori cum lucta, quam si animus esset liber à timore pœnæ ex delicto incurrendæ. At verò ad peccatum fugiendum & detestandum, metus gehennæ potius impellit & invitat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille ut animus tantò propensius se resolvat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pœnam evitandam. Multum ergo abest ut metus barathri imminuat voluntatem averfandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi si pœna abesset, cum homo fidelis non ignoret per hunc pravam affectum ipsam pœnam quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulterius patet, illam velleitatem peccandi si possit impunè, quam malè supponunt aliqui cum timore gehennæ permanere, non majorem habere connexionem ut permaneat cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pœna patibuli à iudice intentata: tantum autem abest ut patibulum ad furta invitet, ut falluti sint ipsi latrones, numquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis inquit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimo voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit cum quibusdam Auctor Tyroc. Tr. 1. Cap. 6. ea quæ ex solo metu fiunt non bene fieri. Nec juvat quod existiment pravam hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari: ostendi enim non potest cur timor ille non possit esse adeo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat quo minus concupiscentia obsecundet, ut magis ex sequentibus patefceret.

Dico igitur secundò, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positivè omnem peccandi voluntatem excludat.

Probatur ex Tridentino Sess. 14. cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei, additque infra, & ad gratiam disponere in Sacramento pœnitentiæ impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, apertè supponit dari posse attritionem quæ istam voluntatem excludat; alias pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quandam quæ in rerum natura non reperitur. Nec minus mirè damnaret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantum falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu quo voluntatem peccandi excluderet, quam

sede
Kinleo
ogia

quam tamen censeret numquam per ipsam attritionem excludi. Quin & eadem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturae; *si volueris servare mandata servabunt te*, et si simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquod mandatum sine statu gratiae.

Mentem suam rursus exponit Concilium Sess. 6. *Can. 8.* cum ait, per Gehennae metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amoris adjunctum: agitur enim de metu qui dilectionem antecedit, nam illum eundem metum *Cap. 6.* docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinentiam à peccatis externis, nisi velis eadem licentia, *propositum non peccandi de caetero*, ad peccata tantum externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinae cultor admittet.

Eadem est S. Augustini (quem Adversarii sibi Patronum vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi saepe, tum disertè in *Psalmum 127.* ubi agens de *verme qui non moritur, & igne qui non extinguitur*, subdit: „Audiunt hæc homines, & quia vera futura sunt impiis, timent & continent se à peccato. Habent timorem, & per timorem continent se à peccato. Timent quidem sed non amant justitiam: cum autem per timorem continent se à peccato, fit consuetudo justitiæ. Hic aliud effugium non invenit Lutherus, quam ut rursus ad peccata externa recurrat. At dissentit illi doctrinæ Augustinus, qui per peccatum verum & pœnâ dignum, non externum, sed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apostoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externum igitur & peregrinum est sensui S. Doctoris, quod existimaverit Timorem à peccatis tantum externis, non verò ab internis coercere.

Ex his quæ hæcenus diximus de Timore pœnæ à Deo infligendæ, simul constat. Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim est ratio de actibus aliarum virtutum quæ ex solo motivo propriæ honestatis exercentur, ut Spei, justitiæ, misericordiæ &c. quos actus etiam per se honestos esse sequens assertio docebit.

Dico ulterius *tertio*. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, est actus per se honestus, & supernaturalis. Negavit hanc assertionem Lutherus, tum quia sensit omnem actum liberi arbitrii sine charitate peccatum esse, tum quia de dolore ex solo metu gehennæ expressè docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Jansenius timorem illum, culpæ obnoxium esse, si voluntas in eo sistat. Quamvis enim *Tom. 3. Lib. 5. Cap. 21.* in titulo dicat timorem gehennæ secundum se bonum esse, sic tamen se explicat ut velit malum esse si in Deum actu per amorem non referatur. Si quis, inquit, in pœna fugienda velut in termino hæreat, per quam tamquam viam transire debuisset, non illa timoris, sed timentis culpa est. Horum verborum sensum exprimere videri possit Auctor qui *pag. 179.* tradit timorem quidem bonum, sed eum qui serviliter timet in hoc malum esse. „Quia, inquit, non ideo ille malus est quia vehementer timet pœnam, sed quia non vehementius timet culpam; quod autem non vehementius timeat culpam, non oritur ex timore pœnæ, sed ex defectu

charitatis, qui defectus non timori, sed timentis imputandus est. Nescio ego (videat alius) quid aliud velint hæc verba, quam timorem sine charitate, tamquam focium individuum secum trahere peccatum: aut qua ratione timorem illum bonum nuncupabimus, qui talis est, ut numquam possit per se sumptus bene & honeste elici, aut se solo hominem rectè agentem denominare.

Dixi, *Nescio ego* &c. Caveo enim rigidissimè me sinam per me illum ad præcedentem ullatenus appropinquare: quamvis non videam cur approximitio illa hic displicere debeat ulli sustinenti præcedentem in hoc puncto rectissimè censuisse.

Probatur itaque Thesis asserta, primò, ex *Tridentino Sess. 6. Can. 8.* Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus peccatum esse, anathema sit. Hunc autem *Verum & utilem esse dolorem*, Sess. 14. *Can. 5.* disertè definit. Quis autem est actum aliquem esse bonum & honestum, quam quod verus sit & utilis ad salutem. Unde & ulterius conficiendo dolorem ex metu gehennæ, de voluntate peccandi excludit, actum esse *supernaturalem*, cum à *Trid. Sess. 14. Cap. 4.* dicatur etiam esse *donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus*.

Probatur secundò, ex mente S. Augustini dilucide expressa *Enarrat. in Psalmum 127.* Timore, inquit, facit quidquid boni facit, non timore amittenti bonum illud, sed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in gehennam, bonus est & utilis, mor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petitum demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur, & ad illud evitandum Dei offensam averfari, cui actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga pro fine habeat amorem & commodum proprium; Dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur *Ecl. 30. Misere anima tua, placeat Deo.* Monet quoque frequenter ut intuitu gratiæ cœlestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut *Matthæi 6. Primum querite Regnum Dei, & justitiam ejus.* Et *1. ad Corinth. 9. Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinere, & illi quidem ut corruptionem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respectu profitetur Regius Propheta *Psalmo 118. Inclina cor meum ad faciendum justificationes tuas propter perturbationem.* Nec refert quod Scriptura sæpe monet, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim ut conitatur ad motivum perfectissimum, non negat dari alium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facile perspiciunt adversarii. Sed unum est quod hic precipuè obtendunt, unum quod hic perpetuò ingeminant: Tutiora semper, scilicet in hoc, esse sequenda; tutissimam verò esse doctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse in hoc non errare, &c.

et, & doctrinam eam aliis non predicare, persuadendo toties admitti novum peccatum, quoties opera in Deum non referuntur ex pura Charitatis motivo, plerisque hominum maxime arduo ac difficili.

Suadenda omnino, & super omnia, est Charitas, sed maxime cavendum erroris periculum, ex quo cum detrimento animarum toties peccetur, quoties in operando charitas omittitur. Quarto enim, si predicandum, quod tutissimum, cur ad singula opera actus Charitatis perfectissima non requiritur? Hæc certe Charitas operis bonitatem multo reddit securiorem.

Ajo igitur Theologo præcipue inquirendum, non quid tutius, sed quid verius: Displicet hoc? rationem cape: Quid enim sit *Tutius*, ut obligationem præcepti etiam incertam certo persolvere, quisquam non Theologus facile novit: Inquisito autem firmiter de notis, sed de ignotis: sic amicus amico occurrens non inquit, ubi es? sed, qui vales? quia penum novit, alterum ignorat: quid hoc lucidius? Phœnix tamen eidem Scriptori hic irritum labore extra nostrum sensum aliquid verbulum arripere quod redargui possit; atque ita redarguendo procedere, ac si, *Non inquirere*, idem nobis esset quod, *non curare*: absit. Certè parens præsentiam filii sibi adstantis non inquit, curat tamen plurimum: obvia sunt hujusmodi sexcenta: imò & nos ad majorem elucidationem particulam, præcipue, in calce prioris editionis apposuimus; & sæpius in decursu hujus Operis, Tutius studiosè inculcati, ipse non ignorat: & tamen verbulum innoxium verbis bene multis vapulare debuit. Nota igitur bene, utinam satis breviusculam, clarissimamque verbuli nostri rationem: *Si inquirendo attingat Theologus quid sit objectivè Verius, hoc ipso attinget quid sit tutius: non tamen in contrarium ex eo quod aliquid sciatur esse tutius inde constat esse verius.* Quis queso perpicax hæc non videat, aut cabigatione ista digna esse censat: nisi qui singulari affectu Opus nostrum plusquam limatissimum esse cupiat. Ita me sentire docet illa ipsa mihi chara *Securitas*, & *secura Charitas*.

Retinenda igitur est firmiter prædicta annotatio in pluribus horum temporum controversiis, de attritione in Sacramento, de abolitione differenda, de usu probabilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari argumento ista securitatis species assumitur. Sic in simili notat etiam doctissimus *Navarrus* verbo *Confessio num. 3. q. 2.* Licet, inquit, sit tutius statim (habita opportunitate) confiteri, quam differre, non tamen est tutius tenere, quod sic obligemur, quia veri timorati habent maximas occasiones peccandi. Sic quoque *S. Ambrosius* in Psalmum 118. Octon. 5. v. 6. *Sunt, inquit, etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, qua non possit humana conditio sustinere.*

Denique maxime tutum & necessarium est, necessitatem charitatis non extendere ultra limites Apostolicæ auctoritatis: damnavit autem Apostolico diplomate Pius V. & Gregorius XIII. inter Articulos Bajanos hunc art. 16. *Non est vera legis obedientia qua sit sine charitate.* Et art. 38. *Omnis amor creature rationalis aut vitiosa est cupiditas qua mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas qua per Spiritum sanctum in corde diffusa Deus amat.* Hic autem Bajum non intellexisse solam charitatem perfectam, satis apertum est ipsum

R. P. Arfdek. Tom. II.

legenti *lib. 2. de peccat. meritis cap. 1.* Neque effugium quaerendum, existimando aliquas Baji propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab auctore intento, supra ostensum ubi eadem Bulla exprimitur Tom. I. pag. 141. Ut tamen porro plusculum satisfaciam Lectori candido ulteriorem hic elucidationem breviter instituo.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevole.

PRIMO, quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantum ex motivo timoris gehennæ non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatitudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo, quod alii peccaminosum esse volunt. Ergo si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

II. Idem satis apertè faciunt decreta Pontificum, qui generalius doctrinam oppositam reprobarunt in Baji articulo 16. & 38. supra recitato: quibus accedere potest ejusdem articulus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles qua tales qui Deum ignorarunt, non potuerunt operari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non necessariò peccabant agentes ex solo motivo aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, temperantiæ &c. Adde recentius Decrerum Alexandri VII. quo vetat censurari doctrinam de sufficientia Attritionis ex metu gehennæ sine amore in Deum benevole in Sacramento Penitentiae. Ex quo sic liceat argumentari: Si talis actus per defectum amoris esset peccaminosus, jam Pontifex consequenter declarasset, non esse censurandum qui diceret, dolorem sic peccaminosum ad Penitentiae Sacramentum sufficere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo per hoc indirectè declaratur dolorem conceptum ex timore gehennæ per defectum amoris peccatum non inducere. Quo posito, idem de aliis actionibus ex suo motivo moraliter honestis necessariò admittendum erit. Hæc sanè omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ satis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum cæterorum toto orbe sensus viâ clarâ demonstratur. Si ad singulos actus morales daretur tale amoris præceptum, illud esset præceptum *Legis naturæ*, sive, dictamè hominibus à natura insitum circa primum & maximum mandatum dilectionis Dei: uti etiam admittunt & inculcant qui illud exigunt. Atqui percurrendo omnes partes orbis, non est ex millibus unus, qui ex sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus operibus hanc sibi obligationem gravissimam sub peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè afferitur. Probatur minor à partium distributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. PRIMO, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorum notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium quatenus ad Deum

P non

de
kin

leo
gia

non relata peccata sunt, & pœnis à Deo plecenda? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam admirandam, castimoniam etiam cum iactura vitæ defensionem summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas æstimare? Quinimò S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cælum mereri non possint, orbis imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent legi naturæ adversa, & pœnis à Deo plecenda, tantà laude, & tanto præmio digna censuissent?

Neque sufficit dicere, opera illa ex Officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolo. Nam quid hoc in præxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quero, de quovis homine sive inter fideles sive infideles. Cur in homine jam primum affecuto usum rationis, primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericordia erga egenos sine relatione in Deum, quem inculpatè nondum novit? Actus illi ex officio suo mali non sunt, ut admittit: nondum etiam ex sua culpa, caruit ille notitiâ Dei, cum ante illos actus, quos supponimus primos post usum rationis, nullam contra Deum culpam formalem admisisset. Quomodo ergo in illis actibus peccatum contrahetur? Idem à fortiori valet, si primus actus fuerit agnitio & timor Dei quatenus tantum est vindex peccatorum, sine perfectiori notitia bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ. Quo pacto per illum primum actum, motivo amoris destitutum, peccati reatum incurret: cum alia Dei attributa ad amorem benevolentiae necessaria nondum cognoscatur? Quod si agnoscat actum vel unicum moralem absque amore Dei elici posse sine peccato, hoc ipso concidit totum illud præceptum naturæ quod prætiditur de singulis actibus humanis ex motivo amoris benevoli in Deum referendis, quod accuratè notandum est. Neque hic aut alibi prætidere possunt alii, talem non peccare, propter præcepti illius ignorantiam: nam ex illorum principiis, vel non datur ignorantia invincibilis juris naturalis, vel certè si detur à peccato non excusat.

Porro, quantum fidelium consensus illud naturæ præceptum ubique hæcenus ignoraverit, patet vel ex eo, quod passim Ecclesiæ Prælati, Pastores, Confessarii, Ascetici, quamvis relationem talem omnium operum in Deum omni conatu, voce, & scriptis tamquam rem maximæ perfectionis, & consilii semper inculcaverint, non tamen sub reatu peccati proposuerint aut præscripserint: neque fidelium usus obligationem talem agnoverit. Quod tamen vel maximè inculcandum foret in hoc negotio singulas ferè hominum actiones concernente, si præceptum tale subesse judicarent. Ceterum nos, neminem impugnantes, per hæc aliud non optamus, quam ut omnes in singulis operibus amore benevolo, Deo placeant, & si quando sic non amant, Deo non displiceant.

§. III.

Offenditur Attritionem ex timore gehennæ, seu proposito de cetero non peccandi, & Spe veniæ, dispositionem esse sufficientem in Sacramento penitentiae ad peccatoris justificationem.

Illis qui hanc doctrinam impugnant accessit D. Laurentius Neesen in Theologia Christiana pag. 104. Scriptor alius in Tyroc. Theolog. pag. 168. num. 10. quia existimat in penitentia quia peccator delectatur peccatum ex solo metu gehennæ, sine amore Dei sive justitiæ, intervenire (ut loquitur) involuntarietatem saltem habitualement. Quantum momenti habent variorum rationes, & responsa ad argumenta quæ proferemus, breviter expendendum erit.

Primum itaque argumentum pro sufficientia hujus attritionis in Sacramento Penitentiae, desumitur ex Conc. Tridentino Sess. 14. cap. 4. ubi declarat attritionem illam, quæ vel ex turpitudine peccati, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, donum esse Dei, & impulsus Spiritus sancti. Et, quamvis, inquit, sine Sacramento Penitentiae per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento Penitentiae impetrandam disponit. Hic Concilium satis declarat attritionem ex metu gehennæ tanquam partem Sacramenti disponere ad gratiam in eo percipiendam, nec ullam facit mentionem charitatis alterius motivi, cum tamen profiteatur se velle hanc tradere exactam & perspicuam doctrinam de requisitis ad Sacramentum penitentiae. Ergo manifestum facit alium dolorem non requiri.

At, inquit, Concilium tantum asserit attritionem illam, disponere ad gratiam. Atqui dispositio locat aliquid prævium, & extrinsecum, non verò partem intrinsecam Sacramenti. Respondeo, Concilium non dicere attritionem esse dispositionem in ordine ad constituendum Sacramentum, sed tantum in ordine ad impetrandum gratiam; huic gratiæ attritio est extrinseca, etsi sit intrinseca Sacramento. In eadem forma retorqueo suum in Adversarios argumentum, Dolor ex motivo charitatis disponit peccatorem ad gratiam in Sacramento impetrandam. Ergo etiam ille dolor non est pars, sed dispositio Sacramento extranea.

Instabis primò. Non asserit Concilium attritionem proximè disponere ad gratiam. Ergo supponit insuper intervenire actum charitatis tanquam dispositionem proximè requisitam. Respondeo, imane videri, Concilium hic velle tradere accuratam de Sacramento penitentiae doctrinam, & tamen prætermissa parte illius necessariâ & proximâ, scilicet charitate, dispositionis tantum remotæ meminisse: quinimò contrarium apertè prædicat, dum hic de charitate dictum fuit.

Instabis secundò. Satis meminit charitatis, dum vult excludi voluntatem peccandi, quam attritio formidolosa per se sumpta nunquam eliminat.

Respondeo, hoc effugium à nobis supra satis præclusum esse in §. 2. nisi velis contra communem sensum tueri, ex sola consideratione ardentis rogi, aut patibuli

buli, nunquam vinci affectum furandi. Maluit D. Neesfen pag. 107. hoc ipsum admittere, quam dimittere doctrinam ex qua consequitur.

Instabis tertio. Tridentinum loco citato statim subdit, Eodem timore concussos Ninivitas plenam terroribus penitentiam egisse, & misericordiam à Domino impetrasse. Atqui non impetrarunt misericordiam per solum timorem gehennae absque actu charitatis, quae justificat extra Sacramentum. Ergo Tridentinum loco citato agit de timore charitati conjuncto.

Respondeo, hoc argumentum, quod visum est alicui recentiori invictum, plus habere boni coloris, quam solidi roboris, in singulis enim membris fatiscit. Ad Majorem, dicuntur Ninivitas eodem timore concussas, tantum genericè; non enim narratur concepsisse timorem ex metu gehennae, sed ex eversione suae civitatis intra 40. dies, quam Jonas praedicavit. Neque docet Concilium illos ex vi istius timoris ac penitentiae misericordiam illam obtinuisse quae in justificatione consistit, sed etiam potius quae sita est in suspensione sententiae de urbis eversione, quae poterat per dolorem & emendationem vitae, ex solo temporali poenae à Deo infligendae terrore conceptam, impetrari: & ex hoc responso vel unico tota vis concidit argumenti. Ad minorem, ipsi aequè adversario incumbit solutio. Non enim poterant Ninivitas obtinere gratiam justificationis nisi per actum charitatis perfectae, quae justificat etiam extra Sacramentum, quo tunc Ninivitas carebant. Ergo contra tuam sententiam, cui sufficit in Sacramento charitas imperfecta, necessaria jam erit charitas adulta & perfecta, qualis est ea quae justificat extra usum Sacramenti. Atque ita non magis argumentaris contra attritionem ex solo metu gehennae, quam adversus attritionem quam ipse requiris ex amore Dei benevolenti, sed non ita perfecto ut per se & absque Sacramento peccatorem justificet, qualis etiam cum metu gehennae non sufficeret ut Ninivitas ad justitiam perduceret. En quam facile everti possint machinae illae quae attritioni fatales credebantur.

Instabis quarto. Mentem Tridentini oportet colligere ex Sessione 6. cap. 6. ubi ad penitentiam ab adultis ante Baptismum peragendam requirit, ut Deum tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiant: & eadem est penitentia quae Baptismo & absolutioni Sacramentali praemitti debet. Actus autem penitentis his verbis proponit. Disponuntur, inquit, ad justitiam, dum excitati divina gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes... & divinae justitiae timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum propitium fore: illumque tamquam omnis justitiae fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam penitentiam quam ante Baptismum agi oportet. Ita Tridentinum.

Respondeo, Nihil hic dici determinatè de amore benevolentiae, eaque imperfecta, quam adversarii saltem in Sacramento requirunt. Dico itaque Concilium dum ait, omnis justitiae fontem diligere incipiunt, loqui indeterminatè sive de amore concupiscentiae qui in spe veniae continetur, & Deum ut sibi bonum de-

siderat, sive de quovis alio amore qui peccati commiffi detestationem contineat. Et quidem pro amore concupiscentiae determinatè facit, quod Concilium dicat peccatorem incipere Deum diligere, non alio modo, quam tamquam fontem justitiae, sive justificationis nostrae, quae nobis bona est, & ut talis amore concupiscentiae diligitur, & desideratur. Nihil ergo hic determinatè exprimitur de amore Dei propter se dilecti, quod possit parti adverfae favere. Deinde dilectio loco citato expressa, aequè commodè intelligi potest de ea quae disponit peccatorem ad justificationem extra Sacramentum. Neque huic obstat quod addatur, hoc est, per eam penitentiam quam ante baptismum agi oportet, nam ante Baptismum necesse est tantum disjunctivè praecedere vel contritionem perfectam, quae extra Sacramentum per se justificat, vel attritionem, quae non confert justitiam nisi cum actuali Sacramenti susceptione. Porro cum haec attritio ex metu gehennae debeat esse conjuncta cum spe veniae à Dei clementia obtinendae, facile admitto semper intervenire amorem concupiscentiae, quo peccator Deum ut sibi clementem & propitium diligit: imò existimo vix fieri posse quin erga ipsam Dei clementiam & bonitatem, veniam penitentis ultro offerentem, complacentiam aliquam habeat; sed nego hanc ad valorem & fructum Sacramenti esse absolutè necessariam, aut per se semper efficacem, aut sufficientem.

His ita dissolutis, Mens Tridentini pro attritionis formidolosa sufficientia novo ac validissimo argumento roboratur. Synodus Tridentina illum contritionis modum defendit quem oppugnabat Lutherus, contra quem Tridentini Patres hos canones condidit. Atqui Lutherus impugnabat illam attritionem quae non erat ex charitate, sed ex timore gehennae. Ergo hanc attritionem astruit & defendit Tridentinum, dum tradit attritionem ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere, idque proximè, cum hoc ipsum Lutherus negaret, & proximam dispositionem ad gratiam in Sacramento obtinendam soli charitati attribueret. Sic enim de dolore peccati ex spe praemii aut timore poenae, quem fuse describit, tandem pronunciat *Sermone 2. de Poenit.* „Hac autem contritio, facit hypocritam, imò magis peccatorem, quia solum Timore praeccepti, & dolore damni id facit. Et tales omnes indignè absolvuntur & communicantur. Et si liberè deberent, remoto praeccepto, & minis poenarum, confiteri, certè dicerent sibi non displicere eam vitam praeteritam, quam sic coguntur displicere confiteri; imò quò magis timore poenae, & dolore damni sic conteruntur, eò magis peccant, & afficiuntur suis peccatis, quae coguntur, non autem volunt odisse. Et haec est illa Contritio quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam, alii vocant attritionem proximè disponentem ad Contritionem, sic enim ipsi opinantur, quam opinionem, errorem ego judico: ita ille. Ex quibus manifestum est, Lutherum damnasse illam Attritionem quae concipitur ex solo timore praeccepti, & dolore damni & poenae securae, ac docuisse peccatorem cum hujusmodi attritione absque charitate in Deum indignè absolvi. Unde certum apparet Tridentinum agens contra dogmata Lutheri voluisse tradere doctrinam illis è diametro oppositam, ac proinde declarasse attritionem ex solo metu gehennae honestam esse, &

sede
xinleo
gia

dispositionem per se sufficientem ut peccator dignè absolvi possit. Idque facile elucescet conferenti hæc Lutheri verba cum decreto Tridentini quod in probatione prima adduxit ex Sessionis 14. Cap. 4.

His rationibus informati aut convicti agnovere Auctores plerique qui post Tridentinum scripserunt, hunc fuisse Concilii sensum & sententiam, dum pro attritionis sufficientia communi consensu suffragium tulerunt; quod minimè fecissent, si vel in speciem existimassent Concilii mentem huic sententiae refragari. Ex his sunt plures etiam ex Academia Lovaniensi cum Tappero, Mercero, Cunero Petri, Stapletono, Lindano, Latoro, & aliis, quorum nonnulli, etiam rebus in Tridentina Synodo gestis interfuerunt.

Agnoscit & ipse Alexander VII. in suo Decreto, ea de re dato 5. Maji anno 1667. quod mox infra inferitur, hanc esse nostro tempore communiorem inter Scholasticos sententiam, eamque Apostolicâ auctoritate sic confirmavit, ut sub gravibus penis vinceret ullam ei Theologicæ censuræ notam iniri. Atqui Pontifex & Ecclesia non satis salutem fideliâ consulisset, tantum auctoritatis hæcenus attribuendo huic doctrinæ unde valor Sacramenti & justificatio peccatoris maximè dependet, nisi hoc ipso agnovisset eam esse satis certam & in praxi securam. Neque refert quod nolit etiam Pontifex censurâ notari sententiam quæ adstruit necessitatem charitatis, quia per se satis constat dolorem efficacem ex motivo charitatis non posse in praxi obesse valori Sacramenti, & justificationi peccatoris.

Nihilominus contra hæc rationum momenta maximè ex Tridentino deprompta, & communem Theologorum consensum ad Antiquitatis præsidium appellat pars adversa, dum fidenter pronunciat: Antiquitatis nullum ferè pro hac doctrina de attritione formidolosa sententiam tulisse. An igitur illis qui ita sentiunt, nullus erit *Joannes Fisserus* Episcopus Rossensis, qui pluribus annis ante coactam Tridentinam Synodum mortuus, contra errorem Lutheri de attritione ex metu sic scribit *Art. 5. col. 308.* Verùm si dixerò, sine dolore qui ex charitate nascitur neminem ad suscipiendam absolutionem idoneum esse, quis jam de Sacramenti fructu securus esse potest, cum nemini certum sit dolorem ex charitate proficisci? Tutius est igitur ut dicamus fidem cum nonnullo dolore sufficere ut quis per Sacramenti susceptionem confidat se prorsus ab omni peccatorum reatu jam liberum esse factum. Ubi *dolorem nonnullum* apertè opponit dolori qui nascitur ex charitate.

Nullus etiam erit *Joannes à Davenportia* qui ante decreta Tridentini anno 1537. in Exegesi contra Confessionem Augustanam ad Art. 5. prolatis Lutheri verbis quibus tradit poenitentes ex timore præcepti, & dolore damni indignè absolvi, post multa tandem contra Lutheri asseclas concludit pag. 30. *Sic absolvi non est irretire, quod ubique fere nobis objiciunt adversarii.* Nullo etiam loco erit *Gabriel Biel* Tridentino antiquior, qui ex sua & aliorum sententia sic loquitur in 4. *Dist. 14. Quæst. 2. Art. 1. Opin. 3.* Quandoque dispositio illa prævia non est sufficiens sed dispositio quasi à remotis, & hæc hanc vocant Attritionem seu poenitentiam in formam, & illa non sufficit ad peccati remissionem: sed superveniens Sacramentum supplet imperfectionem illius, Attritionis, &

conferit peccatorum remissionem & gratiam. Explicit autem illius Attritionis insufficientiam sine Sacramento, per hoc quod non fiat propter Deum tanquam nem ultimum, sed propter amorem sui, quia peccata sunt inductiva pœnæ, aut impeditiva gloriæ.

Ignotus esse potuit *Kuardus Tappers* nobilis Doctor Academiæ Lovaniensis? qui suum opus absolute debuit ante Tridentinum, licet postea vulgaretur cum Tridentini mentionem non faciat, sed solum Tridentini. Is autem ad Art. 4. Attritionem quam dicitur dispensantiam peccati ex timore pœnarum pag. 111. apertè tradit idoneam esse dispositionem ad Sacramentum Baptismi & Poenitentiae, ac si doctrina esset satis eo tempore communis. Et ne hic prolixissimè, videri potest in eandem sententiam Altitulerensis in 4. Tr. de Sacram. Poenit. pag. 265. Hervani in 4. *Dist. 14. q. 1.* Et ante annos circiter trecentos Guido de Monte Rocherii Tract. 2. de Contrit. cap. 1. Denique non est cur Lutherum illam doctrinam coavis sibi Theologis sine causâ exprobrasse dicamus, & ante illum vix unus alterve extiterit famulosius istius sententiæ patronus, uti aliqui nobis persuasum capiunt.

Quinimò ex ista paucitate Scriptorum, quæ præceditur fuisse pro hac doctrina ante Tridentinum, proviter enervo omnem vim quam illi Moderni proponunt in ejusdem Concilii interpretatione ex historia Cardinalis *Palavicini*, contra sufficientiam attritionis formidolosa. Nam si tam pauci ante Tridentinum pro illa sententia suffragium tulerunt, & tamen post eorum Concilii decreta, teste Alexandro VII. cepit illa esse communior inter Theologos, quorum aliqui etiam Synodo interfuerunt, necessarium profecto est illorum Actis Concilii omninò collegisse, pro Attritionis formidolosa sufficientia in eo absolute pronuntiatum fuisse.

Si quæras, quàm sit certa aut evidens ista collectio? Dico Scriptorum non paucis visam esse adeò evidentem, ut non dubitaverint (ante decreta Alexandri VII.) articulis definitis illam annumerare. Alia enim apertè pronunciant doctrinam hanc pro attritione formidolosa à Tridentino declaratam esse *Sess. 14. c. 4.* Alii oppositam videri Tridentino apertissimè reprobare, &c. Denique ipsa Generalis Inquisitio Hispaniæ hanc propositionem, *Confessio ex solo poenitentia metu facta, & non etiam ex amore Dei, nulla est, absolvi iteranda*, graviter reprobavit, non sine intermissione censure. Ego censuras sive illas sive alias minimè attingo, aut accepto, & aliud non addo, quam doctrinam pro sufficientia attritionis formidolosa ex dictis videri adeò securam, ut amplius de ea penderet dubitari non possit, ex fundamentis supra designatis.

Sed nolim me, aut alios qui idem sentiunt propterea dici aut haberi *Hostes charitatis*, ut aliqui non maximè benevolâ charitate exprobrant. Hortamur assiduo, consulimus, suademus, totâ laterum contentione ubique predicamus, ut quisque in quovis opere, & multo magis in Sacramento poenitentiae totis animi viribus ad Charitatem conmitatur. Non tantum ad illam dilectionem dilutam, remissam, & imperfectam quam alii requirunt, sed etiam ut Charitatem perfectam, imò perfectissimam, ac Seraphicam habere contendat. Quorum ergo nos *Hostes Charitatis*? Quia nolumus illos ad tarta-

num damnare, qui cum solo timore ac tremore iustitix divinae, aut caelestis gloriae amittendae, aut gehennae à Deo infligendae, cum spe veniae, & sincero emendationis proposito, ad penitentiae Sacramentum accedunt. Hostes, inquam, fumus Charitatis, quia censuram non recedendum à veritate doctrinae quam ipse Christi Vicarius Alexander VII. disertè pronuntiat esse nunc inter Theologos communior, & non accedendum ad paucos qui hactenus viam aliam, & minime tritam ingrediendam malunt. Ad plenioris huius doctrinae notitiam hic oportune subijcio ipsum decretum in hac materia ab Alexandro VII. editum.

Decretum S. D. N.

Alexandri Divina Providentia Papa VII. quo venit Censuram notari sententiam de sufficientia Attritionis ex metu gehennae, alteramque de necessitate aliquantis dilectionis ad sufficientiam Attritionis. Feria V. die V. Maji. M. DC. LXVII.

S. D. N. Alexander Papa VII. cum acceperit non sine gravi animi merore Scholasticos quosdam accitum, nec absque fidelium scandalo inter se contendere, an illa Attritio, quae concipitur ex metu gehennae excludens voluntatem peccandi cum spe veniae, ad impetrandam gratiam in Sacramento Penitentiae requiratur insuper aliquem actum dilectionis Dei, asserentibus quibusdam, negantibus aliis, & invicem adversam sententiam censurantibus. Sanctitas sua enim cupiens pacis vinculum inter fideles servari, omnemque scissuram fomitem extinguere, auditis votis eminentissimorum ac reverendissimorum DD. Cardinalium adversus haereticam pravitatem generalium Inquisitorum, nec non Dominorum Consultorum, & Qualificatorum sacrae Congregationis ejusdem generalis Inquisitionis, hoc praesenti Decreto, in virtute sanctae obedientiae & sub poena excommunicationis latae sententiae huic sanctae Sedi reservatae, aliisque poenis ejusdem sanctae Sedis arbitrio taxandis, praecipit cunctis, & singulis fidelibus quocumque gradus, ac dignitate etiam Episcopali, & majori, & Cardinalitia fulgentibus, ut si deinceps de materia Attritionis praefatae scribent, vel libros, aut scripturas edent, vel docebunt, vel praedicabunt, vel alio quovis modo poenitentes, aut Scholares, caterove erudiant, non audeant alicujus Theologicae censurae, alteriusve injuriae, aut contumeliae nota taxare alteram sententiam, sive negantem necessitatem aliquantis dilectionis Dei in praefata Attritione ex metu gehennae concepta, quae hodie inter Scholasticos communior videtur; sive asserentem dictae dilectionis necessitatem, donec ab hac sancta Sede fuerit aliud hac in re definitum. Statuitque praeterea Decretum hoc, seu illius exemplum ad valvas Basilicae Principis Apostolorum de Urbe, & in acie Campi Florae affixum omnes ubique existentes arere, & afficere, ac si unicuique personaliter fuisset intimatum.

Franciscus Sicutardus Sanctae Romanae & Universalis Inquisitionis Notarius. Locus et Signum.
Anno à Nativitate D. N. IESU CHRISTI 1667. Indictione quinta, Die vero 7. Maji, Pontificatus autem Sanctissimi in Christo Patris & D. N. D. Alexandri divina providentia Papa VII. anno decimo tertio,

supradictum Decretum affixum
valvas Basilicae Principis Apostolorum
Florae, ac in aliis locis solitis & con-
Carolus Melanum ejusdem Sanctiss.
sanctiss. Inquisitionis Cursores.

atum fuit ad
in acie Campi
his, per me
). N. Papa &
sanctiss.

QUESTIO XXII.

De variis obligationibus Fidelium erga propriam Parochiam.

Obligaciones praecipuae & indubitatae.

PRIMO, tenetur qui ibet intra suam Parochiam à proprio Parocho Baptismum suscipere, & non ab alio extra necessitatem: ideoque parentibus incumbit liberis suis illis baptizandos tempestivè offerre.

Secundò, obligantur Communionem Paschalem à proprio Pastore percipere, nec satisfaciunt tunc alibi communicando, nisi cum illius facultate.

Tertiò, tenetur suo tempore extremam Unctionem ab eodem procurare, uti & Viaticum, nisi sit in loco ubi alteri illa administratio ex certo privilegio conceditur, uti in Missionibus aliquando contingit.

Quartò, idem dicendum est de celebratione Nuptiarum. Ad eundem non alios recurrere tenentur pro benedictione nuptiarum, & puerperii.

Quintò, ad proprium Parochum ejusque Ecclesiam pertinent jura sepulturae, ac funeris ducendi, nisi quis in altera Ecclesia sibi sepulturam legitime constituit, uti apud varios Regulares fieri contingit.

Sextò, de jure ordinatio tenentur Parochiani suo Pastori ejusque Ecclesiae frugum suarum, aliorumque fructuum Decimas persolvere, aliasque primitias, & oblationes, juxta loci consuetudinem. Quod si illa deficiant, aut non sufficiant, debent Parochiani congruam sui Parochi sustentationem aliunde supplere, juxta Apostolum docentem, ministranti spiritualia debere temporalia suppeditari. Debent quoque parentes liberis suis in Doctrina Christiana instruendos Parocho offerre, nisi id per se, aliove sufficienter praestari curent.

His ita constitutis, quaestiones speciales in hoc genere aliquando controversas hic paulo latius deducemus.

An teneantur nullo Praecepto Parochiani diebus Dominicis & Festis inter esse Concioni in propria Parochia, sic ut non satisfaciat qui tunc solas Regularium Ecclesias frequentat.

Hæc controversia nostro tempore magnam partium contentione disceptatur, aut disceptata fuit. Agitur imprimis de Cleri secularis templis, & officiis; litigatur de Regularium praecipuis muniis, ac privilegiis. Disceptatur denique de totius populi Christiani immunitate à vinculo praeccepti, quo aedes Parochiales ad verbi Dei praedicationem frequentare cogantur.

Hinc est quod hæc quaestio saepius excitata, saepius sopita, nuper Lovanii, ex tenui scintilla, in novum repente literariae contentions incendium eruperit. Fomit huius contentioni subiecit Concionator in templo D. Jacobi, qui auditores suos admonuit de reatu peccati, quem illi incurrunt, qui in templo propriae Parochiae verbum Dei audire omittunt. Non leviter offendit

de
cin

leo
gia

Bajo, qui interfuit Tridentino, publice defensas anno 1580. & 1569. 24. Martii his verbis: Etsi melius sit audire sacrificium Missae in Parochia propria, quam aliena, ad has tamen conditiones Ecclesiae praeepto non adstringimur: & quamquam de Concione sacra audienda non habeamus expressum Ecclesiae mandatum, videndum tamen est ne pia consuetudini, vel legi naturae contra veniatur. Ad extremum adverte Auctorem exhibitionis Canonum sic Tridentinum interpretari ut Parochiam propriam intelligat prout opponitur alienae Parochiae, atque ita contra Ecclesias Regularium nihil omnino actum, aut cogitatum fuisse contendit.

Ex his aliisque concludit ille pro Regularibus, communem fidelium praxim ac consuetudinem tam validis argumentis innixam, & ubique locorum tam diuturno usu roboratam, omnem oppositae probabilitatis, aut dubitationis umbram dissipare; nec aliam de verbo Dei in Parochia audiendo relinquere stricti juris obligationem, quam illam quae est legis-naturalis, quando alicui in fide, aut moribus necessaria est instructio, quam alibi commodius adipisci nequit. De his iudicare alterius fori est: haec nobis expositionis, non defensionis causa in his & sequentibus adduxisse sufficiat.

QUAESTIO XXIII.

An Fideles satisfaciunt praeepto Ecclesiae audientes Missam Dominicis & Festis diebus extra templa Parochialia, v. gr. in solis Ecclesiis Regularium?

De hac quoque quaestione novam litem suscitaverunt, ac partem negativam recenter sustinuerunt quidam Pastores, praesertim in urbe Lovaniensi. Contra hos Analecta Privilegiorum pro Regularibus edidit Doctor eximius ex ordine Praedicatorum in eadem Academia.

Argumenta pro parte negativa congeruntur in causa Pastorum ex iure tam antiquo, quam novo, & praesertim ex auctoritate Concilii Tridentini Sessione 22. in decreto de celebratione Missae: *Moneant* (Ordinarii) *etiam eundem populum ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis accedant.* Quod referendum volunt ad Missae auditionem, cum in maxima parte illius Capitis de Missa agatur.

Idemque volunt pridem constitutum à Sixto IV. Extravag. *Vices illius*. de Treuga & Pace. *Quod*, nempe, Fratres Mendicantes non praedicent, populos Parochianos non teneri audire Missam in eorum Parochiis diebus Festis & Dominicis, cum iure sit caurum illis diebus Parochianos teneri audire Missam in Parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absterrent.

Respondent Regulares, semper honestam causam esse, majorem devotionem, aut commoditatem audiendi Missam in aliis Ecclesiis: adeoque per hanc clausulam fidelium libertati relictum esse, ut eligant sibi locum opportuniorem. Neque alia de causa prohibitum esse hoc praedicari, quam ut lites & discordiae, quae ex tali praedicatione suscitatae fuerunt, deinceps sopiantur. Saepe enim ipsa doctrina integrâ & intactâ permanente, concordiae causa, prohibetur eam publice docere, aut praedicare.

Quod si quis pugnaciter urgeat verbis allegatis vim aliquam inesse majorem, quae Parochianis praeepti vinculum imponat: Reponunt facile Regulares, etsi talis obligatio verbis illis intenta fuisset, dudum illi derogatum esse per contrariam consuetudinem toto orbe receptam; & per declarationem Clementis VIII. aliorumque Pontificum decreta, quae mox in medium proferuntur. Atque ita de praeepto Missae audiendae tractantes docent *Barbosa, Porsel, Navarrus* citans S. Antoninum, ac Sylvestrum, & in eandem sententiam plures adducit *Card. Lugo*, & passim alii.

Jam verò contra obligationem frequentandi Missam in templo Parochiali proferunt Regulares aperta Pontificum diplomata: Omissis antiquioribus, manifestam ajunt esse declarationem Leonis X. sancitam 13. Novembris anno 1517. Nos auctoritate Apostolica tenore praesentium notum facimus, omnes Christi fideles utriusque sexus, qui (non contempto proprio, Sacerdote Parochiali) in Ecclesiis Fratrum Ordinum, Mendicantium Dominicis & Festis diebus Missam audiunt, satisfacere praeepto Ecclesiae de Missa audienda, nec in aliquam labem mortalis peccati, poenaeve incurere: In contrarium facientibus non obstantibus, quibuscumque &c.

At opponunt Adversarii, hanc Constitutionem Leonis revocatam esse per locum ex Tridentino supra citatum, aut Bullam subsequenter Gregorii XII. Verum supra ostendunt alii, ipsa Tridentini verba pro Missa Parochiali nullum praeeptum importare, quo possit declarationi Leonis adversari. Ad Constitutionem Gregorianam respondent, quod, neque meminit illa decreti Leonis, neque ullam continet clausulam quae illi derogatur.

Quin & hanc esse mentem sensumque Ecclesiae, declarant ex posteriori Decreto Clementis VIII. edito 22. Decembris anno 1592. ad terminandam litem quam Parochi Duaceni Regularibus intentabant, & ibidem hoc tenore publicata fuit. Praesenti nostro Decreto sancimus, licere secularibus Christi fidelibus universis, liberè Missas diebus Dominicis, & aliis Festis, audire in Ecclesiis tam fratrum Praedicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non Collegii Societatis Jesu juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.

At, inquiunt, in Decreto Clementis nulla extat mentio Tridentini, requiritur autem expressa mentio ut derogetur decreto Concilii Generalis. Sed contra primo, verba Decreti satis declarant Tridentinum nihil statuisse quod in hac parte aboleret Regularium privilegia, sed potius ea post Concilium in suo vigore permanisse, dum in eo disertè declaratur, licere diebus Dominicis & Festis Missas audire in templis Regularium, *juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.* Secundo, Valida esse Pontificum indulta, etiam sine mentione aut clausula expressè derogatoria Concilii, declaravit sacra Congregatio in quaestione mota contra valorem Privilegii cujusdam, concessi Congregationi Oratorii S. Mariae in Vallicella à Sixto V. anno 1586. defectu clausulae quae derogaretur Tridentino, cui privilegium illud erat contrarium. Congregatio Concilii censuit, si hujusmodi privilegium fuit, ut proponitur, à Sede Apostolica concessum, utique esse omnino observandum, quamvis nullam derogationem, aut mentionem Concilii Tridentini contineat. Refertur autem haec declaratio in Compendio

de
sin

leo
gia

pendio Privilegii Fulien. Verbo, Absolutio, quoad seculares §. 9. Idemque ex professo docet *Portel* in *Addit. V. Trident. & Rodrig. Tom. 3.* Quæstionum Regularium Quæst. 46. Art. 1. citans Archidiaconum, ac Innocentium. Neque volunt de hoc dubium moveri Universitates, & Capitula dum de suis Privilegiis agitur, quorum aliàs non pauca vacillarent.

Alià etiam viâ Clementinam hanc constitutionem labefactare conantur, dum volunt eam agere de Missa libera, sive non præcepta, sicut insuper aliam ex præcepto fideles in suis Parochiis audire teneantur.

Sed reponunt Regulares, istam expositionem ab omni veri specie abhorre. Nullis enim opus erat privilegiis Apostolicis, ut fidelibus præter Missam præceptam, alias pro arbitrio ubivis locorum audire liceret: neque Pastores pro re tam frivola litem moverunt. Omnem denique in hac parte, totaque controversia dubitationem tollit Constitutio Leonis X. & Pii V. definiens omnes Christi fideles in Ecclesiis mendicantium Missam audientes per hanc Ecclesiæ præcepto satisfacere, ut supra retulimus.

At contra graviori tono assurgunt aliqui, ac contendunt, ipsam absentiam à Sacro Parochiali conjunctionem esse cum contemptu propriorum Sacerdotum, & Parochialium Ecclesiarum, quod in Bulla Leonis expressè prohibetur.

Hoc si ita esset, fateri oporteret, peccare non tantum populum, sed etiam alios, qui venerandos Pastores, & de suo grege bene meritos per Regularium privilegia contemptui, aut ludibrio exponerent. At videant illi, ne se nimis facile lesos putent. Non illico contemnuntur qui alteri in omnibus non præponunt. Placent Regularium templa, mores, vel modestia; nec ideo displicent Pastorum Ecclesiæ, ritus, & officia. Habent hi suam gratiam, habent Regulares suam. Non sine causa in domo Dei mansiones multæ sunt, ut ea multorum pietati se latius expandat. Si populi pietas, ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, Parochialium templorum angustiis coercenda fuerit, mirum pluribus videtur, quorsum pro Regularibus omnivo, tot populorum ac Principum impensis, tam amplæ sedes toto orbe extructæ, totque altaribus, ac paramentis exornatæ: An ut chorus tantum saxi caneret, & melius in vacuo templo Psalmus resonaret? Adeo denique plerisque apparet illa obligatio tam à populorum consuetudine, quam à Doctorem sententia abhorre, ut præter plures quos contra eam adducit *Card. Lugo, Barbosa, & Pasquilinus*, etiam novissimè *Leander* Tract. II. de Præcept. Eccles. Disp. 20. plusquam triginta Auctores classici enumeret, qui si adæantur, æquo rerum æstimatori abundè satisfaciant.

QUÆSTIO XXIV.

An satisfacias præcepto annuæ Confessionis, qui quovis tempore, etiam Paschali, Regulari approbato confitetur?

Negavit olim Joannes de Poliaco, sed à Joanne XXII. citatus, tam hunc articulum, quam alios suos errores revocavit, uti patet ex Pontificis ejusdem

Extravagante inserta corpori Juris canonici, *Vas electionis*, de Hæreticis. Ut verò ille Regulares contra tales insultus deinceps tutos redderet, Ordinem Prædicatorum, ac Minorum, & eos qui cum illis in privilegiis communicant, ipsis Patochis, quoad potestatem omni tempore confessiones audiendi, æquiparavit. Eandemque *Extravagantem* insurgentibus de novo dissidiis *Eugenius IV. Nicolaus V. & Sixtus IV.* innovavit.

Instauratæ nihilominus sunt nostro seculo antiquæ lites, quibus pridem opposita est nova Constitutio in Concilio Lateranensi sub Leone X. quæ incipit, *Dum intra*. In qua postea sic decernit: *Postquam illi (Regulares) per Episcopos & Prælatos super sufficienti literatura examinari: Talibusque presentibus, admittis, vel etiam indebitè recusatis confitentibus, Constitutioni quæ incipit, Omnis utriusque scilicet, quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse censentur.*

At lapsu temporis perripit hos obices novus aliquorum imperus, & in urbe primùm Duacena Belgicæ invaluit. Sed illum validè repressit Clemens VIII. in *Devi* superiori Capite citato, quod decernit *Seculares Christi fideles, Privilegiatis idoneis & ab Ordinario approbatis peccata sua etiam quadagesimali, & paschali, & quovis alio tempore confiteri licite posse.*

Instant tamen alii, acriterque contendunt hæc intelligenda esse, ut juxta Caput, *Omnis utriusque sexus*, omnis secularium confessio, & maximè annuæ, possit fieri Regularibus, tantummodò de licentia proprii Sacerdotis; alioqui ut Ecclesiæ præcepto satisfiat iterandam; idque juxta Decisionem quandam Martini V. quam refert *Major disp. 17.*

Opponent Regulares Bullam contrariam Alexandri IV. *Non sine multa*: quam refert Bzovius ad annum 1257. n. 5. ubi expressè additur id fieri posse, *Sacerdotum Parochialium assensu minime requirito*. Diploma verò Martini V. quo hæc licentia requiritur, receptum fuisse negat *Sylvius* in Supplemento q. 3. 2. Quæst. 3. Quidquid de eo sit, respondent Regulares, limitationem illam ab aliis Pontificibus Martini Successoribus, & à generali Concilio Lateranensi sub Leone X. penitus ablatam esse, & privilegia cum clausula derogatoriis plenum robur accepisse.

Idque confirmant ex eo, quod quoties deinceps hæc controversia mota est, sacra Congregatio Interpretum Tridentini pro Regularibus sententiam tulerit. Inter alias extat illa quæ lata est pro Patribus Societatis discipulis Lingonensis, ab Episcopo ejus promulgata 22. Septembris 1624. Oratores semel approbati ad confessiones secularium audiendas, possunt omnium confessiones audire, etiam infirmorum, quolibet anni tempore, etiam Paschali, absque eo quod Parochi, & Canonicorum licentia habeatur.

Postea anno 1644. cum turbæ fuissent concitatae à Burdegalensibus adversus Regulares, de Confessione ac communionem Paschali, & ab utriusque administratione tempore quindænæ paschalis illos omnino prohiberi contendissent; Congregatio sine dubitatione Regularibus causam adjudicavit in hac forma: *Instantibus Regularibus civitatis Burdegalensis die 9. Julii, anno 1644. Sacra Congregatio Em. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, post maturam discussionem, nem censuit Archiepiscopum Burdegalensem non potest se prohibere Regularibus habentibus privilegia Apostolica.*

Apostolica, ut à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè administrare non valeant personis secularibus Sacramentum Confessionis. Et ne quid porrò contra hanc sententiam attentari possit, nam ad verbum suae sanctioni quae incipit, *Exponimus fecerunt* anni 1645. 7. Februarii inseruit Innocentius X. subdicens: *Decretum praesertim Apostolica auctoritate, tenore praesentium confirmamus, & approbamus, &c.* Similem decisionem Sacrae Congregationis, in lite à Salernitanis de eadem quaestione mota, refert *Fagnanus* ad Cap. *utriusque sexus*. Jam verò, inquit Regulares, quid videri potest magis à ratione alienum, quam quod possit Episcopus, aut ipse Parochus cuius approbato potestatem dare, excipiendi annuam Confessionem quae praecepto satisfiat, & interea controversiam moveri, an ad eundem effectum sufficiat à summo Christi Vicario facultatem Regularibus concedi, & vices proprias illis delegari? Nam ut docet *S. Thomas* Opusc. contra Impug. Relig. Cap. 4. Sacerdos proprius non solum est Parochialis, sed etiam Episcopus, vel Papa, ad quos etiam magis pertinet cura ejus quam ad Sacerdotem.... Unde qui confessus est Episcopo, vel habenti vices ejus, confessus est proprio Sacerdoti.

Colligunt igitur ex Angelico Doctore, non debere Pastores, sibi tantum *Proprii Sacerdotis* nomen vindicare, sed per hoc intelligi etiam quemlibet cui supremus in terris Pastor suas vices delegavit. De hoc si quis fuit edoceri velit adeat *Rebussum* in Cap. *Omnis utriusque sexus*. *Calderinum* Concil. 7. *Majorem*, *Gabrielem*, *Almamam*, *Vivaldam*, *Gomachum*, *Ysamberium*, & inter recentiores consultat *Chassaigne*. Tract. 5. Cap. Prop. 3. & 4. qui plures adducit auctores qui in eo quem tradidi sensu *Proprii Sacerdotis* nomen usurpandum docent.

Sed ut hi silerent universi, pro sua reverentia audiendus esset solus Clemens X. qui in Decreto quod incipit: *Superna*. edito anno 1670. item omnem aperte diremit dum decernit, Religiosos ad Confessiones secularium semel simpliciter approbatos, posse in diocesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcumque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla Parochorum, vel ipsius Episcopi licentia. Et eos qui dictis Religiosis simpliciter approbatis Paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni quae incipit, *Omnis utriusque sexus*, quoad Confessionem duntaxat satisfecisse censendos.

QUAESTIO XXV.

An validè, aut licitè possit Episcopus Regularis ad secularium Confessiones absolutè Approbatus, propria auctoritate pro libitu ad novum examen sub pana suspensionis adigere, aut approbationes à Praedecessore legitime concessas revocare?

Non desunt pauci ex multis Praelati, qui hanc sibi potestatem vindicarunt, & inde non modico.

R. P. *Artsack*. Tom. II.

cas in sua diocesi turbas concitarunt. Nituntur hi clausulà Bullae Pii V. quae incipit, *Romani Pontificis*, ubi ita decernit, Volumus eos (Regulares Men- dicantes) qui semel, ab Episcopis suis praevio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum, non examinari: Ab Episcopo autem successore pro majori conscientiae suae quiete examinari de novo, poterunt. Est quoque ejusdem tenoris constitutio *Urbani VIII. Alias à nobis*, quae legitur apud *Barbosam* lib. 1. Jur. Eccl. Cap. 43. Ex his, & aliis ejusdem formae Pontificum decretis conficiunt, dictam potestatem Episcopo, saltem Successori, suo jure competere.

Verum ex adverso demonstrant Regulares, per has Constitutiones, ad instituendum novum examen, aut approbationem pro arbitrio successoris revocandam, nihil omnino potestatis acquiri. Id enim juri allegari Canones tunc tantum Episcopo concedunt, quando constat examen *pro majori conscientiae quiete* illi necessarium esse. Requirit igitur justam causam, & defectum aliquem satis exploratum ex parte personae approbatae, qui Episcopi conscientiam merito eximulet, non solum ejus voluntatem, aut causam merè imaginariam. Quod si aliunde constare possit, personam antea absolutè approbatam, ad Confessiones excipiendas satis idoneam esse, non est justa Episcopi inquietudo, nec subest causa legitima ut possit Confessarius ad examen revocari. Cum enim habeat Sacerdos Regularis ad Sacramentum poenitentiae jurisdictionem à Sede Apostolica concessam, & approbationem Ordinarii à Tridentino requisitam, jam ipsi acquisitum est jus omnino ex parte absolutum ad exercendum potestatem legitime possessam: ac proinde ab illius exercitio absque legitima causa, solo praetextu pacandae conscientiae, sine injuria deturbari non potest. Non enim habet se approbatio per modum gratiae arbitrariae, sed est legitima Judicis sententia, quam non potest is qui eam tulit, aut alius, sine nova causa revocare. Hinc non tantum injustam sed etiam invalidam esse in casu nostro hanc approbationis ritè concessae retractationem, docet *Card. Lugo* de Poenit. Disp. 21. Sect. 3. num. 64. *Bossius* de Jubil. Sect. 3. Cap. 2. §. 4. *Portel*. V. Confess. Praesent. *Bordonus* Tom. I. Resol. 36. num. 8. *Leander* de Poenit. Tract. 5. d. 11. q. 8. *Lezana* Consult. 40. num. 1. ubi in eandem sententiam adducit *Peyrinum*, *Suarez*, *Pasqualigum*, *Paluum*, & plures ex antiquioribus.

Roboratur haec doctrina ex pluribus Summorum Pontificum declarationibus ac Decretis, quae vetant imprimis Episcopo Conventionem aliquam integrum propria auctoritate à confessionibus secularium audiendis suspendere, aut ad aliud examen absque nova causa compellere: imò etiam ullum Regularium in particulari à se absolutè approbatum ad hoc adigere, nisi nova causa, & ad confessiones spectans potestea intervenit.

Nec alia est ratio de Episcopo successore, nisi quod hic facilius possit dubitare, an approbatio, non à se, sed à suo praedecessore concessa, fuerit legitima, & persona ad confessiones excipiendas satis idonea. Constant verò ea quae disserui de Episcopo appro-

de
xin

leo
gia

approbante ex Bulla Pii V. *Esti mendicantium* n. 41. & Bulla, *Romani Pontificis*, cum adjuncta Sacre Congregationis declaratione, nec non ex alio ejusdem Congregationis Decreto, expedito 20. Novembris anno 1619. quo statuitur Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, ad quos Confessores approbandi jus spectat, Confessarios Regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere post hac minimè licet, nisi ex nova causa, eaque ad Confessiones ipsas perinente, aut ob non servatum Interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Eiusdem tenoris est Bulla Innocentii X. *Cum sicut accepimus*, data 16. Maji anno 1648. quæ decernit, Regulares aliàs liberè ab Episcopo prævio examine approbatos ad audiendas confessiones personarum secularium, ab eodem Episcopo suspendi non posse sine nova causa, eaque ad Confessiones ipsas pertinente.

Quinimò, quoad Episcopum successorum, *Gonzales* ad Regulam 8. Cancellariæ, refert Declarationem Cardinalium in hæc verba. Episcopus non potest examinare approbatos à suo Antecessore, nisi post promotionem aliqua nova causa superveniat: quod si data sit causa Successori dubitandi de capacitate antea, approbati, non potest eum de quo dubitat suspendere ante examen, cum sit in possessione, sed debet illum ad examen revocare. Prætereo plura alia decreta & decisiones, quas hæc controversia, mirum quam sæpè renovata, pro Regularibus extorsit. Qualis fuit pridem illa contestatio inter Episcopum Brugensem & Regulares suæ diocesis; quos à prædecessore simpliciter approbatos, cum ad novum examen adigere vellet, præcepit illi auctoritate Apostolica illustrissimus tunc in Belgio Pronunciatus, ut Regulares à suorum privilegiorum usu non impediret, ac tergentem ad gravem multam condemnavit, per sententiam datam 16. Augusti anno 1600. Donec tandem Episcopus, destitit, & Regularium privilegia agnovit per transactionem Concilii Regii diplomate Bruxellis expedito confirmatam.

Hanc litem è Belgio tunc præscriptam, Tornacum nuper rexit Episcopus ex Gallia illi diocesi impositus, qui suo edicto 24. April. an. 1671. citavit omnes regulares ad confessiones secularium approbatos, ad subeundum novum examen à die 20. mensis Maji, revocans eo elapso omnes approbationes administrandi Sacramentum Pœnitentiæ, sive per suos prædecessores, sive per Vicarios generales concessas: sed conatus ille novus majorem molestiam, quam profectum habuit. Nec alibi hujusmodi procellæ pacatiorem exitum retulere.

Declaratur generaliter quas pœnas incurrant, qui concessa Regularibus privilegia impugnant: aut qui violant debitam Episcopis reverentiam.

AD demonstrandum Pœnas in hac parte ab Ecclesia constitutas, pauca tantum ex multis Conciliorum ac Pontificum decretis in medium proferenda. Satis disertè eas pœnas ac censuras exprimit

Bulla aurea quæ incipit, *Sacro Predicatorum*, edita à Sixto IV. Kalendis Augusti anno 1479. quæ sic pergit. Inhibentes districtius ipsis locorum Ordinariis sub interdicto ingressus Ecclesiæ, & suspensionis aëgimine, & administratione suarum Ecclesiarum, & Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, & aliis quibuscumque, sub Excommunicationis lætæ sententiæ, & privatione earundem Ecclesiarum Parochialium, & omnium aliorum Beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent, nec non inhabitationis ad illa in posterum obtinenda, Pœnis, eo ipso qui contra fecerint incurrendis, ne personis quibuslibet Ecclesiasticis vel secularibus, in genere vel in specie, directè vel indirectè aliquid inhibeat, præcipiant, ordinent, vel statuant, quo minus Ordines prædictos, illorum domus, & professores prædictis gratis concessis liberè uti possint. Gratas autem illas prius recensuit, scilicet, Concessionem, indulgentias, & peccatorum remissiones, immunitates, exemptiones, facultates, privilegia, & indulta spiritualia & temporalia, qualiacumque sint, à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus prædictis, & à nobis, aut aliis auctoritatem habentibus concessa.

Pœnas eandem renovat, & alias adjungit Leo X. in solemnè diplomate quod incipit, *Exponi nobis fecerunt*, cujus authenticum apud Recollectos Burgale servatur. In quo postquam recitantur molestiæ modernis non dissimiles Regularibus, ac præsertim Recollectis illatæ, mandat Pontifex distictè Ecclesiæ Prælati, aliisque, ut ipsis sua privilegia integra, & inviolata conservent, atque ita pergit. Constitutiones prædictas, & dictorum Fratrum privilegia eis inviolabiliter observanda, sub pœnis & censuris in dicti SIXTI prædecessoris inhibitione contentis, moneatis, & præcipiatis. Inobedientes verò, legitimis super hoc habendis processibus; censuris & pœnas prædictas incurrille declaretis, & declarios publicè nunciatis, aut nunciari faciatis, ut tales ab omnibus aliis evitari mandetis, & alia faciatis que in præmissis fuerint quomodolibet opportuna, invocato etiam ad hoc quando opus fuerit auxilio brachii secularis. Reliquas verò personas tam Ecclesiasticas quam seculares, cujuscumque status aut conditionis existant, qui Rectoribus Parochialium Ecclesiarum in præmissis contra Fratres prædictorum, auxilium, aut consilium præbere præsumpserint, per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, monitione præmissa, districtius cœditeatis, & ut à talibus in futurum caveant, prohibeatis.

Qui hæc cupit fusius deducta, innovata, extendi, legat diplomata Pauli III. *Cum inter cunctas*, anni 1545. Et, *Excer debitu*, anni 1549. Adeat Bullam Pauli IV. *Ex clementi*, anni 1557. Consular Constitutionem Pii V. *Dum indefessa*, anni 1571. Expedat Sanctionem gravissimam Gregorii XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, anni 1584. ubi contra impugnatores Instituti, & privilegiorum Societatis Jesu fiuntur plures pœnæ, ac censura Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ.

Nec est quod aliquis existimet se ab his censuris, & pœnis immunem esse, ex eo quod ipse interceptetur Apostolicæ privilegia suo facto non adversari.

Advertat ille per Canones Ecclesie legitimam privilegiorum interpretationem soli Sedi Apostolicæ reservatam esse. Id statuit pridem inter alios Clemens IV. in diplomate quod incipit, *Ordinis vestri*, quod alii postea Pontifices Paulus III. Urbanus VIII. ac Clemens X. eodem tenore sanxerunt. Decernit autem Clemens IV. in his terminis, Ne Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati alii, indulgentias, seu privilegia vobis ab Apostolica Sede concessa, sive clara quæ interpretatione non indigent, sive dubia contineant, de cætero interpretari præsumant, auctoritate præsentium distinctius inhibemus, volentes, ut cum ejus sit interpretari, cujus est concedere, super hujusmodi dubiis, & obsecris, dictæ Sedis judicium requirant. Eandemq; legem, ac legis rationem exhibent sacri Canones, ut illud Innocentii III. Cap. *Cum venissent*, de Judic. Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ causa verferatur, nolumus de ipsis per alios judicari. Rationem subdit Glossa 25. q. 1. Ipsi namque soli valent Canones interpretari, qui jus condendi eos habent. Denique postremus Pontifex Clemens X. prædecessorum suorum vestigiis insistens, in Bulla, *Superna magis*, anni 1670. decernit fore, Irritum & inane quicquid secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Norunt scilicet universæ Ecclesie Moderatores super premi (quod forte alii non æquè advertunt) quam gravibus ex causis Religiosos Ordines Apostolicis indulgentiis, ac privilegiis muniendos esse censuerint. Non ignorant quanto labore, ac zelo in omni orbis parte Ecclesiam excoluerint, quanto Martyrum Sanguine, quam copioso Apostolorum virorum sudore eam irrigaverint; quantis studiis, ac vigiliis pro Ecclesie propagatione, hæresum extirpatione, & animarum salute, non tantum in Europa, sed in remotissimis Orbis regionibus omni ævo se totos impenderint, hodieque impendant. Illi sanè haud satis benè de Deo, & Ecclesia merentur, qui horum privilegia enervare, functiones opprimere, animos infringere, sibi decorum esse existimarent.

Neque minùs improbandi forent Regulares illi, qui religiosæ summisionis immemores, non dubitant ultra Facultatum suarum limites cum Pastoribus, & Prælati Ecclesie quasi ex æquo contendere. Pauci hujusmodi, Spiritu non sancto impulsæ, sæpius improvidè destruant, quod alii multo labore ædificant, dum ausu temerario utriusque Cleri pacem perturbant. Degenerant ceterè illi à præclaro majorum suorum exemplo, quibus nihil antiquius erat, quam cum omnibus Ecclesie membris, præsertim cum Prælati, & Pastoribus etiam privatis, institutam à Christo pacem, ac harmoniam conservare.

Quam verò graviter universim delinquant, qui debitam Episcopis observantiam violare præsumunt, constat aperte ex Constitutione 26. Leonis X. quæ incipit, *Dum intra*: & sic pergit: Eisdem insuper fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ monemus, ut eosdem Episcopos loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, præ debita & nostra, & Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur. Ex quibus verbis gravis delicti pœnam colligit *Peyrius* in dictam Constitutionem §. 24. num. 44.

Horum verò Episcoporum potestatem & facultates amplissimas, præsertim in Missionibus, recensemus inferius Tract. 2. Cap. 5. ubi de variis Missionariorum Facultatibus tractatur. Tom. II.

cultatibus tractamus: item Tract. 3. Cap. 4. §. 4. in fine, de potestate Episcoporum in casibus Pontifici reservatis.

CAPUT IV. DE RELIGIONE.

Religio hic non sumitur pro Fide de qua fuit Tomo 1. sed pro Virtute qua Deo debitum cultum exhibet, de qua speculativè supra Tom. II. Part. I. pag. 52. hic practicè. Pertinet ad Religionem materia de Votis, Juramento, Blasphemia, Fæstorum observatione, &c. quæ traduntur infra Tract. 5. ad 2. Præceptum. Et de Horis Canonici infra post Sacram. Eucharistia, Missam, &c. De Statu Clericali infra ad Sacram. Ordinis.

Hic porrò traduntur Resolutiones Pastorales, &c. De Beneficiis Ecclesiasticis, Decimis, Asylis, Immunitate, Privilegio Fori & Canonis, &c. item de Statu Regulari, & quæque votis, statutis, &c.

RESOLUTIONES PASTORALES

De Pastoribus Ecclesia, Persona, Residentia, Officiis, Juribus, Decimis, Privilegiis, Beneficiis Ecclesiasticis &c. quæstiones in praxi, & iure singulares.

QUÆSTIO I.

An Ecclesia Parochialis una, possit duos simul Parochos habere?

Respondeo negativè. Quia etsi contingeret plures ad munia unius Ecclesie peragenda præfici, ille tantum esset Parochus qui suo nomine & independentè ab aliis curam illius Ecclesie administrat. Et constat ex jure Canonico, Cap. 1. de sponsa duorum: & Rotæ decisione 489. n. 3. Part. 1.

Sed quæres? An Episcopus non possit unam Ecclesiam Parochialem habenti alteram conferre?

Respondeo, id posse quidem, sed post pacificam possessionem secundæ Ecclesie, statim vacat prima. Sic declaravit Sacra Congreg. Concilii, & tradit Barbofa in summa Apostolicæ. Decil. verbo, *Parochialis Ecclesia*. Collect. 552. n. 54.

Sed excipe apud eundem num. 12. Nisi per consuetudinem, quæ 40. annis vigerit, Ecclesie duæ tamquam unitæ, semper uni, sine dispersione, collatæ fuerint: ita etiam censuit S. Congreg. apud Zerolam declar. 50.

QUÆSTIO II.

An censeatur Parochialis Ecclesia vacare si promoveatur illius Parochus ad Episcopatum titularem in partibus Infidelium, & in alicujus Episcopi Suffraganeum?

Respondeo negativè. Sic enim resolvit S. Congregatio Concilii, die 14. Decembr. 1601. quam refert Barbofa Collect. 552. his verbis. Parochialis obtenta ab eo qui à Sede Apostolica ad Episcopatum in partibus Infidelium existentem promotus est, ac eodem tempore alicui Episcopo in Suffraganeum deputatus fuerit, non intelligitur vacare.

QUÆSTIO III.

An possit Episcopus dispensare, ut quis ante annum 25. inceptum, obtineat Parochialem Ecclesiam?

Respondeo negativè, cum communi. Quia Concilium generale Lateranense Cap. *Cum in cunctis*. §. *Inferiora*, requirit annum 25. saltem inchoatum: Episcopus autem contra Concilii generalis decreta dispensare non potest.

potest. Ita etiam Azor Part. 2. Lib. 6. Cap. 5. q. 9. Navarrus, Barbosa, alique. Totidem anni requiritur solent in Adjutore qui Parocho datur: item in eo qui ad concursum Parochialis admitti possit.

QUÆSTIO IV.

Si ad concursum, qui fieri debet pro conferenda Ecclesia Parochiali, unus solus accedat tempore statuto, an debeat ille examinari, & si reperitur idoneus Parochia illi conferri?

Respondet affirmativè ad utrumque membrum Sacra Congregatio Concilii apud Nicolaum Garciam de Benefic. Part. 9. Cap. 2. num. 214.

Notat tamen idem Garcia supra num. 220. quando Beneficium Parochiale esset valde tenue, illud absque concursu conferri posse, ex eadem Congreg. Concilii.

QUÆSTIO V.

An in Parochialibus beneficiis quæ Regularibus conferuntur concursus institui debeat?

Respondet negativè: Quia de his non loquitur Tridentinum ubi ad Beneficia curata concursus requirit. Et ita censuit S. Congregatio his verbis: Hoc decretum de concursu, non habet locum in Beneficiis Regularibus, quæ Regularibus conferri consueverunt. Et de hoc Breve Sixti V. adducit Rodriguez in Privil. Regul. Bulla 25.

QUÆSTIO VI.

An in Parochialibus juris patronatus Laicorum requiratur examen per concursum, unius aut plurium qui præsentantur?

Respondet negativè, dum tantum unus præsentatur, sed tantum examinandus est ab Ordinario, & si fuerit capax admittendus. Patet ex Tridentino Sess. 24. Cap. 18. his verbis. Quod si juris patronatus Laicorum fuerit, debet qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus reperiatur fuerit admitti. Ubi de requirendo concursu non fit mentio.

Quod si plures fuerint præsentati, tunc requiritur examen per concursum inter solos præsentatos. Sic expressè censuit Congreg. Concilii, apud Garciam; de Benef. Part. 9. Cap. 2. n. 256. assert etiam decisionem Rotæ 30. Junii 1587.

QUÆSTIO VII.

Parochus tenetur de more facere Professionem fidei coram Episcopo aut saltem ejus Vicario intra duos menses à die adeptæ possessionis. *Queritur*, an si professionem illam omittat, incurrat pœnam amissionis fructuum?

Respondet affirmativè, ex præscripto Conc. Tridentini Sess. 14. de Reform. Cap. 12.

Queritur 2. an Ordinarius possit illi condonare fructus sic amissos?

Resp. negativè: Quia Ordinarius non potest dispensare in decretis Concilii, nisi in casibus sibi expressè permissis.

QUÆSTIO VIII.

Parochi tenentur ad Residentiam juxta Trid. Sess. 23. cap. 1. de Reform. *Queritur*, an qui tenuem habet Parochiam, aut si in ea habitent tantum tres, quatuor, aut paucissimam personam, teneatur etiam ad Residentiam?

Respondet in utroque casu affirmativè. Quia tenuitas, aut personarum paucitas non tollit curam officio annexam, idque de secundo casu declaravit Congreg.

Cardinalium apud Garciam de Benef. Part. 3. Cap. 2. num. 179.

QUÆSTIO IX.

Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, *Queritur*, utra erit, in qua debeat residere?

Respondet, teneri residere in Ecclesia digniori: quod si dubitetur quæ sit dignior, residendum est in ea quæ populum habet frequentior: si autem una sit Ecclesia intra, & altera extra urbem, oportet residere in ea quæ intra urbem continetur. Ita casum hunc superius controversum resolvit Castropalaus Tom. 2. Tract. 13. d. 5. Puncto 2. cum Garcia Declar. 14. & Barbosa de officio Parochi Part. 1. Cap. 8. num. 9. & 10. qui referunt sic etiam decisum esse à Sac. Congreg. Concilii Tridentini.

Insuper addunt ex eadem Congregatione, si comparat duas Ecclesias ita videri pares, ut una præ altera neque sit dignior, neque frequentior, liberum esse Parocho pro sua residentia quam velit eligere.

QUÆSTIO X.

Quanam cause Parochum à residendo excusent? Respondet cum communi: Illas causas excusant Parochum, quæ Episcopos à residentia pro tempore excusant, quæ tamen debent à proprio Episcopo in scriptis approbari, ut disponitur in Tridentino Sess. 23. de Reform. cap. 1. Sic tamen ut ovibus suis ita provident, ut quantum fieri potest ex illius absentia nullum detrimentum accipiant.

Quatuor verò sunt cause quæ solent excusare. 1. Christiana charitas, ut est juvare aliam privatam Ecclesiam, lites dirimere, odia componere &c. 2. Urgens necessitas, ut est curatio suæ aggritudinis, fuga hostium, aut alterius gravis injuria inferenda. 3. Debita obedientia, ut si ipsi aliquid justum obsequium imperet Pontifex, ejus Legatus, aut Episcopus. 4. Utilitas evidens Ecclesie aut Republicæ; ut si pro necessaria reformatione conferat se ad superiorem, vel Synodum &c. de quibus supra Azor p. 2. l. 7. c. 4. & Barbosa supra Cap. 8.

Extra causas prædictas Tridentinum Sess. 23. Cap. 1. indulget Parochis, ut per duos sive continuos, sive interruptos menses possint abesse, etiam ad honestam animi relaxationem, modo id fiat absque ullo grævi detrimento.

QUÆSTIO XI.

An attento novo Jure Tridentini, possint abesse Parochi studiorum causa, ut olim licebat per quinquentium ex Cap. fin. de Magistris &c.

Affirmant Navarrus, Toletus, Valentia, & quidam alii. Sed probabilior apparet responsio negativa, nec Episcopum posse illam facultatem concedere. Quia absentia ex causa studiorum, non videtur esse hoc tempore causa gravis, cum Parochi assumantur per concursum, adeoque censeantur satis habere doctrinam pro suo officio. Et in hac sententiam plures Concilii declarationes adducit Garcia Num. 81. inter quas hæc est quarta Congregatio die 22. Februarii 1590. censuit Parochi causa studiorum non esse dandam licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi per concursum magis idonei fuerint judicati. Et ita docet Riccius, Gonzales, Sanctarel, Alzedo, Candidus & Barbosa de Offic. Par. Part. 1. cap. 9. num. 27. &c. Admittunt tamen plerique licet abesse ad docendum publicè Theologiam aut

aut jus Canonicum in aliqua celebri Univerſitate, gregi providendo.

QUÆSTIO XII.

An Epifcopus poſſit obligare Parochos ſub pœna excommunicationis aut ſuſpenſionis, ut doceant ſuos ſubditos doctrinam Chriſtianam?

Reſpondeo, poſſe, ut doceant per ſe, vel ſaltem per alios: idque tam ex Jure divino, quam ex Tridentino colligit Rodriguez Tom. I. Sum. Cap. 18. Sanchez lib. 2. Sum. Cap. 3. Caſtopalans, Barboſa, Riccius in Decif. Curia Archiep. Neapol. Part. 1. Decif. 22. ubi ait, de factò quemdam Parochum ſuſpenſum fuiſſe ab officio ſuo per ſex meſes, eo quod ſuos Rudimenta fidei non docebat.

Addunt non pauci, poſſe etiam Epifcopum per cenſuras & pœnas compellere pueros & rudes capaces, ut ad rudimenta fidei capenda accedant. Ita ſuſus Fagundez, Perez, Sanchez, Rodrig. Palauſ, Barboſa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 15. N. 6. contra Zerolera. 1. p. praxis Epifcop. Verb. doctrina Chriſtiana.

QUÆSTIO XIII.

De aliis Parochorum Facultatibus.

Quid poteſtatis & privilegii habeant Parochi circa diſpenſationem in Feſtis, & Jejunii, & de aliis eorum Prærogativis.

Primo, Parochus poteſt concedere ſuis Parochianis licentiam laborandi in diebus Feſtis ad tempus, & ex cauſa legitima, quando Epifcopum, vel Ordinarium facile adire nequeunt. Hæc eſt communis Doctorem ſententia, quam tradit Suarez, Azor, Fagundez, Palauſ, Machado, & Barboſa de Offic. Par. Part. 1. Cap. 16. q. 6. Qui addit n. 7. quando cauſa laborandi dubia eſt, Parochum poſſe mutare hoc opus ſervile in aliam largitionem quæ cedat in opus pium.

Secundo, Parochus habet poteſtatem, ex juſta cauſa, & abſente Epifcopo & ejus Vicario, diſpenſandi in lege Jejunii, uti admittunt paſſim Auctores, contra Tabernam, Butrium, & Hoſtienſem.

Tertio, Probabile etiam eſt, Parochum poſſe, præſente Epifcopo, juſta de cauſa, cum aliquibus in jejunio diſpenſare: ſic contra plures docet Cajetanus, Durandus, Richardus, aliique, quos citat & ſequitur Leander Part. 3. Tract. 5. de jejunio Diſp. 10. q. 10.

Quarto, Docet idem Quæſt. 12. cum Thoma Sanchez, Paſqualigo, Joanne Sancio, aliſque, non ſolum Parochos, ſed etiam eorum Vicarios poſſe ex legitima cauſa in jejunio diſpenſare, niſi à Parochis id iſtis prohibeatur.

Quinto, Parochi habent præcedentiam ante Ordines Regulares in Proceſſione, Funeribus, & actibus hujusmodi publicis, ut ſuſus oſtendit Barboſa in Sum. Apof. Decif. Collect. 557. ex Conſtit. Clementis VIII. quæ incipit. Decet Romanum Pontificem, & ex pluribus aliis Pontificum decretis. Addit idem Barboſa, Parochos certo modo gerere vices Epifcoporum in cura animarum, quod tamen de jurisdictione fori externi, & pluribus aliis non intelligitur.

Ad hæc Parochorum privilegia ſive facultates, addi poſſunt alia quæ Theologi communiter tradunt.

Primo, quod Parochus habeat jurisdictionem ordinariam in foro pœnitentiæ non tantum circa omnes

fideles, ſed etiam circa Sacerdotes ſuæ Parœciæ, ut docet Navarrus, Barboſa, Suarez, Vaſquez, & Egidius, Leander à SS. Sacramento, affirmans eſſe omnium communem, Part. 2. Tract. 67. Quæſt. 5. Quia hæc jurisdictione non eſt contentioſa, adeoque non terminatur locis, ſed perſonis.

Secundo, illos etiam extra ſuam diœceſim ubique poſſe audire confeſſiones ſuorum ſubditorum: Ita Navarrus, Sylveſter, Armilla, Gomez, Suarez, Lugo, Azor, Bonacina, Toletus, Covarruvias, Leander, & plures citati apud Barboſam de Offic. Paroc. Cap. 19. Num. 5.

Tertio, Parochos poſſe ubique locorum audire Confeſſiones etiam extraneorum abſque nova Epifcopi approbatione, dummodò Parochus proprius non contradicat, quod ut probabilius tradit Leander ſupra Tr. 7. Quæſt. 9. citans pro ſua ſententia Sancium, Vaſquez, Ochagaviam, Suarem, Ludovicum de S. Joanne, & Arboledum. Negat verò Barboſa, de officio Epifcopi. Part. 2. c. 25. n. 8. & de officio Parochi Cap. 19. Num. 3. allegans etiam ſic à S. Congregatione reſolutum, cum Homobono in examine Eccleſ. P. 1. Tract. 5. Cap. 4. Quæſt. 15. Fagundez Cap. 2. Num. 35. Piſac. in praxi Epifcopi. Part. 2. Cap. 1. Num. 10. Squillante de Privileg. Clericorum Cap. 1. Num. 37.

Quarto, docent plures, Parochum poſſe exponere alium quemcumque Parochum ad confeſſiones ſuorum ſubditorum in ſua Parochia audiendas: Ita Leander ſupra Quæſt. 12. & apud eundem Diana, Toletus, Suarez, Fagundez, Filucius, Hurtado, & Egidius, & Candidus: Contra Gutierrez, & Petrum de Leone, quos hic breviter retuliſſe ſufficiat.

Quinto, Poſſe Parochos eligere ſibi ad proprias Confeſſiones quemlibet Sacerdotem approbatum, communis eſt ſententia Doctorem, uti patebit ex ſequentibus.

Eandem facultatem eligendi ſibi quemlibet Sacerdotem approbatum, locum habere etiam in aliis Sacerdotibus ſecularibus, docent communiter tam antiqui, quam recentiores, ut Valentia, Emanuel Sa. V. abſolutio Num. 8. Fran. Suarez de Pœnitentiâ Diſp. 27. Sect. 3. ubi hanc doctrinam ſuſe examinat, & probat, pro ea adducens ex antiquioribus Hoſtienſem, Raymondum, Altenſem, Gerſonem, Guil. de Monte Lugduno, Navarrum, Cajetanum & Sorum: oſtenditque Suarez ibidem, facultatem hanc non jure, ſed conſuetudine, conſenſu ſaltem tacito approbatâ, inductam eſſe: nec non voluntate proprii Sacerdotis poſſe revocari: in quibus autem illa conſuetudo vigeat ad facti quæſtionem pertinere. Valere illam in Belgio uſus videtur indicare, quantum quidem aſſequor: quo ſuppoſito, clauſula illa quæ apponitur in Approbatione, *accedente conſenſu illorum quorum intereſt*, intelligenda eſſet in hoc caſu de conſenſu illo per conſuetudinem conſeſſo, non contradicentibus illis quorum intereſt in ſua Eccleſia.

Alia huc pertinentia inferius traduntur, ubi agimus de varia Jurisdictione in Abſolutione, & ſingulorum Sacramentorum adminiſtratione: **TRACTATU SECUNDO**
Cap. 2. &c.

CAPUT V.

De Beneficiis Ecclesiasticis, Desimis, Asylis, Immunitate, Privilegiis Fori & Canonis Personarum Ecclesiasticarum.

ARTICULUS I.

QUESTIO I. An licitum sit, omittis dignioribus, ad Beneficia eligere, postulare, aut præferre personam dignam quidem, sed minus dignam?

Respondetur, Ad Beneficia habentia curam animarum id illicitum esse sub gravi delicto. *Dignior* autem dicitur, qui omnibus consideratis, speratur multo melius functurus isto officio pro quo instituitur electio.

Probatum hoc ex Concilio Tridentino Sess. 24. Cap. 1. de Reform. ubi declarat. *Omnes & singulos qui ad promotionem præficiendorum quomodocumque jus habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint: non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus; sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Quamvis autem loco citato Tridentinum agat de Episcopis, nihilominus idem tenendum esse de Patrociniis satis patet ex eadem Sessione Cap. 18. post medium, ubi tam habenti jus patronatus Ecclesiastici, quam Episcopis præcipit, ex dignis præferre, & eligere digniorem, ut fufius ostendit Lessius de jure & Just. Lib. 2. Cap. 34. Dub. 14.

Hinc rectè ab Innocentio XI. Propos. 47. reprobatur sententia docens, *Tridentinum per digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loqui tertio, quando sit concursus.*

In cæteris Beneficiis non habentibus annexam curam animarum, ut in Canonicatibus, aut Capellis, sunt plures qui docent non videri peccatum mortiferum semel aut bis præmittere digniorem, modò conferatur verè digno, cum Soto, Halensi, Angelo, Gabriele in 4. d. 15. a. 9. quos sequuntur plures recentiores. Quia in hujusmodi beneficiis id semel iterum fieri, censent non cedere in detrimentum notabile Ecclesie, eò quod paucorum mediocritas aliorum virtute facile compensetur: Nec fieri propriè injuriam digniori, quia non est illi debitum stricto jure; sicut debetur præferato, vel electo. Hinc admittunt illi, quod si beneficium ex sua institutione habeat, ut debeat conferri digniori, vel per oppositionem, tunc semper esse peccatum mortale.

Quod si quis id sæpius faceret, aut rarò curaret ut digniores præferantur, in beneficiis etiam non curatis, censeretur graviter peccare. Quia graviter violaret fidelitatem Ecclesie debitam, ejusque bonum omitteret in re singularis momenti: sunt enim hæc beneficia ex fundatorum institutione non solum stipendia ministeriorum, sed etiam præmia virtutum.

Dices, Jura antiqua, atque etiam Tridentinum Sess. 7. Cap. 3. de Reform. tantum requirit ut beneficia dignis conferantur, citans etiam Constitutionem Alexandri III. & Gregorii X. qui idem statuunt, ut habeant etiam nonnulli Canonistæ.

Resp. Concilium, cæterosque, hoc solum requi-

tere, non ut collatio fiat absque gravi peccato, sed ut illa non sit irritanda in foro externo, quod colligitur ex eo quod Concilium postea subdat, *aliter facta collatio omnino irritetur.*

QUESTIO II. An qui, prætermissis dignioribus, vel alteri minus digno procurat beneficium, teneatur ad aliquam restitutionem digniori faciendam, vel etiam Ecclesie?

Resp. Communiorem esse Doctorum sententiam, talem ad restitutionem non teneri, dummodo illi verè idoneus, & beneficium non fuerit per oppositionem conferendum. Ita docet Scotus, Richardus, Adrianus, Sotus, Covar. Navarrus cap. 17. num. 72. & plures alii, contra Paludanum, & Cajetanum, qui tamen addit, eum non teneri, qui sibi procurat non intendens impedire digniorem.

Ratio est, quia primò non tenetur digniori, quia ille non habet jus strictum ad illud beneficium, sed tantum jus aliquod largum, consistens solum in aliqua majori aptitudine, quod non fundat injuriam propriè dictam. Secundò, non tenetur Ecclesie, quia hæc non censetur intendere collatores, & paternos sub onere restitutionis obligare ad procurandum semper majus illius bonum, neque illi censent se talis onus subire, cum frequenti perplexitate, quæ inde oriretur: uti in simili ad restitutionem non obligatur æconomus Principis, qui operarios non optinios sed tantum idoneos conduxit.

Notandum denique circa valorem collationis beneficii, quod tradit Lessius de Just. Lib. 2. Cap. 24. Dub. 16. Omnis collatio seu institutio facta præter formam Tridentini Sess. 24. Cap. 18. &c. censetur irreperitiam & nulla; & collatio, si pertinebat ad Episcopum, devolvitur ad Sedem Apostolicam: ut hoc postremum statuit Pius V. in Bulla, quæ incipit, *in conferendis Ecclesiis*, edita anno 1567. Ubi insuper decernit: Si Episcopus minus habilem, postquam magis idoneis, post examen elegerit; possunt si qui rejecti sunt à mala electione hujusmodi ad Metropolitanum, vel si elector Metropolitanus aut exoptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, ut Apostolicæ Sedis Delegatum, vel aliàs ad Sedem Apostolicam appellare, & electum ad novum examen eoram appellationis Judice provocare, ut dignior datur. Interea tamen electio prior executioni mandanda est, & provisus non potest amoveri, nulli beneficii alteri debito modo collatum fuerit.

QUESTIO III. Quenam conditiones ex jure requiruntur, ut aliquis ad Beneficium censetur idoneus?

Resp. Conditiones decem requiri. 1. Legitimitas: est enim illegitimus incapax Episcopatus, & cujuscumque alterius beneficii habentis curam animarum, nisi per Pontificem cum eo dispensetur: est etiam incapax simplicis beneficii, sed in hoc plerumque potest Episcopus cum eo dispensare: ut habetur ex cap. 1. de filiis Presbyt. in 6. 2. Requiritur Clericatus vel ordo prævius, ex Cap. cum a deo. 17. de rescriptis. 3. Certa ætas ad singula beneficia necessaria: Ad Episcopatum 30. anni exacti, Ad alias Dignitates vel Personatus sine cura animarum, ut non sit minor 22. annis, quos requiri completos, indicatur ex Tridentino Sess. 24. Cap. 12. Ad beneficium Parochiale 25. anni inchoati: in qua ætate Episcopus non dispensat. Ad alia beneficia quæcum-

que requiruntur 14. anni saltem inchoati: Ita Trident. Sess. 23. Cap. 6. ut, Nemo ante 14. annum beneficium possit obtinere.

4. Requiritur Cœlibatus, sic ut omnis collatio beneficii facta junctis matrimonio sit irrita, nisi cum mutuo consensu debito modo separentur. 5. Condicio est, ut non sit irretitus aliquâ censurâ, vel irregularitate: aliâs non tantum collatio, sed etiam electio, presentatio, & postulatio in ejus favorem est irrita: quamvis probabile sit, illum qui est suspensus ab officio, vel beneficio, si in suspensione novum beneficium obtineat, non teneri sponte dimittere ante sententiam Judicis, ita censet Lessius, Suarez, aliique.

6. Morum probitas, ut scilicet non sit deditus gravibus peccatis, nec infamis: Collationem tamen factam criminoso non esse ipso jure irritam, sed irritandam, docet Navarrus in Cap. si quando, Exceptis. 16. 7. Scientia debita: talis autem scientia requiritur, quæ ad munus beneficio annexum ritè obeundum est necessaria, ita statuit Concilium Lateranense Cap. Cum in curiis, de Elect. 8. Habilitas ex parte Corporis, quæ nempe necessaria est ad officium decenter præstandum, Trid. Sess. 22. Cap. 4. Si tamen postea debilitas superveniat per quam reddatur ineptus ad officium, non ideo privari debet, sed si habeat curam animarum providere debet ut per vicarium administraretur. 9. Intentio status Ecclesiastici, quæ si sincera sit, non vitatur per propositum resiliendi, si causa aliqua iusta incidit, v. gr. si frater primogenitus moriatur, vel obtingat matrimonium inagnopere conducens ad conservandum decus familiaræ.

10. Ut non habeat aliud beneficium incompatible: sic ut habens beneficium cum cura animarum, vel dignitatem, vel Personarum, vel Officium, si secundum hujus generis acceperit cum pacifica hujus possessione, penam vacare debeat. Eiusdem generis sunt Præbendæ uniformes sub eodem recto, ut sunt duo Canonicatus, vel duæ Sacellanæ ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia, ut patet ex Cap. littera 9. de Consec. præbendæ. Quædam sunt alia incompatible beneficia, quæ simul quidem licitè retineri non possunt absque dispensatione, non ita tamen ut altero obtento aliud vacare debeat: de quibus fusius Lessius, aliique. Et plura de impedimentis præsertim ex irregularitate colligi possunt infra de Sacram. Ordinis in fine.

QUÆSTIO IV. Quibus modis Beneficia jam possessa amittantur?

Resp. Quatuor potissimum modis amitti. 1. Per mortem Beneficiarii. Ratione verò diuturnæ absentia, non privatur ipso jure, sed requiritur sententia, quæ tamen ferri non potest nisi absente prius citato. Quod si nesciatur ubi versetur, post edictum triæ citationis in Ecclesia ista publicatum, si ultra sex menses redire distulerit, poterit suo beneficio spoliari. Si verò sine tali citatione beneficium fuerit alteri collatum, revertenti non oberit collatio, ex Cap. Tua de Cler. non residentibus.

Secundus modus est, ex dispositione Juris: sive propter alterius beneficii impossibilis consecutionem, de quo in Quæstione præcedenti: sive per professionem Religiosam: sive per contractum matrimonii: sive ob commissionem Criminis cui ex jure amissio beneficii ipso facto annexa est, ut est Hæresis, Schi-

sina, Sodomia sæpius exercita. Tertius, per sententiam judicis. Quartus, per liberam resignationem. Adde, si quis per vim possessionem beneficii sit ingressus, Cap. cum qui 18. de præbendis l. 6.

Porro ut resignatio beneficii sit valida, præter alia, requiritur ut illa fiat in manibus ejus qui potest eam admittere: & ut resignatio ab eo actu admittatur, ut est Pontifex, vel Ordinarius collator, & fiat consensu Patroni, si sit juris patronatus. Si Resignans sit infirmus, requiritur ut supervivat ad 20. dies post factam resignationem: item ut capiatur possessio ante mortem resignantis: de quibus plura in Articulo sequenti.

QUÆSTIO V. Qualiter fieri possit Commutatio beneficiorum?

Resp. Illam fieri quando duo beneficiarii unum vel plura sua beneficia, Pontifici non reservata, resignant in manus Ordinarii, vel alterius Episcopi auctoritate ad hoc præditi, cum conditione ut ille postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Hoc aliquando exigente necessitate Episcopus instituere potest, sed vocatis illis quorum interest, ut Patrono, & Collatore in favorem. Talis autem permutatio ut valeat, debet esse libera, id est, fraude, aut metu non extorta. Requiritur etiam duæ postremæ conditiones supra de resignatione, ut supervivat ad 20. dies post factam commutationem, & ut ante mortem commutantis capta sit possessio, aliâs beneficium vacare censetur.

QUÆSTIO VI. An licitum sit permutare beneficia inæqualia, adhibita fructuum compensatione, sic ut beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, cum tenui commutetur?

Resp. Talem compensationem per se non licere: potest tamen peti compensatio ob talem commutationem à Pontifice, propter incommodum temporale quod alter suscipit, spoliando se proventibus amplioribus sui beneficii. Quia talis compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum annexorum, sed sola conditio quæ se indemnem conservet, sine qua nollit se beneficio spoliare cum suo detrimento.

ARTICULUS II.

An, & qualiter fieri possit Resignatio beneficii in gratiam tertii, & cum onere Pensionis?

Respondeo ad Primum: Resignationem licitam Resse, & Simonia labe carere, modò pensio sit moderata, & legitima auctoritate constituatur: uti docet sententia communis: & patet ex Cap. ad quæstiones de rerum permutatione. Ratio est, quia uti potest Pontifex titulo alicujus beneficii plures fructus annectere, ita potest eidem titulo partem fructuum detrahere, & alteri jus ad illos fructus concedere; vel etiam ipsi titulo imponere onus certam portionem ex fructibus solvendi, idque ad vitam resignantis: & in hoc casu, ad quem transit beneficium, ad eundem solvendæ pensionis onus transibit.

QUÆRITUR II. Quinam possint Beneficio Pensionem imponere ratione simplicis resignationis?

Resp. Id posse Pontificem, cum illi competat plenaria beneficiorum dispositio. Idem posse Legatum à latere

de
cin
leo
gia

latere docet *Rebuffus §. de resign. conditional. num. 12.* Huic tamen non est concessum ut admittat resignationes in favorem tertii, ut idem tradit supra. An idem possit Episcopus major questio est. Affirmant varii si subit causa iusta, v. gr. ad alimentum Parochi non valentis amplius servare: Ita *Felrus, Olaradus, Immola, Gigas*, plures citans hic *Quest. 6.* Negant tamen alii communius cum *Lessio Lib. 2. Cap. 35. Dubit. 15. num. 91.* Quia censent pensionum constitutionem per stylum curiae Romanae reservari summo Pontifici. Ac proinde Episcopum, sive Ordinarium, id non posse, nisi quatenus id illi specialiter privilegio, vel consuetudine concessum est. Stylus enim Curiae jus constituit, quod peculiariter locum habet in pensionibus, quarum ferè totum jus in consuetudine situm est.

Pensio autem, à quocumque constituatur, debet esse moderata, Ita ut beneficiario relinquatur quantum sufficit ad sustentationem, maxime si sit beneficium conjunctum cum cura animarum: consuetudo autem est, ut non excedat tertiam partem fructuum, ut habet *Cacialupus Tract. de pensionibus Quest. 7.* Possit tamen Pontifex constituere majorem.

Ad constituendam pensionem non est necessarius consensus Patroni, etsi beneficium sit juris patronatus laicorum, ut aliqui requirunt. Quia id nullo jure cavetur: & per impositionem pensionis nullum fit patrono praedictum, quia illius tantum est praesentare instituendum, quod ei per pensionem non adimitur. Aliud est in permutatione, & resignatione quae fit in favorem, in qua debet ordinariè ejus consensus intervenire: in literis tamen pensionis debet fieri mentio & derogatio patronatus si sit Laicorum, ut habet stylus Curiae, ut tradit *Gigas Quest. 24.* non tamen si sit Ecclesiasticorum: Pontifex enim beneficia Patronatus Laicorum quam Ecclesiasticorum difficilius onerat.

Denique pensio non est perpetua uti beneficium, sed morte pensionarii extinguitur, sicut ususfructus morte usufructuarii.

QUAERITUR III. Quomodo debeat procedere qui vult resignare in favorem tertii sub onere pensionis?

Resp. Possit illos inter se de hoc tractare, non tamen absolute concludere, sed tantum sub beneplacito Pontificis futuro: aliàs absolute concludendo simoniam admitterent. Quando autem coram Praelato habente potestatem comparent, debet beneficium in manus illius prius resignari, non cum pacto, sed cum deprecatione ut in illius tertii favorem cedat. Postquam verò pensio per legitimam auctoritatem imposita est, tunc jure debetur & exigitur.

QUAERITUR IV. An licitum sit resignare vel conferre beneficium in Confidentiam, ut vocant Jurista?

Resp. Si quis resignet, vel procuret alteri beneficium in confidentiam, id est, confidens ipsum aliquando beneficium illud v. gr. vel nepoti, vel amico suo resignaturum: modo nullam illi obligationem imponere intendat, non erit simonia: quamvis possint concurrere aliae circumstantiae quae rem reddant illicitam. Ita cum aliis docet *Navarrus Cap. 23. Num. 109. Vvaldus de Simonia Num. 28. Hugolinus Tabula 1. Cap. 22. Lessius Lib. 2. Cap. 35. Num. 16.* Quia nullum hic intercedit pactum, vel

aperta aut occultata conventio, vel intentio obligandi, quae Simoniam constituent. Quod si talis intentio obligandi adesset, incurteretur Simoniam mentalis, quae tamen poenas juris non habet annexas.

Si verò aliquis beneficium alteri procuret, sive fiat eligendo, praesentando, postulando, resignando in favorem, sive conferendo, instituendo, confirmando, aut commendando, cum pacto addito ut ille qui beneficium istud accipiet, illud idem sibi, vel alteri aliquando resignet, vel relinquat, vel pensionem ex eo, vel fructus aliquos alteri praebcat, in hisculis illis actibus erit Simoniam externa confidentiam, quae poenas juris adjunctas habet. Constant haec ex Bulla *Pii IV. & praecipue Pii V.* quam refert hic *Navarrus Cap. 23. Num. 110.* in qua exprimuntur variis modis quibus in foro externo praesumi debeat Simoniam illam esse commissam. In foro autem conscientiae committitur duobus praecipue modis: si quis alteri procuret beneficium, ut illud sibi, vel alteri aliquando renunciaret: vel si procuret ut ex eo fructus vel pensio percipiatur.

QUAERITUR V. An Pensiones jam constitutae possint postea vendi, aut redimi?

Prima sit, Pensio quae datur Parocho seni non valenti amplius deservire, ut se sustentet, beneficio ejusdem collato. 2. Quae Clerico pauperi ad sustentationem conceditur. 3. Quae datur ad litem componendam. 4. Quae attribuitur resignanti in favorem alterius, vel beneficium suum cum altero vicissim commutanti.

Respondet *Toletus Lib. 3. Cap. 92. Lessius hoc Cap. 35. Dubit. 22. Cajetanus Tom. 1. Opusc. 31.* cum pluribus Canonistis in Clementin. unica §. *Eadem quoque &c.* Non esse Simoniam si ille qui aliquam ex his pensionibus debet, illam redimat praesenti pecunia, consentiente pensionario: additq; *Toletus ad hoc quoque non esse alia facultate.* Ratio est, quia talem pensionem redimere, non est emere aliquod jus spirituale, sed extinguere aliquod onus temporale contractum, solvendi scilicet certam summam in pensionem annuam, per unam summam totalem semel praestitam.

Dum tamen aliquis primò resignat beneficium sub onere pensionis annuae, non potest sine Simonia hoc contractus, sive pactum ut pensio constituta redimatur. Quia onus inde resultans est pretio estimabile, uti notat *Toletus, Lessius, Cajetanus*, supra.

Aliquam etiam ex his pensionibus emere, aut vendere, non esse Simoniam, spectato jure antiquo, ut probabilis docet *Lessius supra* citans *Cajetanus, Cassius, &c.* Quia pensio v. gr. Parochi senis, non datur ad obeundum aliquod munus aut officium spirituale, sed tantum ad alimenta: ac proinde est merè temporalis, concessa titulo gratitudinis aut misericordiae à talium bonorum dispensatore legitimo.

Idem, ob eandem rationem, de reliquis ejusmodi pensionibus docet *Lessius supra* cum *Soro q. 7. art. 2.* quia ejusdem esse rationis quis videtur, vendi, & redimi.

De his tamen notat *Lessius*, ubi Bulla *Pii V.* de pensionibus est recepta, per illam, pensionem evadere in rem spirituales; quia peculiariter statuit, ut omnes pensionarii ratione pensionis teneantur recitare officium B. Virginis: qua ratione pensio reddatur quoddam beneficium. Sed addit, hanc Bullam plerumque locis non videri receptam: quia à plurimis ignoratur, vel etsi sciatur non est umquam in praxim deducta.

dicta. Sed et si Bulla illa Pii V. recepta alicubi non sit, tamen aliunde pensiones hujusmodi vendi non possunt abique Pontificis facultate: quia id stylo Curiae est prohibitum, quamvis redimi permittantur, ut testatur *Toletus Lib. 5. Cap. 92.*

ARTICULUS III.

De Ecclesiasticorum Immunitate à vectigalibus, &c.

Dicendum primò, Ecclesias, & personas Ecclesiasticas, & res illarum à vectigalibus solvendis exemptas esse. Patet 1. ex Jure Canonico *Cap. Quamquam de censibus in 6.* ubi, Bonifacius VIII. etiam Excommunicat privatas ipso facto, que ralia ab Ecclesiasticis exigunt, & communitates subicit interdicto, à quibus panis non possint absolvi nisi facta restitutione. Ibidemque contrariam consuetudinem declarat esse corruptelam. Unde etiam patet, hoc jus contra Ecclesiasticos usurpaci non posse. Idem quoque prius statutum fuit in Concilio magno *Lateranensi* sub Innocentio III. Horum singula, & bona exempta distinctus exprimuntur in *Bulla Cœna Domini*, ubi, Excommunicantur omnes qui absque speciali expressa summi Pontificis licentia imponunt collectas, decimas, tallas, presantias, aut alia onera personis Ecclesiasticis, aut eorum bonis, sive Ecclesiarum aut Monasteriorum ipsorum: aut imposta exigunt, aut à sponte dantibus recipiunt, aut his actibus quoquo modo cooperantur. Quod hic dicitur de sponte dantibus, intelligitur, quando exactor recipit ab eo qui ideo sponte dat, quia Ecclesiasticis sunt imposita, vel qui dat antequam exigantur, uti hic notat *Lessius*.

Patet etiam 2. ex *Jure Civili*, in Novella *Fridetici Imperatoris*, quæ incipit, *Item nulla*, de Episcopis & Clericis *Nulla*, inquit, *communitas, vel persona publica, vel privata, collectas, exactiones, angarias, vel per angarias Ecclesiarum, vel alius piis locis, aut Ecclesiasticis personis imponere presumat.* Et. Item in *Leg. Sacerdotum 2. Cod. de sacrosanctis Ecclesiis*, immunitas ista omnibus piis locis conceditur.

Hæc Ecclesiasticorum exemptio à multis dicitur esse certâ ratione juris divini. Primò, propter dignitatem status, quo rebus divinis mancipantur & consecrantur: ac proinde contra reverentiam Deo debitam foret, quod Deo consecratum est, more profano tractari. Secundò, quia sunt Patres, & Judices secularium à Deo constituti: in rebus maximis, quæ salutem æternam concernunt. Tertio, quia Principibus & populis per sacramenta, & doctrinam salutiferam maxima beneficia rependunt. Quin & in antiquo Testamento *Genesis 47.* Joseph in Ægypto cum totam terram in quintam partem fructuum fecisset Regi tributariam, excepit terram Sacerdotum, quibus & ex publico cibaria concessa. In novo Testamento cum ab initio Ecclesiastici essent sub dominatu infidelium, sub Constantino Imperatore, & Justiniano, & aliis deinceps cepit maximè, lege latâ, ista immunitas in praxim deduci.

Illam immunitatem à successoribus non posse revocari, tradit cum aliis pluribus *Lessius Cap. 33. Dub. 5.*

Dicendum II. Bona etiam patrimonialia, & alia secularia, quæ ad Ecclesiasticos, Ecclesias, aut Monasteria deveniunt, sunt à Novis tributis imponendis

R. P. Arjdek. Tom. II.

immunia. Ita Doctores communiter, *Sylvester*, *Ver-*
Immunitas, *Lessius* supra, aliique. Patet ex *Constit. Bonifacii* supra citata, ubi dicitur, non tantum personas Ecclesiasticas, sed etiam, *res earum exemptas esse.*

Dixi autem, à novis tributis: quia si antequam bona ad tales Personas, Ecclesias, vel Monasteria devenirent, annexum habebant onus aliquod, certum & invariabile, v. g. censum, vel servitutem Principi debitam, hoc etiam onus ab illis præstandum est: quia res quælibet cum suo onere transit: uti constat ex *Cap. Cum non sit: & Cap. Pastoralis, de decimis.*

Dicendum III. In certis casibus Ecclesiasticos à prædictis tributis &c. non esse exemptos. Primò, si negotiationem exercent: nam ex eo quod isto intuitu emunt, vendunt, aut deferunt, vectigalia licitè exiguntur, uti patet ex *Cap. Quamquam* hic ab initio citato: quod Ecclesia concessit in odium negotiationis per Clericos, quos ea dedecet, iisque prohibetur. 2. Si bona illa habebant prius onus aliquod invariabile, quod supra excepimus. 3. Si contributio quædam facienda sit æque primario in utilitatem tam Clericorum, quam Laicorum v. g. reparatio aggeris ne flumen utrorumque agros inunder. 4. Quando contingeret facultates Laicorum non sufficere ad succurrendum publicæ necessitati, posset etiam contributio aliqua Ecclesiasticis imponi, sed accedente Pontificis consensu, præsertim post *Bullam Cœna*, quem consensum etiam requirit *Innocentius III.* in *Concl. Lateranensi, Cap. Adversus, de Immun. Eccles.* Si esset periculum in mora, sufficere consensum Episcoporum Clero pro gravandis sibi subjectis, notat *Sylvester supra.*

Pro reparatione viarum publicarum, pontium, murorum urbis, & similibus, quæ principatim spectant ad communitatem, Clerici contribuere non tenentur, ut docent communiter Canonistæ: quamvis non desint aliqui Doctores præsertim juris Civili qui in his contrarium sustineant.

Dicendum IV. Gaudent exemptione prædictâ à tributis, omnes Clerici in sacris ordinibus, & Beneficiarij, & Religiosi, ac Religiosæ. Et saltem ex jure antiquo, Clerici etiam Minorum ordinum, & primæ tonsuræ, si non sint conjugati; uti colligitur ex *Cap. Quamquam*, supra: & ex *Cap. Finali*, de vita & Honest. Clericorum &c. Sed ex consuetudine contraria, & diuturna, Clerici primæ tonsuræ, & minorum ordinum videntur hanc exemptionem amisisse, quando nec beneficium habent, nec ulli Ecclesie deserviunt. Contra hos ut valeat illa consuetudo sive præscriptio, consensus Pontificis ob justas causas datus præsumi debet.

Clerici illi conjugati neque jure Canonico, neque consuetudine sunt exempti à vectigalibus. Quia tantum illis conceditur Privilegium fori, & Canonis: & hæc duo non conceduntur nisi in casu quo duxerint virginem, eamque unicam, & defertant tonsuram, & vestes clericales: quibus addit Tridentinum, *ut privilegio fori non gaudeant, nisi ab Episcopo alicujus Ecclesie ministerio sint deputati.* Alias Clericorum immunitates vide infra *Part. III. de Sacramento Ordinis.*

ARTICULUS IV.

De Decimis Ecclesiasticorum.

DICENDUM primo: Certum esse Decimas certarum rerum in Ecclesia determinatarum Ecclesiasticis Jure, & ex iustitia deberi. Contra *Wicelsum* asserentem Decimas non esse ullo jure Sacerdotibus debitas, sed esse meras elemosynas, qui in *Conc. Constantiensi* damnatus est, etiam in hoc errore *Sess. 18.* Ratione etiam probatur, quia jure divino, & naturali ministrantibus populo spiritualia sustentatio debetur. Decimas autem tales tam in antiquo, quam in novo Testamento Sacerdotibus attribui debere, passim ex Scripturis patet.

Quaestio est, An decimae jure etiam divino debeantur? Affirmant passim Canonistae. Negat verò melius communis consensus Theologorum, qui docent illas nunc deberi tantum jure Ecclesiastico, sed antiquissimo jam inde à temporibus Apostolorum, uti patet ex *Constit. Clementis Lib. 7. Cap. 29. 38. &c.* Ita *D. Thomas Quaes. 87. art. 1. Hallensis, Henricus, Antoninus, Sotus, Navarrus, Lessius Lib. 2. Cap. 39. Dub. 1.*

Hinc patet Parochis decimas ex iustitia deberi, & per actionem ex Canone posse eas à quovis earum possessore expetere; & contra fructuum non decimatum destructorem actionem instituire.

DICENDUM II. Personae omnes, & solae, quae in spiritualibus subditae ex manu Sacerdotis Sacramentum suscipere debent, ad Decimas persolvendas personali debito obligantur. Quia Decimae praebentur tamquam stipendium pro isto ministerio, & cura quae fidelibus exhibetur. Si quando Judaei, aut alii non fideles ad Decimas adiguntur, id non fit ratione personae, sed ratione praediorum quae inter fideles possident.

Episcopi, & Parochi non solent per se obligari ad Decimas: quia nullà consuetudine id constitutum ostenditur: quamvis à Pontifice ad hoc adigi possint.

Clerici tamen seculares non Curati debent ex propriis novalibus, non tantum ratione terrae, sed etiam personae, Parochis suis decimas persolvere: non tamen ex Ecclesiasticis redditibus si quos habeant, quos Ecclesia vult illis integros relinqui.

Ad Decimas praediales, tenentur etiam Monasteria, & pia loca, nisi vel Privilegio, vel praescriptione, vel compositione, vel transactione exempta sint. Patet ex *Cap. Nuper. de Decimis*, & alibi. Quod verò Privilegio possint eximi patet ex *Cap. Ex parte*, ubi dicitur, *Romanos Pontifices ante Innocentium III. ferè omnibus Religiosis decimas laborum suorum concessisse*: nempe ut non solverent decimas praediorum quae ab ipsis colebantur. Postea etiam quibusdam Ordinibus concessum est, ut de nullis praediis aut aliis bonis ab ipsis possessis teneantur ullam decimam etiam Papalem persolvere.

De his in particulari, uti & gabellis, subsidiis &c. si opus fuerit, videri potest *Bulla Pauli III. pag. 45. Pii IV. pag. 90. Gregorii XIII. pag. 181. pro S. I. ubi in hoc derogat dispositioni Cap. Nuper. de Decimis. Item Eugenii IV. pro Monialibus Sallarae, in Monum. Minorum fol. 40. pag. 2. Et ejusdem Eugenii pro Dominicanis, de quo in Supplem. Min. fol. 80. Item Cle-*

mentis VII. pro Ordine S. Joannis Hierosolymitani. Et alia pro Congregatione Canonicorum S. Salvatorum in Manuscript. fol. 63. Haec & alia in hoc generis quorum interest sunt satis nota. Qui tantum coloni sunt agrorum Religiosorum solent nunc ad Decimas obligari. Non item teneri Religiosos ex novalibus, id est, praediis de novo cultis & antea non colebantur, cum ea modicum fructum ferant, sic à Laymanno notatur.

DICENDUM III. Decimae praediales solvenda sunt illi Ecclesiae Parochiali intra cujus limites praedia constituta sunt. Quia cum necesse fuerit saepe Parochias dividere crescente numero fidelium, oportet etiam singulis terminos suos eo modo designare vitaretur confusio, & Parochi, ejusque cooperatoribus sustentatio provideretur.

At quando fideles in una Parochia Sacramenta percipiunt, in alia autem ejusdem diocesis praedia habent constituta, non est jure communi determinatum utri Parochiarum Decimae praediales debeantur; sed in hoc retinenda cujusque loci consuetudo.

Decimae quae sunt mixtae ex fructibus, & fructibus pecorum, debentur illi Parochiae intra cujus limites pecora pascentur, nisi consuetudo aliud obnoceat.

Speciato jure communi, quarta pars Decimarum Episcopo debetur, uti olim Decimae Levitarum à Sacerdotibus iterum decimabantur *Numer. 18.* Sed hoc multis locis jam non obtinet, eo quod ipsius titulis satis provideatur.

Sed quandoque etiam hodie integræ Decimae Episcopo debentur: si nempe ipsi sint Curati suae Ecclesiae Cathedralis, vel Parochialis, saltem per Vicarium. Vel si praedia intra Episcopi diocesim nulli sunt Parochiae attributa. Parochus non potest sanctam Decimas solvere, Ecclesia prohibet, cum non habeat jurisdictionem forensis; sed deferendus est ad Ordinarium, à quo post trinam Canonice mentionem excommunicandus est, juxta *Cap. Omnia de Episcopo*.

DICENDUM IV. Jus Decimarum ab Ecclesiasticis personis acquiri potest per transactionem, interveniente Episcopi auctoritate. Potest etiam eodem jus Decimarum unius Ecclesiae permutari cum jure aliarum Ecclesiarum.

At jus illud quatenus in spirituali titulo sive officio fundatum nequit vendi, aut permutari cum re temporalis, absque labe Simoniae: Unde etiam patet illud quae tale Laicis nullo titulo, ne donatione quidem, potest competere.

Verum utilitas sola Decimarum, quae est ad fructus percipiendos, spectata rei natura, posset aliquando Laicis vendi, concedi, aut locari. Quia mens sub hac consideratione jus ad illos redditus est tantum temporale, adeoque non datur nisi temporale pro temporali. Hinc Pontifex, ut supremus talium administrator, potest ex causa justa ad Ecclesiam bonum pertinentem Laicis v. g. Principibus, redditus aliquorum Decimarum in perpetuum concedere, sive pro remuneratione beneficiorum, sive pro onere donationis alicujus Ecclesiae: sicut ab eo Ferdinandus Rex Hispaniae, & Elisabetha, Regni Granatensis Decimas acceperunt.

Post *Conc. Lateranense* Episcopi Decimas personis Laicis in feudum perpetuum dare non poterunt, quia

quia contrarium illie irritum, vel irritandum redditur. Sed nihil obstat quin Episcopus Laico Decimas ad tempus aliquod concedere ob causam justam, & debita cum solennitate. Quia hoc quod jure antiquo erat licitum, nullo postea jure est revocatum, sed tantum concessio in feudum perpetuum.

DICENDUM V. Præscribitur jus Decimarum contra proprium Parochum ab Ecclesiasticis personis cum titulo, annis quadraginta: sine titulo tantum præscribitur tempore immemoriali. Primum patet ex *Cap. Ad auver. de præscript.* Secundum exprimitur in *Cap. 1. de præscript. in 6.*

Si Parochus præscripsit legitimo tempore jus percipiendi Decimas ex aliena Parochia, non ideo censetur obtinuisse jus percipiendi Decimas ex novalibus. Quia illi fructus nondum existebant: non plus autem præscribitur, quam possidetur. Laici per præscriptionem Decimas acquirere nequeunt, nisi illa sit fundata in præsumptione alicujus legitime concessionis factæ ab Episcopo, aut Prælato habente concedendi potestatem.

Ut ratione præscriptionis immunitas à solvendis Decimis probetur sive à Laicis, sive à Clericis, requiruntur quadraginta anni possessionis pacificæ, cum titulo, & bona fide: sine titulo autem requiritur tempus immemoriale, & ut aliunde Ecclesiæ, & Ministris suppetat congrua sustentatio: nam in his jus commune Parochiæ magis, quam possessori asistit.

ARTICULUS V.

De Ecclesiarum Immunitate, Asylo, Privilegio Forti, Canonis, &c.

Ecclésiæ Immunitas, sive Asylum, ratione cujus Rei ad Ecclesiam confugiens extrahi non possunt, legibus tam Canonicis quam Civilibus constituta est, ut in *Conc. Aruicano 1. Can. 5.* statuitur, *Eos qui ad Ecclesiam confugiunt tradi non oportere, sed loci sancti reverentiam, & intercessione defendi.* Et hoc secundum legis naturalis congruam æquitatem, non absolute, sed supposita loci sanctitate, id exigentem.

Gaudent hac immunitate non tantum Temples, & Sacella ad publicum sacrificii usum deputata, sed etiam alia loca religiosa, ut Hospitale Episcopi auctoritate fundatum, & Monasteria, & ipsum Episcopi palatium. De Sacellis privatis in quibus data est licentia Missam celebrandi id negat *Layman* cum quibusdam aliis.

Locum etiam habet in Ecclesia in qua nondum divina officia celebrari cœperunt etiam in interdita, aut polluta: item in Ecclesiarum Cœmeteriis, in sacristia, in porticu, in turri, in tecto &c. Nec refert quod in illis locis Ecclesia non polluitur; quia immunitas est favorabilis, violatio odiosa adeoque magis restringenda.

Quoad *Crimina* à confugiente ad Ecclesiam commissa, extenditur hæc immunitas ad omnia quantumvis gravia, præter quædam ipsius Ecclesiæ constitutione excepta, quæ infra exponam.

Præter alias de Ecclesiæ Immunitate Canonicas sanctiones, inter postremas emanavit Constitutio Bullæ *Gregorii XIV.* data Romæ in Quirinali Kalendis Julii anno 1591. quæ incipit, *Cum alias nonnulli.* In hac re *R. P. Ardek.* Tom. II.

vocantur Privilegia quibusvis personis concessa extrahendi Reos ab Ecclesiis in casibus antea permillis, & omnia in hanc formam cum antiquis juribus reducuntur, *Quatenus impofterum nemo ex Magistratibus Laicis Rem de Ecclesia aut loco sacro absque Episcopi Licentia extrahere præsumat, sub poena excommunicationis lata in Bulla Cæna contra violatores Ecclesiæ Immunitatis.* Reos verò omnes hac immunitate gaudere declarat, præter eos qui illic peculiariter excipiuntur. Et quamvis aliqui dicant dictam Constitutionem non fuisse ubique usu receptam, ut in regno Hispaniæ apud *Dianam*, aut contrariâ consuetudine fuisse abrogatam: hoc tamen ultimum cum aliis negat *Diana*, tum ob alia quæ adducit, tum quia nulla talis consuetudo introducta est sciente summo Pontifice, qui reclamavit quotannis in promulgatione Bullæ Cæna, & novissime in Bulla *Romani Pontifex*, data Romæ 5. Januarii anno 1641. Nec in hoc obesse potest consensus aliquis Clericorum, aut Episcoporum, quia non possunt isti privilegio renunciare, aut consuetudini contra Canones consentire, de quo fuit *Diana Part. 6. Tract. 1. Resol. 29.*

Casus autem excepti in Bulla *Gregorii XIV.* in quibus Reus Immunitate non gaudet, sunt sequentes, qui sunt strictè interpretandi, nec extendendi ad paritatem rationis, quia hæc exceptio ab Immunitate debet inter odiosas reputari.

Primo igitur excipitur *Hæresis*, formaliter sumpta pro delicto hæreticos; nam pro aliis delictis potest etiam hæreticus hac Asyli Immunitate gaudere.

Secundo, *Homicidium*, aut *maulatio* commissa in Ecclesia, aut cœmeterio, quæ scilicet sit deliberata, nec mera defensio. Quod non extenditur ad furantes in Ecclesia etiam res sacras, vel in eam cum furto, aut armis se recipientes, aut in ea sodomiam aut aliud enorme crimen committentes à prædictis diversum. Quamvis in aliquo tali crimine à Pontifice impetrari possit, ut propter enormitatem Reus curiæ seculari tradatur.

Tertio, *Homicidium proditorium*: scilicet consummatum, per effectum mortis secutum. Nec extenditur ad homicidium factum per solas insidias: sed debet accedere simulata amicitia, non præcedente rancore, ex quo debuisset alius præcavere.

Quarto, *Assassinium*, hoc est, quando quis aliquem conducit ad alium occidendum, aut mercede conductus alium actum occidit. Quod plerique intelligunt tantum de occisione hominis Christiani, non autem infidelis, cum Bulla utatur voce, *occisionis proximi.*

Quinto, *Crimen læsæ majestatis* in personam Principis: quod intelligitur de illis, qui superiorem in temporalibus non agnoscunt. Quod & de Cardinalibus qui cum summo Pontifice faciunt quasi unum corpus; suntque Principes Ecclesiæ intelligit *Peregrinus Cap. 11. Num. 1.* Unde cum aliis notat *Diana* per hoc ab Immunitate non excludi reos læsæ majestatis, quia cudunt falsam monetam, vel qui fraudant vestigalia, vel qui se Regem fingit, vel qui conjurat de tradenda civitate. Quia in his offenditur quidem dignitas Regis, aut Principis, sed non persona, de qua disertè Bulla agit; idque respectu illius qui est vassallus ratione originis, aut domicilii, ut notat *Diana.*

Sexto, excipiuntur, *Latrones publici, & grassatores viarum.*

de
cinleo
gia

viarum. Intellige *publicarum*, & grassationem sepius iteratam, nam qui semel iterumque depradatus est, latro publicus non censetur, uti ab una alterave vice meretrix non dicitur publica.

Septimo, Agrorum depopulatores. Intelligenda est illa depopulatio tam de diurna, quam de nocturna: quamvis enim in jure communi excepta fuisset *nocturna*, Bulla tamen Gregorii illam limitationem non apponit, nec se refert ad jus commune, sed potius illud corrigit, ut notat hic *Palaeus*, ac *Diana*. Et licet Incendiarii sint populatoribus similes, non sunt per hunc locum ab Immunitate illa exclusi, uti cum variis docet idem *Castro Palaeus* hic *Punct. 10. num. 9.*

In dubiis, an in casu particulari Reus gaudeat Immunitate, ad Episcopum pertinet decidere, aut ad Vicarium Capituli Sede vacante. Neque dum causa discutitur debet Reus in Ecclesia compedibus ligari, cum *Cap. definit. 17. Quast. 4.* caveatur, ne Reus aliqua vis, aut nocibilitas, damnumve inferatur quin per 30. passus ab Ecclesia possint exire. Possit tamen a ministris Laicis adhiberi vigilias circa Ecclesiam ne Reus elabatur, docet hic *Castro-palaeus, punct. 11. num. 6.*

In delictis supra exceptis, in quibus Reus non gaudet Immunitate, non potest ille extrahi ab Ecclesia per Judicem Laicum, sed debet accedere licentia Episcopi, non tantum post praedictam Constitutionem Gregorii, sed etiam antea ex jure Canonico in *cap. frater*, & in *Cap. definit. 17. Quast. 4.* quamvis Episcopus in delictis istis, satis compertis, non possit extrahendi licentiam denegare.

Rursum quoad Episcopum, & judicem Ecclesiasticum, non potest reus in Ecclesiam confugiens ab illo Curiae Laicali concedi, nisi per probationes in sua Curia evidenter constet, reum immunitate illa non gaudere. Dum reus in Ecclesia remanet, si aliunde vivere non possit, debet ab Episcopo sive judice Ecclesiastico sustentari. Ita Doctores apud *Farinacium Cap. 19. n. 296.* & *Dianam Part. 6. Tract. 1. Resol. 33.*

Quaeres 1. An Ecclesiae suae Immunitate gaudeant ipsi Clerici, sic ut ab Episcopo inde extrahi inviti non possint?

Resp. Affirmative, quamvis id neget *Abbas in Cap. inter alia de immunit. num. 13.* Sed contrarium pro Clericis declaravit sacra Congregatio die 23. Januarii 1617. & die 17. Augusti 1618. apud *Dianam*, exceptis casibus degradatione dignis. Additque idem, Sacerdotem delicti Reum, si coram & stola indutus, etiam extra Ecclesiam, praecedente Cruce v. g. funus comitetur, vel etiam sacrum Vjaticum, aut extremam Unctionem ad infirmum deferat, non posse a satellitibus capi: & si sic caperetur, non debere Episcopo interroganti de delicto respondere, sed posse capturae suae nullitatem opponere.

Quaeres 2. Quid in hoc dicendum de Regularibus? *Resp.* Si delicta commissa sint extra Ecclesiam, & conventum, illos gaudere Immunitate, a paritate resolutionis pro Clericis allatae. Hinc Religiosus Apostata in Ecclesia & domo Religionis diversae ab eam qua apostatavit, potest Immunitatem sortiri. Nec defunt, qui putant idem dicendum de Ecclesiis, & Monasteriis in quibus Religiosus delinquit, eo quod hic casus in sacris Canonibus non excipiat. Sed rectius cum aliis *Diana*, haec opinio, inquit, licet in rigore juris probabilis, habet contra se contrarium praxim a summis Pontificibus appro-

batam: Et si admitenda esset, punitio & disciplina regularis corrueret.

NOTA.

Habent insuper Clerici Privilegium Fori, & Canonis, quod scilicet non possint capi, aut puniri nisi a Judice Ecclesiastico: & quod non subsint legibus Civilibus saltem quoad vim coactivam, sed tantum directivam. De his, & de *Functionibus* diversis quae Clericis prohibentur: & de *irregularitatibus* singulis quas Clerici incurrun, agitur infra in *Sacramento Ordinis Tract. 4. Cap. 7. §. 2. & 3.*

De Spectantibus ad *Simoniam* in officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, infra *Tract. 5. Cap. 12.*

De *Sacrificio Missae* ejusque celebratione, pretio, stipendio, &c. infra *Tract. 4. cap. 4. §. 5. 6.*

De *Officio Canonico*, ejusque modo, ac obligatione varia, *Ibidem Cap. 4. in fine.*

De ceteris Sacerdotis *Functionibus*, earumque *Praxi* omnimoda, in administrando, & assistendo, etiam aegris, & moribundis, cum *Materia*, & *Methodo* copiosa tradendi *Doctrinam sacram*, &c. in hoc Opere suis locis & titulis, & infra in *Tom. III.* specialiter traduntur.

CAPUT VI.

DE REGULARIBUS
RESOLUTIONES SINGULARES
AD PRAXIM MAXIME
PERTINENTES.

Materia haec quam suscepi admodum ampla est. De ea scriperunt integri Tomi *Suarez* de Religione, *Castro-palaeus*, *Pellizarius*, *Peyrinus*, *Portel*, *Ardriquez*, *Bordonus*, aliique. Nos hic quaestiones selectiores atque utiliores fusius, alias brevius complectemur, quod Lector ut arbitror non parum sibi commodum atque utile experietur.

ARTICULUS I.

De Novitiatu Regularium.

QUAESTIO est, primo: Quid requiratur ut novitatus sit legitimus?

Resp. Requiritur. Ut exercentur illi in aetate legitima. 2. In loco ad illum debito. 3. In Habitu religionis. 4. Cum debita certi temporis continuatione.

II. *Aetas* autem requisita est, ut habeat quatuordecim annos expletos: in faemina sufficiunt anni duodecim: & hi anni in utrisque debent esse completi de momento in momentum, ut jura loquuntur: nec malitia, sive maturitas rationis, supplet aetatem. Patent haec ea *Clement. ult. de Regularibus*, cum *Glossa V.* aetate. Et ita docet *Sanchez Lib. 5. in Decal. Cap. 4. n. 22.* cum *Paludano*, *Sylvestro*, *Tabiena*, *Angelo*, *Azor*, *Lopes*, aliisque. Licitum tamen est ante illam aetatem recipere ad probationem vitae Religiosae, sed non potest dici inchoare Novitatum nisi expletis praedictis annis pubertatis, uti pluribus ostendit *Sanchez* supra citatus.

Et quidem in Soc. Jesu quandoquidem ad Novitatum nemo admitti possit qui sit minor 15. aut major 30. annis, & in hoc, solus *Generalis* dispensat.

ex ipsius Provincialis Regula 36. admissio aliter facta erit irrita ex defectu potestatis in admittente. Docet tamen Sanchez supra num. 26. Si Provincialis aliquem minorem aut majorem aetate praedicta admittere sub spe ratihibitionis sui Generalis, legitimum admissi Novitiatum incipere posse a tempore ratihibitionis, dummodò ante vota religiosa tempus praescriptum expleatur. Quae conformia sunt Congregationis Generalis VIII. Canonis 9.

III. De **LOCO DEBITO**, Dicendum, Novitiatum posse reddi irritum ex eo praesertim quod extra Monasterium peragatur: nisi id fiat cum legitima Superioris regularis licentia: Tunc enim censetur esse sub obedientia sui Praelati: uti ostendit Azor P. I. l. 12. c. 2. q. 8. & c. 3. q. 7. Rodriguez Tom. 3. q. 15. art. 10. Emanuel Sa V. religio, num. 9. Castropalaus Tract. 16. d. 1. p. 12. alique.

Posse autem aliquam partem Novitiatu peragi extra Monasterium, etiam post Decretum Clementis VIII. quo statuitur Novitiatum faciendum esse in aliquo ex Conventibus designatis, docet Bordonus *De Profess. 6. 4. q. 14.* & probat etiam ex eo quod Novitii Conventi de facto exerceantur: in Quaestiuando in praediis extra civitatem, quod supponit illos per plures dies illic commorari.

IV. De **HABITU RELIGIONIS**, quaeritur, an ad essentiam Novitiatu pertineat ut peragatur in Habitu Religionis suscepta, sic ut in habitu seculari non peragatur.

Resp. Affirmativè regulariter loquendo, nempe, nisi aliter constituat in Ordinis peculiari Regula à Pontifice, vel usu approbata. Et hoc modo in Novitiatu Soc. Jesu, quae nullum particularem habitum profertur, nulla requiritur mutatio aut susceptio habitus, sed sufficit ut ille qui potestatem habet admittendi, signo externo sufficienter declaret voluntatem admittendi hic & nunc hanc personam ad solitam probationem: ac simili modo consensum & acceptationem suam declarante illo qui admittitur. Ita cum communi Pellizarius, & Peyrinus de R. P. q. 3. c. 1. §. 4. Num. 103.

V. De **DURATIONE**, quaeritur, An sit de essentia ut duret per annum integrum non interpolatum.

Resp. Affirmativè Regulariter. Et quidem quod debeat durare per annum integrum probatur ex *Tridentino Sess. 25. Cap. 15. de Regul.* id expressè statuente. Quod verò debeat esse annus continuus probat Sanchez supra Num. 31. ex Canonistis docentibus, quando in aliquo Decreto requiritur aliquod tempus, illud debere esse continuum. Et quia tempus continuum videtur necessarium ut Novitius experiatur Ordinis austeritates & difficultates, quas vix potest satis expectari per tempora interrupta, uti multo difficilius est jejunare per plures dies continuos, quam per dies interpolatos.

Dixi, *regulariter*, quia ex Privilegio Bullato Julii II. concessio Minoribus, in casu quo aliquis annum probationis inceptum interrumpat Religionem & habitum deserendo, si postea ad eam redeat, potest tempus prioris receptionis habitus cum tempore posteriori computare juxta Superiorum determinationem: neque fuisse huic Privilegio per *Tridentinum Sess. 25. Cap. 15. de Regul.* derogatum, ostendit Rodriguez Tom. 3. q. 15. art. 5. qui & refert multos viros Doctos

huic sententiae subscripsisse. Quamvis Sanchez & alii relati à *Diana Part. 3. Tr. 2.* oppositum doceant, quorum sententiae praxis Societatis conformari solet. De hoc etiam pluribus agit Bordonus *Cap. 4. de Profess. Quest. 13.*

Docent etiam Auctores apud supra citatos communius sequentia.

Valere Novitiatum factum in continua corporis infirmitate, tum quia per illam patienter toleratam illius natura & virtus satis explorari potest, tum quia ipse vicissim Religionis charitatem & instituta etiam in eo statu potest satis perspecta habere, uti docet hic Suarez, Navarrus, Miranda, Sanchez, Rodriguez, Contra Bordonum, de eo qui in ordine Minorum toto tempore Novitiatu carnibus vesci deberet.

Non item valere Novitiatum factum in amentia superveniente tempore non brevi. Nec factum ab ingrediente siclo animo, etsi postea fictionem deponat, ut docet Suarez & Sanchez de matrim. Disputat. 37. Num. 56. quamvis disertè notent, doctrinam oppositam esse omninò probabilem, & magis praxi accommodatam, cum Novitiatu opere magis quam intentione perficiatur: idemque tradit Bordonus *hic Quest. 16.*

Novitiatum tenere, etsi factum cum impedimento occulto, si hoc desinat ante professionem, sicut docet expressè *Portel de dubiis Regularium verbo Novitius, Num. 52.* de eo qui admissus fuit ab aliquo non habente admittendi potestatem: quamvis aliter sentiat Sanchez, Navarrus, Rodriguez.

Dimissum è Societate Jesu post vota biennii, si iterum recipiatur, de rigore juris non debere semper repetere Novitiatum, quamvis contrarium in praxi soleat observari, docet cum pluribus Pellizarius in *Mannali Regul. Tract. 2. Cap. 1. Quest. 12.* Et univèrsim, si quis injustè ejectus fuerit, non debere Novitiatum denuò inchoare tradit Bordonus *hic Quest. 12.*

VI. **IMPEDIMENTA** substantialia admissionis in Societatem quinque enumerantur in *Cap. 2. examinis generalis; & in Parte 1. Constit. Cap. 3.* Primum, Recessisse à gremio matris Ecclesiae fidem abnegando, vel in errores contra illam sic incidendo, ut damnatus quis fuerit ob aliquam propositionem haereticam, vel ut suspectus de haeresi per sententiam publicam declaratus, vel si infamis ob excommunicationem tamquam schismaticus extiterit: 2. Si homicidium aliquo tempore perpetraverit, vel propter enormia peccata publicè infamis fuerit. 3. Si habitum sumpserit alicujus Religionis Fratrum vel Clericorum vitam aliquando cum illis agendo, sive emissà sive non emissà promissione: aut etiam cum vestibus monachalibus Eremita fuerit. 4. Si adstrictus sit vinculo matrimonii consummati, vel legitima servitutis. 5. Si patiat infirmitatem unde iudicium obscurari, vel parum sanum reddi soleat, aut si ad hujusmodi infirmitatem habendam dispositio notabilis appareat.

Horum singula admissionem in Societate reddunt invalidam, sic ut etiam vota, aut professio subsequens pro nulla haberi debeat: de quibus in particulari tractat Castropalaus *Parte 3. de virtute Religionis Diss. 1. Pnn. 8. §. 1.*

Ubi & agit idem, de impedimentis secundariis, quae quamvis à Societate non omnino excludant, reddunt tamen personam minus idoneam, & admissionem lege ordinatâ difficilem.

VII. Quoad *POTESTATEM ADMITTENDI*, Prælatorum Regularium est admittere ad Religionem. Et in quibusdam Ordinibus, etiam Superiorum localium, de consilio tamen & consensu sui Capituli. Varia sunt de hoc jura particularia, & Bulla Sixti V. quæ & moderamen apponit prioris Bullæ ab eodem editæ, uti videre est apud Auctores prædictos. In terminis etiam Bullæ Sixtinæ, necessarium non est ut in admissione omnes Deputati concordent.

Juxta Decretum ejusdem Sixti V. certæ Informationes admissioni Novitiorum præmitti debent. Non tamen in casu quo admittendus sit notoriè dignus: nec si admittendus sit in partibus longinquis: & quid de hoc concessum sit Societati, deducit cum aliis Pellizarius supra Tract. 2. Cap. 3.

Admissionis capax est Conjug innocens quando constat de alterius conjugis adulterio: uti & sponsi de futuro: sed non regulariter qui sub ea spe puellam defloravit.

Non recipiuntur Episcopi sine Pontificis licentia. Uti & habens Votum Religionis illicitè acceptat Episcopatum, saltem sine Pontificis dispensatione.

Capax est admissionis habens Votum intrandi Ordinem alium etiam strictiorem: idque ex Prælati dispensatione vi Privilegiorum concessa, uti fufius supra citati, tam de his, quam de Decretis Clementis VIII. *Super receptione & educatione Novitiarum*, qui monent, videndum esse, an, & quo modo, aut qua parte in unoquoque Ordine illa admiffa fuerint, & in præfenti usu recepta, de quo etiam *Sala, Valeria, & Reginaldus* apud *Baldellum* Lib. 5. *Disp.* 18. *Num.* 25.

Subiunt Novitii jurisdictioni Ordinis in quo probantur, quamdiu in Novitiatu permanent. Non potest tamen illis præcipi in virtute obedientiæ. Nec subsunt penis latis contra Religiosos, nisi & ipsi in specie exprimentur.

Valide confitentur Sacerdoti ab Ordinario approbato: sed non semper cuiusque Sacerdoti Ordinis sic approbato. Sufficit ad eorum Confessiones audiendas approbatio sive deputatio Prælati regularis.

An Novitii subjaceant *reservacioni* casuum & censurarum quæ facta est à Prælati Regularibus pro Religiosis Ordinis in quo probantur, variant sententiæ. Negant *Portel, Miranda, Azor, Vega, Naldus, Sa, Homobonus, Ledesma*, & alii cum *Diana* Part. 3. Tract. 2. Resol. 4. Affirmat Corduba, *Rodriguez, Layman, Lezana*, & alii apud *Dianam* supra. Et hanc sententiam in Societate sustinendam esse ex variis Decretis ostendit Pellizarius hic Tract. 2. Cap. 6. q. 12. qui & notat, non solere à Prælati pro solis Novitiis casus reservari.

VIII. *PRIVILEGIA* quibus gaudent Novitii sunt varia. 1. Gaudent illis Privilegiis quibus fruitur Ordo in quo probantur. Quia in favorabilibus veniunt nomine Religiosi, ex *Cap. Religioso §. quamvis de Sent. Excom. in 6.* Et cum suo modo sustineant Religionis onera, æquum est ut participent Privilegia, juxta Regulam juris 55. in 6. uti docet *Suarez* Tom. 4. de Rel. Tract. 10. Lib. 9. Cap. 1. *Molina, Azor, Diana*, & apud ipsum plures cum communi DD. quamvis id neget *Rodriguez & Portel, Verbo, Novitius*, nisi id in ipsa concessione Privilegii exprimat.

Possunt etiam Novitii frui *Indulgentiis* quæ concessæ sunt aut conceduntur professis istius Ordinis. Quia, juxta dicta, Novitii in favorabilibus veniunt nomine Religiosorum. Ita *Portel* alios citans. In prima etiam habitus receptione obtinent indulgentiam plenariam Paulo V. concessam, de qua infra.

Gaudent etiam Privilegio Fori, sic ut non possunt pro delicto conveniri coram Judice seculari, præsertim si ante ingressum non cæpit cognoscere de delicto ab eo in seculo commissio. Ita *Navarrus, Molina, Azor, Sanchez, Lezana, Suarez*, ex *Constit. Sixti V. ad Romanam* apud *Pellizarium*, aliosque.

Sunt exempti ab *Ordinariorum* jurisdictione. Sunt immunes à *Gabellis*. Gaudent Privilegio *Canonis*, sicut ille qui percutit Novitium insidente Diabolo, ut supra loquuntur, incurrit excommunicationem *Canonis* aequè ac si percuteret Religiosum professum. Si hæc illegitimi sustinent aliqui cum *Rodriguez* illos fieri habiles ad Ordines sacros. Sed ex adverso docet *Sanchez & Castropalans*, per solam professionem Religionis cessare irregularitatem cui illegitimi subjiciuntur: Horum rationes elidere conatur *Pellizarius* Tract. 2. Cap. 7. *Quest.* 7.

Novitii possunt retinere Beneficium Ecclesiasticum seculare antea acquisitum pro toto tempore Novitatus. Constat ex *Cap. Beneficium, de Regul. in 6.* Et tenentur interea exhibere obsequia requisita quæ per se possunt, uti est recitatio officii Canonici, & per alia ea quæ per se præstare nequeunt. Si autem beneficium annexum sit jus eligendi, ad suffragium præbendam vocari debent, possuntque suum suffragium alteri committere, de quo *Peyrinus, Pellizarius, alii*que.

Obligatio ad solvendum *Debita* non tollitur per ingressum Tyrocinii: nisi tam re, quam spe sint impotentes solvendi si in seculo longo tempore non permaneant. Ita *Azor, Lopes, Lessius, Sanchez, Diana*, qui & addit, si Novitio ingresso non solutus debitis relinquitur aliqua hereditas, legatum, aut donatio, monasterium illa percipiendi teneri ejus debita ex his percipere.

Non obligantur ad *Vota* facta ante tyrocinii ingressum, utpote pro illo tempore suspensa, etiam si Ordine obsequis non repugnent. Neque tamen ad sacros Ordines admitti titulo paupertatis, uti possunt Religiosi.

Possunt exponi ad concionandum, etiam nondum ordinati; etiam illi qui nondum habent primam tonsuram, si ad hoc reperiantur idonei. Nam jura tantum simpliciter Laico actum concionandi prohibent. Colligitur hoc tam aliunde, quam ex *Indulto Pauli III. pro Societate* apud *Pellizarium* Tract. 2. Cap. 7. *Quest.* 25. qui notat, hoc non obstante, in Societate curari ut sit expositi primæ tonsuræ initientur.

Professus transiens ad alium Ordinem, nequit eligi in Prælatum dicti Ordinis durante ejus Novitiatu: potest tamen in Prælatum prioris Ordinis à quo transiit: uti etiam ad dignitates Ecclesiasticas extra Ordinem. Colliguntur hæc ex *Cap. Nullus de Elect. in 6.* & ex *Tridentino Sess. 14. Capit. 10. de Reformat. & Sess. 25. Cap. 21. de Regal.* apud *Peyrinum, Pellizarium, Suarez*, &c.

Non possunt Novitii de bonis suis ita elargiri Conventui in quo probantur, aut toti Ordini, ut inde impediatur eorum libertas in ordine ad recessum: possunt tamen Conventui fieri donationes ab eorum

rum parentibus & amicis: & ex bonis Novitii quæ ad illius sustentationem requiruntur. Ita præscribitur in Tridentino *Sess. 25. Cap. 16. de Regul.* apud prædictos.

Requiritur in Novitio *Renunciatio bonorum* juxta Institutum sui Ordinis: illa communiter facienda est intra bimestre proximum professioni: non requirit solennitatem juris civilis: vim habet tantum à tempore professionis: ante professionem per Testamentum legitimum revocari potest. Constant hæc ex Concilio Tridentino *Sess. 25. Cap. 16. de Regularibus*, & fufius deducuntur apud Sanchez *Lib. 7. Moral. Cap. 1. Portel, Peyrinum, Lezanam, Dianam Part. 3. Tract. 1. Resol. 55. aliofque.* De quibus nos plura inferius, de Paupertate religiofa.

ARTICULUS II.

De Professione Religiofa.

Professionis Religiofæ essentia distinctè exprimitur hac definitione, quod fit, Contractus moralis, non merè humanus sed facer, per quem homo voluntariè se tradit Deo in certa Religione legitime approbata, idque per tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ, interveniente etiam Prælati regularis auctoritate dictam traditionem Dei nomine acceptantis.

Ad essentiam Religionis non requiruntur tria vota solennia. Patet ex eo, quod qui in Societate Jesu committunt tria vota simplicia sunt verè Religiosi: sic enim definit *Gregorius XIII.* in Bulla, *Ascendente Domino* apud Pellizarium, Layman, aliofque.

Qui in Ordinibus Militaribus castitatem non absolutam, sed tantum conjugalem vovet propriè Religiosi non sunt. At verò milites S. Joannis, & ordinis Teutonici, cum edant tria Vota substantialia, veri Religiosi sunt. Ita quoad primam partem docet *D. Thomas 1. 2. Quæst. 186. Art. 3. ad 3.* & cum aliis Sanchez *Lib. 4. Mor. Cap. 16. Quoad secundam Navarrus Consil. 12. Peringo, &c.*

Irrita est professio Religionis, si addatur conditio strani Religioso repugnans, v. gr. ut possit aliquis retinere aliqua bona, tamquam propria: Ita *Abbas, Sylvester, Lessius, Sanchez, Lib. 5. Moral. Cap. 4. Num. 92.*

Religiosi non sunt, qui editis votis perpetuè castitatis, ac paupertatis, obedientiam etiam vovent Episcopos, aut Confessarios præstandam. Quia tali voto non subjiciuntur spirituali jurisdictioni Ordinis, imò nec Ecclesiasticæ personæ efficiuntur, sed ut ante erant, Laicæ permanent: Ita *Lessius de Just. Cap. 41. Dub. 10. Num. 10.*

Summus Pontifex etiam in solennibus votis Religionis dispensare potest, ut aliquis Religiosus esse definit. Cum enim Pontifex possit dispensare in votis simplicibus, sequitur etiam posse in solennibus, cum solennitas Votorum ab Ecclesia sit inducta. Id docent plures Theologi, & exemplis confirmant, cum Navarro *Cap. 12. Num. 75.* quamvis aliter senserit *D. Thomas*, aliofque.

Religiosus promotus ad Cardinalatum vel Episcopatum, obstrictus manet essentialibus votis suæ religionis, licet quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus censetur, idque per accidens, nam manet nihilominus sub obedientia summi Ponti-

ficis, capite omnium Religionum: Ita *D. Thomas communiter receptus in 2. 2. Quæst. 88. Art. 11.*

Religiosus factus Episcopus, vel Cardinalis, saltem ex moralis honestatis obligatione, præscripta Regule servare debet, quæ cum munere, ac dignitate sua consistere possunt, v. gr. ut habitum sui Ordinis ferat, retento saltem illius colore, quamvis quoad formam sive figuram possint se conformare Episcopis secularibus, ex indulto *Clem. VIII.* apud Sanchez, *hic Num. 12. aliofque.*

Religiosus ad secularem Parochiam promotus, habitum suæ Religionis deserere, & alia præscripta Regule, quatenus cum munere, & laboribus ejus consistere possunt, observare debet, etiam sub culpæ obligatione si Regula Ordinis ita obliget. *Layman hic Lib. 4. Tract. 5. Cap. 1.*

Religiosus dum Parochiam secularem administrat in plerisque Episcopo diocesis subjicitur, verum in iis, quæ ad Regulam spectant v. gr. ut habitum gestet, videtur subiectus manere Abbati, vel Præposito Monasterii. Ita *Angelus Ver. Monachus, Rosella, Sylvester, Sanchez Lib. 6. Moralium Cap. 6. Num. 36.*

Professio in Religione duplex est, alia expressa, seu verbo, seu scripto: alia tacita v. gr. si quis post annum probationis, professorum habitum proprium triduo gestaverit, aut intra triduum, post annum probationis exactum, exerceat actum proprium professorum, v. gr. in capitulo suffragium ferat, aut si quis anno continuo habitum in Religione gestaverit, in qua nulla patens distinctio est inter Novitiorum ac Professorum habitum, talis anno exacto censetur tacitè professus, nisi protestetur sibi non esse animum propterea Religionem profitendi. Hanc tacitam professionem valere etiam post Tridentinum monet *Rodriguez, Miranda, Sanchez Lib. 5. Moral. Cap. 3. Num. 36.*

Merus gravis & injustus, ipso jure infirmat professionem Religiosam, ut nulla exinde obligatio oriatur, v. gr. si Novitius incarceratus fuit, propterea quod discessum petierit: Imò quandoque etiam metus reverentialis, si nimirum alia concurrant, quæ difficulter homo à se repellere possit. V. G. si minentur Consanguinei nihil amplius subsidii præbendum, si è Religione egrediatur. Ita tradit fufius cum aliis Sanchez *Lib. 4. Disp. 7. Num. 7. Coninck, & Lessius de Just. Lib. 2. Cap. 17.*

Post Quinquennium à die professionis non auditur Religiosus in externo foro, si dicat professionem suam ob metum, vel aliud impedimentum irritam fuisse: prius enim reclamare debebat. Certum est ex Tridentino *de Regular. Cap. 19.*

Licet alicujus professio ipso jure irrita fuerit, tamen subsequente expressa vel tacita ratificatione, coram Prælato, iisque quorum interest, facile convalescit. Ita cum aliis Navarrus *Lib. 3. Consil. 41. de Regularibus.*

Qui generatim vovit, se Religionem ingressurum, debet moralem diligentiam adhibere ut in aliquo Ordine suscipiatur, idque spectata intentione voventis masculi: solum intentionem habere censetur ad monasteria suæ nationis: feminae solum ad vicina monasteria, propter commoditates cognatorum. Quod si quis in ordine laxiore non recipiatur, non tenetur ad strictissimum v. gr. Capucinatorum, vel Carthusianorum, si assermet, vel ex circumstantiis (puta

(puta quia est homo delicatus) colligi possit non fuisse ipsi mentem etiam ad tales Religiones se obligandi. Quia in generali promissione non veniunt ea, quae quis verisimiliter in specie promissurus non fuisset: Nec adigendus est ut fiat Laicus in Monasterio, si asseret, vel ex circumstantiis colligi possit, intentionem Voti non se extendisse ad hunc casum, uti iam dictum. Et ita docet ipse *D. Thomas 2. 2. Quest. 88. Art. 3. Cajetanus, Arragonius, Sotus, Azor, Valentia, Rodriguez, Sanchez, &c.*

Qui certam Religionem voverit, etsi in uno Monasterio repulsam ferat, debet alia Monasteria ejusdem Ordinis adire, si spes sit susceptum iri. Secus est, si ingressum certae Religionis & Monasterii ex causa speciali voverit, videlicet cum dependentia ad certum locum, & non in sensu diviso, videlicet per se, quaecumque loco. Ita fufius post *D. Thomam cit. Quest. 88. Art. 3. ad 3. Cajetanus, Sotus, Azor, Sanchez, Suarez de Relig. Lib. 4. de Voto Cap. 8. Num. 8.*

Qui Religionem voverit, peccat contra Religionis virtutem, si se impotentem reddat ad Monasterii ingressum, contrahendo v. gr. ingentia debita, vel committendo crimen ex quo inhabilis fiat ad admissionem, *Layman hic, aliique.*

Qui voverit se professurum in Religione laxa, potest eligere strictiorem: Peccat ingrediendo Religionem laxiorem sine dispensatione, quia minus praestat quam promiserat. Valida tamen est professio, quia alterum Votum solenne, in quo personae traditio fit & Religioni jus in ipsam acquiritur derogat priori simplici Voto per quod nullum tale jus strictiori Religioni acquisitum erat. Constat ex *D. Thoma 2. 2. Quest. ult. Art. 8. ad 3. Cajetano ibidem, Navarro, Sanchez, & aliis communiter.*

Votum ingrediendi & experiendi Religionem strictiorem quisque commutare potest in Votum profitemi laxiorem. Ratio, quia Votum perseverandi in laxiori melius est, & plus obligans, quam Votum tantum ingrediendi & experiendi strictiorem. Ita *S. Antoninus Part. 2. Tit. 11. Cap. 2. §. 8. Sylvester Ver. Votum, Sanchez, aliique.*

Mendicantes non possunt transire ad alium Ordinem non mendicantium (excepto Carthusianorum) sub excommunicatione Papae reservata: Et licet cum licentia Papae, aut Ordinis transeant, tamen non habent vocem in Capitulo, nec Administrationes, nec Prioratus, aut officia consequi possunt. Habentur haec ex Extravaganti communi, *Viam ambitiosa, & ex Clementina 1. de Regularibus.*

Austeritas Ordinis attendenda non est secundum institutum Regulae, sed secundum Observationem praesentem, in tantum, ut professus in strictiore Ordine, ubi non servatur Regula, possit transire ad laxiorem, in quo servatur Regula, nisi spes sit reformationis futurae prioris Ordinis, aut si in Provincia Monasterium ejusdem Ordinis sit, in quo servatur Regula, & ad quod transferri poterit. Ita *Rodriguez, Sanchez, Lessius, Layman, aliique.*

Canonici Regulares transire possunt ad ordinem Monachorum, sed non vice versa. Quia Religio Monachorum austerior est. De quo *Navarrus in Caput Statutum 19. q. 3. de Regularibus, &c.*

Quod si quis ab uno Ordine ad alium transire velit & non recipiatur, vel receptus iterum ante Professionem egrediatur, debet redire ad suum Ordinem: Quia

non simpliciter ex Ordine dimissus est, sed sub conditione, ut alium ingrediatur, ac profiteatur. Ergo hoc non secuto, federe debet: de quo *Sanchez supra. supra. & in Compendio Privileg. Soc. Jesu Apostata §. 11.*

ARTICULUS III.

De Paupertatis Religiose varia obligatione.

Religiosus absque consensu Praelati expresso aut praesumpto nullam rem pretio aestimabilem accipere, retinere, absumere, permutare, aut alteri donare potest. Haec enim obligatio in Paupertatis Religiose Voto involvitur, ut nihil possideat proprium, sive ad propriam dispositionem. De consensu Praelati praesumpto docet *Suarez & Lessius*, Religiosum excusari a mortali si praesumatur affectus Praelati rem liberam concessurum si rogaretur. Quia tunc censetur rem habere ex superioris voluntate saltem virtuali. Atque licet si Superior sit invitatus tantum quoad modum, veniale quidem peccari, sed non contra Votum Paupertatis tradit *Suarez, Sanchez, & Layman Lib. 5. Tract. 7. Cap. 7.*

In Societate Jesu Scholastici & Coadjutores temporales, qui post biennium probationis, Vota simplicia emisissent, possunt retinere & acquirere Dominium radicale bonorum tam mobilium, quam immobilium, ut est hereditas &c. Sunt tamen privati jure actuali de illis disponendi pro suo arbitratu.

Si autem de facto inter vivos, aut mortis causa bonis suis disponant absque Superioris consensu, valida videtur illa dispositio, quamvis sic disponentes peccent contra Votum Paupertatis. Ratio horum est, quia illi retinent Dominium bonorum suorum, donec se abdicent per professionem solennem, quamvis restringantur quoad usum, juxta Institutum Societatis pluribus Pontificibus confirmatum ut a Gregorio XIII. Ascendente Domino. Ita *Sanchez Lib. 7. Mor. Cap. aliique.*

Peccant etiam generatim Religiosi qui rem aliquam pretio aestimabilem sine Superioris sui consensu expresso, tacito, aut praesumpto, accipiunt, retinent, occultant, absumunt, permutant, aut alteri donant. Ita cum communi *Antoninus, Sylvester, Navarro, Mendez, Azor, Valencia, Lessius, Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19.*

Sufficit tamen consensus ille tacitus, quo Praelatus sciat subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibeat cum facile possit: Tunc enim plerumque approbare censetur. Ita *Sanchez ibidem: qui & addit Num. 70.* Si Praelatus Religioso donat, aut res ab alio donatas illi permittat, ut munuscula benedicta, vicunculas, rosaria, sciens subditum ad proprium usum iis omnibus non indigere spectata a caritate, hoc ipso tacite concedi facultatem ea alio sine domesticis, sive externis donandi. Et domestici, si tunc alia venia non indigere deducit *Lugo de Just. Disp. 3. Sect. 8.*

Ufus solus rerum non absumptibilium potest esse contra Votum Paupertatis v. gr. librorum ad notabile tempus, quod tamen raro ascendere ad mortale, notat *Sanchez supra, & Cap. 20. Num. 6.*

Si Religiosus parcius vivendo aliquid reservat, non sibi acquirit, sed Monasterio manet, cum sit dominus incapax, ideoque nihil sibi proprium acquirere servanda

vando potest, aut aliis donando. De quo Sanchez *sup.* Lib. 7. Cap. 19. n. 33.

Quidquid Religiosus Contractu, donatione, vel hereditate acquirit, Monasterio acquirit: Monasterium autem non obligatur ex contractu vel delicto Religiosi, nisi quatenus consensum præbuit, vel aliquid inde commodum accepit. Ita Navarrus *Com. 2. de Regul. num. 62. Azor 1. 2. Cap. 11. Quest. 2. alique, & colligitur ex Cap. quod quibusdam de Fidejussore.*

Administratores & Oeconomi Religionis, plus dare non possunt, quam Ordinis Regula, Consuetudo, vel Superioris voluntas permittit. Constat ex *D. Thomam 2. 2. q. 32. Art. 8. alisque.* Unde si quis ab illis ultra potestatem concessam acceperit, furti particeps censetur.

Praelati Regulares contra Votum paupertatis & adversus Iustitiam peccant, si bona Conventus aliter expendant, aut donent, quam Ordinis Regula, aut consuetudo permittit. Quia Praelati non sunt bonorum communium Domini, sed solum Administratores. Ita eam communi Navarrus *hic num. 11. & 23. Abulensis, Molina, &c.*

Quanta materia ad transgressionem Voti paupertatis requiratur, ita definitur sicuti in furto, præsertim filiorum à parentibus honestis, quod latitudinem aliquando majorem admittit: de quo Navarrus, Azor, Sanchez, alique.

Tridentinum Concilium *Seff. 25. Cap. 2.* videtur prohibuisse, ne Religioso designentur stabiles redditus in fidei cuiusdam peculii, quamvis dependentes à Praelati voluntate, licet alii DD. non sine probabilitate negent id Tridentino Concilio adversari. Ita enim docet Navarrus *Comment. de Regul. num. 18. & alibi, Sanchez, Sà, Rega, Lud. Miranda, & alii, Contra Lopez, Lessium, Azor, Rodriguez, Molinam, Tom. 2. Diss. 276.*

Praelatus Religioso licentiam dare non potest res absumendi in usus vanos, aut illicitos, sed tantum expendendi ad utilitatem Monasterii, publicam, vel privatam. Nam Praelatus subditio majorem facultatem conferre non potest quam ipse habet: cum autem is bonorum Monasterii Dominus non sit, sed tantum Administrator, ideo ea arbitrato suo, atque inutiliter expendere non potest, sed tantum in ejusdem Ecclesie seu Monasterii necessitatem, vel aliquam utilitatem. De quo fuit Navarrus *supra, num. 23. Sylvester Ver. Religio, Miranda, Tom. 1. Quest. 28. Art. 9. Valentia, Molina, Sanchez, Lib. 7. Moral. Cap. 19. num. 30.*

Etiam Abbatissæ Monialibus suis subditis licentiam dare possunt accipiendi, expendendi, retinendi, quæ iusta sunt. Excipit tamen Sanchez *sup. num. 44.* Nisi consuetudine, vel constitutione Ordinis Abbatissæ potestas sit restricta.

Religiosus si rem aliquam donatam absolute accipiat in favorem alterius, non interveniente licentia Praelati, peccat contra Votum paupertatis: secus tamen, si se habeat tantum ut intercessor, elemosynarius, intermunicus. Ratio prioris est, quia in hoc casu Religiosus jus aliquod pretio aestimabile sibi usurpat si accipiat pecuniam suo arbitrato distribuendam, ita ut à dante revocari non possit. In posteriori autem revocari potest, & de re nulla nomine suo disponit. Ita Turrianus, & plures apud Sanchez *supra Cap. 30. num. 3.*

Si Monacho hereditas aut legatum relinquatur ea lege, ut ad ipsum & non ad Monasterium pertinere debeat, explicari debet, voluisse testatorem, ut ad *M. R. P. Arjdek. Tom. II.*

nachum pertineat cum consensu Praelati: Quare si Praelatus consensum neget, corruit legatum, vel institutio. Ratio, quia dispositionem qualemcumque ita interpretari oportet, potius ut valeat quam ut pereat, & perplexitas verborum secundum præsumptam voluntatem testatoris ordinanda est. Adde quod verba testatoris debent intelligi secundum conditionem personæ, cui aliquid datur: atqui Monachus hereditatis aliter capax non est nisi quoad usum dependentem à voluntate Praelati. Monachus tamen legatum sibi relictum potest Monasterio resignare: Quia conditio illa à testatore apposta erat in gratiam Monachi, quivis autem favori suo renunciare potest. Ita Angelus Ver. Monasterium *num. 1. Sylvester Ver. Religio Quest. 5. Rodriguez, Molina, Bartolus, Sanchez Sup. Cap. 17. num. 4.*

Si testator expresserit, non aliter se relinquere Monacho, nisi ut habeat rem independentem à Praelati consensu, irritum est legatum: sed in dubio non est præsumendum id adjectum fuisse, ut conditionem propriè dictam, sed ut modum, qui si impossibilis sit pro non adjecto habetur. Ita Bartolus, Sylvester, Molina, Rodriguez *supra, contra paucos.*

ARTICULUS IV.

De voto Religiosæ Castitatis.

Castitas Religiosa rectè definitur, Virtus qua Religiosus per Votum promittit abstinere ab omni delectatione venerea tam illicita quam licita per concubium: sive sit Votum solenne, sive simplex, quale emittunt Religiosi Societatis post biennium probationis, & dirimit matrimonium subsequens ex Gregorio XIII. *Const. Ascendente Domino.*

Hinc pro brevi resolutione casuum plurimorum: Omnis actus venereus qui in seculari est peccatum unicum contra castitatem, idem actus in Religioso est peccatum duplex, scilicet intemperantiæ contra Castitatem, & sacrilegii contra Votum quo se ad servandam Castitatem adstrinxit.

Non dari in Religiosis, nec in aliis, in delectationibus venereis omnino deliberatis parvitatem materiæ quæ excuset à mortali communior est sententia, apud *D. Thomam 2. 2. Quest. 154. Art. 4. S. Antoninum Part. 2. Tit. 5. Cap. 1. num. 9. Sylvestrum. V. delectatio, Lessium, Lib. 4. Cap. 3. num. 59. Azorium Part. 3. Lib. 3. Cap. 25. Rebellum, Baldellum, Sanchez, qui retrahit sententiam suam oppositam ex Armilla, Soto, Navarro &c. cum eam docere nobis interdictum sit à P. Generali Claudio Aquaviva die 24. Aprilis 1612. Decreto quod incipit: Quia nonnullorum opinio &c.*

Votum Castitatis Religiosæ irritat sponsalia de futuro. Ita Suarez, alique ab ipso relati de Relig. *Tom. 3. Lib. 9. Cap. 7. Num. 8.* Imò dissolvit sponsalia de præfenti, aut matrimonium ratum & non consummatum, uti probatur ibidem: ergo à fortiori dirimit sponsalia de futuro.

Non tamen dirimit Votum illud matrimonium ratum & jam consummatum. Est certum, & constat ex illo *Matth. 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet.*

Dices, inde non sequitur quod per Vota solennia non possint separari ex constitutione Ecclesie, quæ non hominem sed Deum repræsentat.

Resp. Ecclesie non competere potestatem divinam in illis in quibus ipsam jus divinum repugnat, uti

de
cin

leo
gia

uti hic repugnare docet S. Gregorius Lib. 9. Epist. 39. & ipsa praxis Ecclesie in oppositum.

Vorum Religioſe Caſtitatis inhabitat ad matrimonium ſubſequens: etiam quoad Scholares approbatos Societatis. Vota tamen ſimplicia, etiam formati, in eadem non diſſolvunt matrimonium ratum præcedens, uti cum aliis ſuſius oſtendit *Pellizarius Tract. 4. Cap. 3. Sect. 2. & Suarez de Rel. hic num. 13.* addens etiam, uſu ſemper ſervatum, ut nemo ligatus vinculo matrimonii rati in Societatem recipiatur.

Qui eſt Religioſus & ſimul Sacerdos violans Caſtitatem, Sacrilegium non niſi unicum committit, ideoque ſufficit illum confiteri, ſe eſſe ligatum Voto Caſtitatis. Si tamen Religioſus cum Religioſa peccaret duplex Sacrilegium, & in confeſſione exprimendum admitteret.

Ut Violatio Caſtitatis Religioſe cadat ſub Reſervationem à Superiore factam, requiritur ut ea ſit mortalis non tantum per relationem ad intentionem, & primum affectum delinquentis, ſed etiam ex ipſa gravitate operis externi, quod per ſe confeatur mortale in genere luxurie: ita *Pellizarius, Diana, & alii communiter.* Debet etiam eſſe lapſus carnis plenè voluntarius, & opere conſummatus: Per hoc opus conſummatum non tantum intelligitur fornicatio, aut quæcumque alia copula illicita, ſed etiam quæcumque pollutio perfectà voluntate procurata, etſi non perveniatur ad actum ulteriorem ſive copulam quam fortaſſe peccans intendebat: Ita *Suarez de Relig. Tom. 4. Tract. 8. Lib. 2. Cap. 18. Lezana, Diana alios citans Part. 3. Tract. 2. Reſol. 118.*

Hinc delectationes moroſe, imò tactus, aſpectus aut complexus venerè & deliberati, etſi ſint peccata mortalia non ſunt tamen caſus reſervati. Quia illa propriè & rigidè non veniunt ſub nomine lapſus carnis opere conſummati, ſi non accedat pollutio, & aliquo modo intenta. Imò hic benè notandum, quod tradit *Sanchez de Matrim. Lib. 9. Diſp. 45. n. 29.* Si dantem culpabilem cauſam pollutioni penituerit legitime cauſe date antequam ſubſequatur, vacare in ſe culpa pollutionem poſtea ſubſequentem. Unde ſequitur etiam à reſervatione vacare.

Quando Confeſſarius dubitat, an caſus particularis in hoc genere ſit reſervatus penitentem ab eo ritè abſolvit, modò non ſit confeſſarius ſupinè negligens, & ignarus. Ita cum communi docet hic *Suarez, Filhucius, Bonacina, Lugo de Penit. Diſp. 29. Sect. 2.*

Plura de peccatis tam in aliis, quam in hoc genere reſervatis, vide in hoc Opere infra de Abſolutione Tract. II. Cap. III.

De ipſis verò peccatis contra Caſtitatem in particulari, & quando ſint mortalia, aut venialia, vide ibidem *Part. III. Tract. V. Cap. VI. de Luxuria.*

Quæſtio ſingularis eſt, An cum Religioſo diſpenſare poſſit Pontifex, ad contrahendum matrimonium eo modo, ut habità prole, teneatur relicta uxore iterum ad Religionem redire. Reſpondet cum Tabiena, & Abbate, *Sanchez de Matrim. Lib. 8. Diſp. 8. Num. 9.* Id poſſe fieri tantum in caſu quo uxor in hoc conſentiret, vel per fornicationem præberet juſtam cauſam divortii perpetui. Quia abſque his conditionibus de eſſentia matrimonii eſt ut ſit perpetuum. Ubi rectè notat *Sanchez*, cauſam talis diſpenſationis debere concernere publicam utilitatem, qualis eſſet præclarè alicujus Familiæ conſervatio per novæ ſobolis generationem.

ARTICULUS V.

De Obedientia Religioſa obligationibus.

EX vi voti Obedientiæ, Religioſus obligatur ad omnia, quæ Prælatus præcipit conformia Ordinis Regulis & conſtitutionibus, ſive res præcipiatur expreſſè, ſive implicite. Quod ſi Prælatus in imperando addat: In virtute ſanctæ Obedientiæ, vel formæ æquivalenti, obligatur ſubditus ad obediendum ſub mortali: Si verò alià aut nulla ſimili forma utatur, confeatur tantum obligare ſub veniali, quod ſolum in Societate uſum habere notant ex ea Antiquitate varii. De his in communi *S. Thomas 2. 2. Quæſt. 186. Leſſius, Layman, Pellizarius, Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 1.* Imò raro Superiores ex parte ſua ſub culpe obligatione præcipere aliquid confeſſi ſunt, niſi utantur verbis, in virtute &c. aut ſimilibus. Quod de conſuetudine in Societate teſtatur porro *Alphonsus Rodriguez exercitii perfectionis Part. 3. Tract. 6. Cap. 3. Sanchez Lib. 4. Moral. Cap. 4. Valquez 1. 2. Tom. 1. Diſp. 158. Cap. 3. Num. 24.*

Si Prælatus præcipiat Religioſo v. g. Episcopatum, aut Inſtituta aſtenuora quam Regula Ordinis requirent, non tenetur illi in hoc obedire. Ratio, quia Prælatus nihil præcipere poteſt niſi quod directè vel indirectè pertinet ad Regulam. De quo *S. Thomas 2. 2. Quæſt. 104. Art. 5. in corpore, & Diſt. 44. P. 2. A. 3.* qui illam triplicem obedientiam diſtinguit: *Indiſcretam*, ſi quis obediatur contra legem Dei, vel Regulam Ordinis: *Imperfectam*, ſi quis obediatur tantum in his ad quorum obſervationem ſe Voto obedientiæ expreſſè, vel implicite obſtrinxit. *Perfectam*, ſi quis obediatur in omnibus, quæ non ſunt contraria legi Dei, aut Regulæ, quam profeſſus eſt. Debere ſemper obedire ubi niſi niſiſtum non cernitur peccatum, ad perfectionem Obedientiæ, non ad Votum pertinere tradit *Lugo ex D. Bonaventura, & D. Thomas 2. 2. Quæſt. 104. Art. 1. in corpore.*

Probabile eſt, quod Prælatus Ordinis, propter Votum Obediendi in omnibus, quæ juſta ſunt, etiam actus internos præcipere poſſit, licet conſuetum non ſit, nec conſultum, ut talia ſub peccato præcipiantur. Ratio conſequentis, quia Prælatus poſſunt irritare Votum interna ſuorum: Ergo habent gubernativam poteſtatem in actus internos. Deinde Religioſi poſſunt votum internos Actus, & ſub obligatione promittere: Ergo ſunt capaces ut imperentur. Ita *Suarez Lib. 4. de legibus Cap. 12. alique contra plures.*

Quæ ex genere ſuo *indifferenter* ſunt, à Prælato bono ſive v. g. ad mortificandum propriam voluntatem præcipi poſſunt. Ita *Cajetanus in D. Thom. in 9. ſentent. 2. ad 4. Contra Mirandam T. 1. manualis 9. 26. art. 9.*

Si Ordinis Regula ſub culpa non obligat, ejus transgreſſor non peccat contra Votum obedientiæ. Quia Votum obedientiæ intelligitur de iis tantum quæ continent propriè præceptum. Nihilominus poteſt ſuperior propter transgreſſionem penam imperare, cum obligatione eam ſuſcipiendi ex obedientiæ Voto, quamvis non ſemper ita obligare ſoleat. Ita cum communi *S. Thom. 2. 2. Quæſt. 186. Art. 9. ad 1. Sanchez, Valentia Tom. 3. Diſp. 10. Quæſt. 4. P. n. 5.*

Religioſus in Ordine Prædicatorum aut Societatis Jeſu transgrediens meram Regulam bono aliquo fine, non

non peccat : v. g. si extra tempus loquatur cum socio ut maestum consoletur : quia Regula per se non obligat sub peccato. Paratus tamen esse debet, quia Regula transgreditur, poenam subire, quippe etiam ob defectum non culpabilem coram Deo inferri potest ob regularem disciplinam conservandam. Ita D. Thomas Sup. art. 9. Valentia, Sanchez, Vasquez. 1. 2. Diff. 158. Cap. 3. n. 16.

Sin verò Regulam violet ob torporem, aut libidinem, peccat saltem venialiter. Imò si quis frequenter transgrediat, & hoc modo Religiosam disciplinam graviter perturbet, mortaliter peccat : Uti tradit & explicat Sanchez lib. 4. Moral. Cap. 4. n. 18.

Regulares professi non tenentur acceptare Novam Regulam, seu arctiorem vivendi modum, quem nec explicitè nec implicite professi fuerunt. Ratio, quia Religiosi per Votum obedientie non transulerunt omnem voluntatem in superiorem, ut quilibet ipsi imperare possit : sed ea solum quæ ad observationem Regulæ quam profitentur directè vel indirectè spectant. Nec ex communiore, summus Pontifex potest cogere Religiosum ad arctiorem vivendi rationem, quam prima Instituti forma postulat. Quia speciale obedientie debitum, quo Religiosi erga summum Pontificem adstringuntur ex Voto eorum provenit, quod erat secundum proprium Regulæ institutum. Sed ut Episcopatum accipiant, possunt cogi, cum ut alii Clerici, summo Ecclesiæ Pastori subiecti sint. Ita communius Sylvester, Sanchez, Lessius Lib. 2. Cap. 41. num. 76. Azor Tom. 1. Instit. Moral. Lib. 13. Cap. 11. Quest. 19.

Si tamen strictior observatio necessarium medium videretur ad substantialium Votorum in tali Ordine observationem Regularibus auctoritate Prælatorum imponi potest, licet eam expressè non voverint. Quia talis observatio indirectè pertinet ad Regulam quando sine illa Regula in suo vigore conservari non potest, consequenter cum Religiosus Regulam profertur, implicite etiam se obligat ad ea omnia sine quibus status Religionis suæ conservari nequit. Ita supra citatus Sylvester, Sanchez, Lessius, alique.

Si appareat Regulæ ac disciplinæ temporis diuturnitate collapsæ Reformationem necessarium medium fore ad Ordinis conservationem, Prælati, cum Capitulo, multòque magis Summus Pontifex ad acceptandam reformationem omnes professos compellere potest. Ita Vasquez supra Cap. 4. Num. 25. Azor Tom. 1. Lib. 13. Cap. 11. Quest. 19. Sanchez supra Cap. 2. num. 35. cum aliis ab ipso citatis.

In Societate Jesu ultra tria Vota substantialia Religionis, sunt & alia Vota sex quæ à Professis emittuntur, apud Suar. aliosque.

Primum est, Votum solenne obedientie Pontifici circa Missiones quaslibet, etiam sine viatico amplectendas, intellige, si hoc sit necesse. Non excludit tamen hoc Votum excusationem iustam personæ designatæ, modo parata sit eà non obstante parère, si præcepto formali mandetur.

II. Votum simplex non permittendi, quantum in se est, relaxationem paupertatis sui Instituti, scilicet, suffragando ad illius mutationem : Non violatur autem per actiones particulares Superiorum aut aliorum aliqua ultra limites paupertatis indulgendo, aut usurpando.

III. Votum non procurandi dignitates intra Societatem. R. P. Arsdék. Tom. II.

tatem, quod etiam est simplex. Violatur hoc votum per quamlibet actionem externam in ambitum talem influentem : idque etiam si ambitus ille per alium exerceatur : intellige utrobique, si actio externa sit sufficienter manifestativa ambitionis. Violatio talis reddit cujusvis Prælationis in Societate incapacem. Non violatur procurando sibi non auferri dignitatem jam acquisitam, apud citatos.

IV. Votum non acceptandi dignitates extra Societatem, quod etiam est simplex, & intelligendum de actione externa, ut supra. Vetat omnem talem ambitum directum, imò & indirectum juxta Sanchez Lib. 6. Moral. Cap. 17. Contra Pellizarium in manuali Tract. IV. Cap. 5. Sect. 5. Additur in formula : *Nisi coactum obedientia ejus qui mihi præcipere potest sub poena peccati.* Per hoc solus Pontifex passim intelligitur, non Generalis, non Congr. Cardinalium etiam Sede vacante : sub hoc Voto non contineri ipsum Papatum docet hic Suarez Cap. 9. Num. 14.

V. Votum, etiam simplex, denunciandi ambientes. Intellige, quando ambitio est mortalis contra Votum prædictum ; & quando est moralis certitudo delicti, etiam si non possit à denunciante probari. Non obligat hæc denunciatio si ambitus sit tantum volutus, sed non inceptus : vel si sciatur tantummodò alios velle pro aliquo id ignorante ambire : vel si constet denunciationem faciendam fore frustraneam. Denique vi hujus voti denunciandi sunt tantum Professus ambientes, uti contra Sanchez docet Suarez, Castropalaus, Pellizarius hos citans in manuali Tract. 4. Cap. 5. Sect. 5. n. 305.

VI. Votum simplex, audiendi consilium Generalis &c. si in Episcopum professus eligatur. Non obligat hoc Votum ad consilium positivè petendum, sed audiendum : nec ad sequendum, in calu quo meliora consilia aliunde suggeruntur.

VII. Est votum simplex omnibus commune, scilicet, ingrediendi Societatem, quod fit post tyrociniū, & diversum est à tribus Votis substantialibus Religionis : per hoc enim vovens obligatur ad acceptandum in Societate gradum sibi postea à Generali offerendum sive professi, sive formati. Votum hoc non violaret qui jam promotus ad gradum studeret ascendere ad Superiorem, uti censet Pellizarius supra Sect. 7.

De aliis Constitutionibus ad Regulares particulariter pertinentibus.

Commodissimum est summariè cognoscere alia Constituta minùs communia ad Religiones varias in particulari pertinentia, & apud quos Auctores illa resolvantur. De his habent singuli ferè Ordines Regularium Scriptores sui Ordinis proprios, qui in suum Institutum, Leges, normamque vivendi Tomos ac Tractatus integros diffusè conscripserunt, quos infra adducemus, quales sunt Tractatus hæc sequentes.

Primo, De obligationibus variorum quoad particularium Regularum sui Ordinis observantiam : quoad Sacramentorum frequentationem : quoad Jejunii, Clausuræ, Chori, & Missarum obligationem.

Secundo, De prohibitionibus Regularium, quoad abolitionem reservatorum : stipendia Missæ : libros imprimendos : claustra monialium : Appellationem à Prælati sui correctione : alienationem bonorum sui Ordinis : Abstinentiam à Negotiatione, & ab actibus Forensibus, sive judicialibus, & aliis jure communi prohibitis.

de
cin

leo
gia

Tertio, De Pœnis latis contra Regulares jure communi. Item, quoad Censuras, Excommunicationes, Suspensiones, Reservationes, Interdicta, & pœnas Privativas respectu Regularium in particulari.

Quarto, De Regularium Privilegiis, quoad usum singulorum Sacramentorum: quoad Immunitatem suarum Ecclesiarum & Conventuum: quoad Sepulturas, Indulgentias, Confraternitates, Privilegium Canonis, Exemptionem ab Ordinariorum jurisdictione, & à Foro seculari, Decimis & Gabellis.

Horum singula, ultra ea quæ hic de illis tradidimus, diffusè tractantur apud Auctores ab initio hic citatos, ut est, *Suarez* de Religione, *Pellizarius* in Manuali Regularium, *Castropalans* in suo Opere morali de virtute Religionis *Part. 3. Peyrinus, Bordonus, Portel, Diana*, & alii qui ab illis in quaestionibus particularibus adducuntur.

COLLARIA quoque extant particularia Decretorum Pontificiorum, aliorumque, in quibus continentur singula, quæ circa Ordines in particulari hæcenus constituta fuerunt. Præter alios Joannes Baptista Confettius Florentinus Sacræ Theologiæ ac Juris Canonici Doctor, edidit unò volumine in quarto, *Collectionem Privilegiorum*, &c. Sacrorum Ordinum Mendicantium, & non Mendicantium juxta sacri Concilii Tridentini reformationem, & summorum Pontificum novissimas confirmationes, & innovationes.

In hac Decretorum Collectione in particulari continetur Tractatus de Mari Magno Privilegiorum, & Bulla Aurea, Sixti IV. aliisque Constitutionibus ac Litteris Apostolicis, earumque validitate pag. 280. De Privilegiis derogatione: de Privilegiis Con-

servatoribus: de Regularium exemptione: de illorum Foro competenti: de Appellatione à sententiis Prælatorum Regularium: de Bonis locorum Regularium alienandis: de Prælatorum electione, & potestate: de Præscriptione Regularium activa, & passiva: de tempore, & qualitate Ordinandorum: de verbi Dei prædicatione: & deputatione ac prædicatione ad Confessiones audiendas: de Ecclesiis, Domibus, ac locis per Regulares recipiendis: de divinis officiis ac Missis: de Sepulturis: ac Præcedenti processibus ac funeralibus publicis &c. De quo de Monialibus Regularium regimini subjectis, tamquam clausura, ac cæteris Institutis: nec non de Confraternitatibus utriusque sexus: Item, de Tertianis, iam sexus utriusque, qui ab initio Ordini SS. Francisci, & Dominici nunc diversis aliis annectuntur: quarum alia ex Constitutione Pii V. ad tria Vota Regularia & clausuram obligantur: alia in parentum arbitrium, propriisve domibus degunt, & virginitatemve cœlibatum per Vota tantum simplicia Deo offerunt. De prædictis, inquam, singulis variorum ibi Pontificum Diplomata in proprio tenore expressè exhibentur.

RESOLUTIONES SINGULARES.

AD Hæresim, & partes Hæreticorum, & Infidelium ubique pertinentes, nec non variorum Missionum Navalium, Castrensiùm &c. Traduntur scorsim ibi per integrum Tractatum Sextum.

TRACTATUS SECUNDUS DE SACRAMENTIS IN GENERE ET ABSOLUTIONE SACRAMENTALI PRO SACRAMENTO PÆNITENTIÆ.

SUMMOLA: *Materia & Forma Sacramentorum. Intentio Ministri & suscipientis. Effectus Sacramentorum, & modus illes causandi. Character Sacramentalis, &c. De Patrum, & recentiorum auctoritate. De ABSOLUTIONE Sacramentali. De Jurisdictione in quovis genere. Approbatione Confessorum. Reservatis Pontifici, Episcopo, Superioribus Regularium, Privilegiatis: & de Missionariorum in his, aliisque postquam peculiari. Sequitur Tractatus de Confessione: & postea de singulis Sacramentis in specie.*

CAPUT UNICUM. DE SACRAMENTIS IN COMMUNI.

Sacramentum in communi, est signum sensibile gratiæ justificantis, à Deo institutum, ut sanctitatem causet. Numerum Sacramentorum esse septenariū &c. probavimus supra in Controversi. Part. I. Tract. II. cap. 6. II. An & quæ fuerint Sacramenta in statu naturæ integræ, legis naturæ &c. Traditur supra Tom. II. Part. I. p. 58. Ad essentialiam Sacramenti pertinet materia, & forma,

& debita utriusque coexistentia. Essentialis etiam est institutio Christi, & intentio Ministri, & in adultis plerumque intentio quædam, & dispositio suscipientis. Quæ omnia cum aliis huc pertinentibus per præcæ assertiones elucidanda erunt.

§. I.

Quæ, & qualis esse debeat materia & forma Sacramentorum.

Dico primò, Sacramenta novæ Legis (quæ in usu consistunt) constant rebus ut materia, & forma